

T.C.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI:
NORMATİF GÜCÜN POLİTİKA GELİŞİMİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HÜSEYİN MURAT ÖZKATAR

GAZİANTEP – 2021

T.C.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

**AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI:
NORMATİF GÜCÜN POLİTİKA GELİŞİMİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

HÜSEYİN MURAT ÖZKATAR

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR.ŞAKİR DİNÇŞAHİN

GAZİANTEP – 2021

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliđi Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası: Normatif Gücün Politika Geliřimine Etkisi” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dūřecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım./...../.....

HÜSEYİN MURAT ÖZKATAR

ÖNSÖZ

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan, tez çalışmasının planlanması, araştırılması, yürütülmesi ve düzenlenmesi aşamalarında yol gösteren, Avrupa Birliği alanında çalışmada öncülük eden, bilgisini ve zamanını esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Şakir DİNÇŞAHİN, ve tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET

Avrupa bütünleşme hareketlerinin politik bir zemine oturtulmasından ziyade ekonomik bütünleşmenin önemine vurgu yapan çevrelerce Avrupa Toplulukları girişimleri başlatılmıştır. Hem ekonomik hem de güvenlik endişeleriyle oluşturulan yapı 1967 yılında füzyon antlaşması ile tek bir çatı altında birleşerek Avrupa toplulukları (AT) adını almıştır. 1992 Yılında imzalanan ve Maastricht Antlaşması ile ise bütünleşmeye ekonomik olarak başlamış olan Avrupa Birliği'nin (AB – Birlik) güvenlik, dış politika ve savunma alanlarında da bütünsel bir politika üretme ihtiyacı gündeme gelmiştir. AB'nin gerek antlaşmalarda gerek kritik zirvelerde gerekse de sahadaki askeri ve sivil operasyonlarda normatif güç üzerinden güvenlik inşası eğiliminde olduğu görülmektedir. Üye devletler her ne kadar ortak bir Avrupalı kimliğini paylaşıyor olsa da stratejik kültür, münferit savunma politikaları ve diğer dış etmenler özellikle savunma alanında bütünleşmenin önünde engel oluşturmaktadır. Bu çalışmada AB'nin başta ekonomi, sosyal ve kültürel meselelerde olduğu siyasi alanda da uluslararası toplum nezdinde normatif değerler üzerinden bir siyasi kimlik inşa eğiliminde olduğu örneklerle desteklenerek açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: ODGP, OGSP, ASİ, ASK, AST, Normatif Güç,

ABSTRACT

Initiatives for European Communities have been initiated by circles emphasizing the importance of economic integration rather than predicating European integration movements on a political basis. The structure, formed due to both economic and security concerns, was united under a single roof with the fusion treaty in 1967 and renamed the European communities (EC). With Maastricht Treaty signed on 1992, the exigency to produce a holistic policy in the fields of security, foreign policy and defense has emerged for European Union (EU - Union), which has already initiated its economic integration. It is observed that the EU tends to establish security through normative power both in the treaties, in critical summits, and in military and civilian operations in the field. Although member states share a common European identity, strategic culture, individual defense policies and other external factors are hurdle for integration, particularly in the field of defense. In this study, it is asserted through examples that the EU tends to create a political identity through normative values before the international community, especially in the political field just like in economic, social and cultural issues.

Keywords: ODGP, OGSP, ASI, ASK, AST, NormativePower

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	8
AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİK POLİTİKALARINA DÖNÜK TEORİK ÇERÇEVE	
1.1. Teorik Çerçeve	8
1.1.1. Güvenlik Kavramının Tanımı	8
1.1.2. Avrupa Birliği (AB) Kurumsal Çerçeve	9
1.1.3. Avrupalılaşıma ve Entegrasyon Kuramları	10
1.2. Bir Sosyal Kuram Olarak İnşacı Teori	11
1.2.1. Sosyo-Kültürel Çözüm Önerileri: İnşacılığa Giden Yol	16
1.2.2. İnşacı Teorinin Sunduğu Olanaklar.....	17
1.2.3. İnşacı Teorilerin Uluslararası Kuruluşlara Bakışı	17
1.2.4. Normatif Değerler Kapsamında AB ve Sosyal İnşacı Teori	18
1.2.4.1. İnşacılık ve AB Bağlamında Elit Sosyalleşme.....	21
1.2.4.2. Avrupa Ulusu ve Birlik Yurttaşlığı	22
1.2.5. Sosyal İnşacı Teoride Güvenlik Anlayışı.....	24
1.2.6. Avrupa Güvenliğinin Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi.....	25
İKİNCİ BÖLÜM	26
AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI'NIN EVRİMİ VE GELİŞİMİ	
2.1. Avrupa Savunma Kimliğinin Gelişimi	26
2.1.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Avrupa İşbirliğinde Amerikan ve Avrupa Girişimleri (1945-1948).....	27
2.1.2. NATO,Avrupa Savunma Topluluğu,Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Savunma Kimliğinin Temelleri(1948-1957)	28
2.1.3. Avrupa-NATO Yaklaşımından Yalnızca Avrupa Yaklaşımına:Avrupa Savunma Kimliğini Güçlendirme Girişimleri(1957-1977) ..	30
2.1.4. Büyük Değişim: Avrupalılar İçin Bir Avrupa Savunma Kimliği (1977-2019) ..	31
2.2. Koordineli Avrupa Savunma Çabalarına Bir Bakış: Kurucu Antlaşmalar.....	35
2.2.1. Maastricht Antlaşması'nda Ortak Dış Güvenlik Politikası	38

2.2.2.	Amsterdam Antlaşması'nın Getirdiği Yenilikler	40
2.2.3.	1998 St.Malo Deklarasyonu	41
2.2.4.	1999 Köln ve Helsinki Zirvesi	43
2.2.5.	Nice Antlaşması	43
2.2.6.	AB Güvenlik Stratejisi	44
2.2.7.	Avrupa Savunma Ajansı Girişimi ve Askeri Boyut	45
2.2.8.	Lizbon Antlaşması Sonrası Yetenek-Beklenti Açığı.....	47
2.2.9.	Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (PESCO).....	51
2.3.	ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASININ KURUMSALLAŞMASINDA KARŞILAŞILAN ENGELLER VE ZORLUKLAR	52
2.3.1.	AB Dış Politikası ve Konsensüse Ulaşmak için Siyasi İrade Sorunu.....	53
2.3.2.	İsteksiz Bir Güç: Almanya	56
2.3.3.	Daha Fazla Avrupa: Fransa	57
2.3.4.	İmparatorluktan Denge Güç Olmaya: İngiltere.....	57
2.3.5.	Atlaslaşan İlişkilerin Özgün Avrupa Savunma Yapılanmasına Etkisi: NATO Çıkmazı.....	59
2.3.6.	Hükümetler Arası Karar Alma Süreçlerinin ODGP'ye Yansımaları.....	64
2.3.7.	Büyük-Küçük Devlet Ayrımında ODGP: Operasyonel Kapasitenin Zayıflığı.....	64
2.3.8.	Sınırların Genişlemesinin Getirdiği Zorluklar	66
2.3.9.	AB Entegrasyonunda Yaşanan Diğer Sorunlar	66
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	71
	ODGP ALANINDA SİYASİ BÜTÜNLEŞME SÜRECİNİN BİR ANALİZİ..	71
3.1.	Normatif Değerlerin Siyasi Bütünleşme Sürecine Etkileri ve ODGP'ye Kazanımları.....	71
3.1.1.	Sivil Bir Güç Olarak AB	71
3.1.2.	Avrupa Dış Politika Davranışında Normatif Güç	73
3.1.3.	Avrupalılaştırma ve Entegrasyon Kuramlarının ODGP'ye Etkileri ..	76
	SONUÇ	78
	KAYNAKÇA	81

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Wendt'in 2x2 Matrisi.....	13
Tablo 1.2 Adler'in İnşacılık Matrisi	14
Tablo 2.1: Almanya, Fransa ve İngiltere'nin Büyük Krizlere Katılımı	58
Tablo 2.2: AB-NATO İş birliği.....	60
Tablo 2.3: ODGP Kapsamında Devam Eden Görev ve Operasyonlar - 2021	64
Tablo 2.4: AB Savunmasında PESCO	68
Tablo 2.5: PESCO'nun Yapısı	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 İnşacı Teorinin Ontolojik Konumu Alexander Wendt'in Uluslararası Teoriler Haritası.....	15

KISALTMALAR LİSTESİ

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGSK	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASA	: Avrupa Savunma Ajansı
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
ASK	: Avrupa Savunma Ajansı
ASS	: Avrupa Savunma Stratejisi
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
ATS	: Avrupa Tek Senet
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
USS	: Ulusal Savunma Stratejisi (ABD)

GİRİŞ

Avrupa bütünleşme hareketlerinin politik bir zemine oturtulmasından ziyade ekonomik bütünleşmenin önemine vurgu yapan çevrelerce Avrupa Toplulukları girişimleri başlatılmıştır. Hem ekonomik hem de güvenlik endişeleriyle oluşturulan bu yapı (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu-AKÇT, Avrupa Ekonomik Topluluğu-AET ve Avrupa Atom Enerji Topluluğu-AAET) 1967 yılında füzyon antlaşması ile tek bir çatı altında birleşerek Avrupa toplulukları (AT) adını almıştır. 1992 Yılında imzalanan ve Maastricht Antlaşması ile ise bütünleşmeye ekonomik olarak başlamış olan Avrupa Birliği'nin (AB – Birlik) güvenlik, dış politika ve savunma alanlarında birkaç sebeple (İki kutuplu uluslararası sistemin sona erişiyile birlikte güvenlik dengelerinin değişmesi, Avrupa'nın kendine özgü bir güvenlik politikası olması gerektiği düşüncesi, ekonomik alanda derinleşen entegrasyonun artık siyasi mecrada da görülmek istenmesi ve Birliğin ekonomik alanda olduğu kadar siyasi olarak da uluslararası sistemde güçlü bir aktör haline gelmek istemesi) bütünsel bir politika üretme ihtiyacı gündeme gelmiştir.

1948 Yılında imzalanan, Batı Avrupa Birliği (BAB) ve Kuzey Atlantik İttifakı'nın (NATO) temellerini oluşturan Brüksel Antlaşması ile başlayan savunma politikası oluşturma girişimleri 1950'lere gelindiğinde Avrupa Savunma Topluluğu (AST) Girişimi, 1970'lerde Avrupa Siyasi İş Birliğinin (ASİ) hayata geçirilmesi ile devam etmiş ve 1993 yılında yürürlüğe giren ve AB Antlaşması olarak da bilinen Maastricht Antlaşması ile vücut bulmuştur. Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması ve Lizbon Antlaşması ile farklı özellikler kazanan ve önemli uygulama alanları deneyimlemiş olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) bugün hala Birlik üyesi devletlerin tam bir konsensüse ulaşmakta sorun yaşadıkları bir politika alanıdır.

Antik Yunan, Roma ve Rönesans dönemlerine kadar geçmişe dayanan Avrupa Bütünleşme hareketinin güvenlik, siyasi konularda da hayata geçirilmek istenmesiyle zaman içinde farklı isimler alan ODGP girişimleri başlatılmıştır. Egemenliğin subnasyonal bir kuruluş olan AB'ye devredildiği ve hükümetler arası karar alma süreçlerinin etkin olduğu bir atmosferde siyasi bütünleşmenin kısa vadede gerçekleştirilmesi bu alanda çalışan akademisyenler tarafından kısa vadede mümkün görülmemektedir. Ancak kurulduğu günden günümüze normatif değerler bağlamında bir

inşa süreci geçirmekte olan AB'nin siyasi alanda da normatif değerler ve normatif güç üzerinden bir inşa eğiliminde olduğu görülmektedir.

Bu çalışma, zamanla çeşitli formlarda şekillenen ve farklı enstrümanlar kazanan Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını (ODGP) tarihi perspektiften incelemekte olup siyasi alanda bütünleşme çabalarının karşılaştığı engelleri ve politikanın etkililiği önündeki engellerin neler olduğunu tartışmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın giriş bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar gibi çalışmanın ana çerçevesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve tanımlanmış ve mütevazı bir teorik tartışma yapılmıştır. Bu kapsamda inşacı teorinin siyasi bütünleşmeyi de içine alan Avrupa bütünleşmesini süreç olarak ele aldığı ve bu kapsamda üye ülkelerin sürece aidiyetleri ve Avrupalı kimliği üzerinden yaklaşımlarının önemi üzerinde durulmuştur. Öte yandan bu bölümde sosyal inşacı yaklaşımın güvenliği kimlikler üzerinden inşa etme eğiliminde olması, değişen konjonktür, normlar, siyasi ekonomik ilişkiler ve sosyal yapıların bu süreci derinden etkilediği argümanları tartışılmıştır. Bu kapsamda sosyal inşacı teori ele alınmış, sosyal inşacı teorinin güvenliği ve Avrupa güvenlik yapılanmasını düşünsel, normatif ve düşük/ikincil politika (lowpolitics) kavramları üzerinden yorumladığı incelenmiştir. Öte yandan bu bölümde Avrupalılaşıma ve entegrasyon kuramı da ele alınmış ve bu kavramlar üzerinden ikinci ve üçüncü bölüm açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ODGP'nin tarihi gelişimi açıklanmış, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemde değişen güvenlik yapılanmalarının da etkisiyle bağımsız bir Avrupa Savunma Kimliği oluşturmanın daha da önem kazanmış olması ele alınmıştır. İkinci bölümün ilk kısmında Avrupa Savunma Kimliği incelenmiş ikinci kısmında ise kurucu antlaşmalar ve önemli zirveler üzerinden ODGP'nin süreç içinde nasıl farklı enstrümanlar kazandığı ele alınmıştır. Özellikle ODGP için kurucu antlaşmalardan Maastricht Antlaşması ile başlayan süreç, 1997 yılında imzalanan ve Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanında dışarıya karşı temsil edecek yüksek temsilcilik makamını oluşturan Amsterdam Antlaşması, İngiltere'nin o ana kadar savunma kimliği oluşturma konusundaki isteksizliğinin Fransa eksenine kaydığı, NATO'nun müdahale alanları dışında kalan alanlarda AB'ye otonom müdahale imkânı

sunması açısından önem taşıyan St. Malo zirvesi, 1999 yılındaki, NATO'nun AB ayağı olarak ifade edilebilecek Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) AB'ye katılımını ön gören Köln zirvesi, 1999 yılının sonunda Köln'deki BAB'ın güvenlik fonksiyonunu işlevsiz hale getiren, güvenlik mekanizmasının ODGP'nin ayrılmaz bir parçası olması gerektiğini öne süren ve Amsterdam Antlaşmasında ön görülen Petersberg görevleri için yaklaşık 60 bin civarında bir operasyonel kuvvet oluşturma kararlarının alındığı Helsinki zirvesi, 2000 yılında oluşturulan 3 yeni kurumu ODGP bünyesine dahil eden ve ODGP alanında daha operasyonel olunması gerektiği yönünde kararlar alınan Nice Antlaşması ve son olarak 2010 yılında imzalanan ve ODGP'nin geliştirilmesi sürecine kurumsallaşma, Avrupa Savunma Ajansı'nın askeri yeteneklerinin dönüşümü ve kalıcı yapısal iş birliği gibi yenilikleri beraberinde getiren Lizbon Antlaşması ile devam etmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde birinci bölüm ve ikinci bölümdeki bilgiler doğrultusunda ODGP ve siyasi bütünleşme sürecinde ne gibi engeller ve zorluklar ile karşılaşıldığı tartışılmıştır. Birliğin yaşadığı siyasi irade sorunu, üç büyük üye devletin dış politika davranışları incelenmiştir. Avrupa kimliğini öne çıkararak daha kontrollü bir süreç eğiliminde olan Fransa, Soğuk Savaş Sonrası dönemde sivil bir kimlik arayışında olan ve savunma harcamalarında ciddi kesintilere giden çekimser Almanya ve denge güç olmak isteyen ve 2020 sonunda resmen AB'den ayrılan İngiltere'nin durumu incelenmiştir.

ODGP ekseninde siyasi bütünleşme sürecini analiz eden üçüncü bölüm kapsamında Avrupa-Transatlantik ilişkilerindeki pürüzler, “Atlantikleşen İlişkilerin Özgün Avrupa Savunma Yapılanmasına Etkisi: NATO Çıkmazı” başlığı adı altında ele alınmış, Birliğin bu süreçte yaşadığı diğer engeller de ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise normatif değerlerin siyasi bütünleşme sürecine etkileri ve ODGP'ye kazanımları ele alınmıştır. Bu kapsamda AB'nin sivil bir güç olması, dış politika davranışında normatif değerlerin benimsenmesi ve Avrupalılaşma ile entegrasyon kuramlarının ODGP'ye etkileri incelenmiş ve örneklendirilmiştir. Dolayısıyla bu bölüm, çalışmanın aşağıda açıklanan argümanını desteklemeye yönelik tartışma ve analizlerin yapıldığı bölümü ifade etmektedir.

AB'nin yükselen diğer ekonomik güçlerle beraber önemli bir uluslararası aktör olduğu uluslararası toplum tarafından kabul edilmektedir. Ancak ekonomik bütünleşme konusunda önemli başarılar elde etmiş olan AB, siyasi bütünleşme konusunda yıllardır süre gelen bazı sorunlar yaşamaktadır. AB'nin normatif değerler ve normatif güç ile birçok alanda öne çıkıyor olması, zamanla siyasi alanda da etkisini göstermeye başlamıştır. Bu anlamda gerçekleştirilen 40'a yakın askeri ve sivil operasyonun mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda AB'nin normatif değerler üzerinden bir güvenlik inşası eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, AB'nin uluslararası toplum nezdinde de normatif değerler üzerinden bir siyasi kimlik inşa etme eğiliminde olduğu argümanı ile durum tespiti yapılmış ve yaygın olarak kabul edilen bu durum örnek olaylar ile desteklenerek açıklanmıştır.

Başta ekonomi olmak üzere birçok alanda iş birliğini başarabilmiş AB, siyasi bütünleşme için olmazsa olmaz (sine quanon) koşulları gerçekleştirmekte olmasına rağmen uzun zamandır ortak dış ve güvenlik politikasında iş birliği geliştirememiştir. Bunun başlıca sebepleri; Birlik içinde süre gelen küçük-büyük devlet ayrımı, hükümetler arası karar alma süreci, egemenlik yetkisinin paylaşılması gibi iç sorunların yanı sıra Atlantikleşen güvenlik ittifakının AB'ye sınırlı hareket alanı tanınması ve denetimli bir ODGP oluşumunu desteklemesi olarak sıralanabilir. Bu kapsamda çalışmada önce kavramsal ve teorik tartışma yapılmış, ODGP'nin tarihi gelişimi, normatif değerlerin öne çıkarıldığı olaylar ve sosyal inşacı teori ile açıklanmış ve son ODGP alanında karşılaşılan zorluklar ve engellerden ve normatif ve sivil gücün öne çıktığı olaylardan bahsedilmiş ve durum tespiti, örneklerle açıklanarak, çalışmanın argümanı desteklenmiştir.

Bu çalışmada AB'nin normatif değerler üzerinden bir siyasi kimlik inşa etme eğiliminde olduğu argümanı ile durum tespiti yapılmış ve yaygın olarak kabul edilen bu durum örnek olaylar ile desteklenerek açıklanmıştır. Bu argüman aşağıda yer alan sorulara cevap aranarak açıklanmaya çalışılmaktadır:

1. Üye devletlerin kendi güvenlik politikalarını uyguladıkları ve NATO kanadından güvenliklerini sağladıkları durumda sadece sivil ve normatif gücün etkin olduğu ODGP mümkün olabilir mi? Tarihte bunu destekleyebilecek örnekler var mıdır?

2. Avrupa savunma kimliği ve ortak dış ve güvenlik politikası girişimleri hususunda NATO, Avrupa'ya serbest bir hareket alanı tanımakta mıdır?''
3. Normatif gç, sivil gç ve yumuşak güç araçları AB'nin siyasi alanda bütünleşme sürecine nasıl katkı sağlar?
4. Güvenlik ve savunma politikası gelişimi bilhassa askerileşmenin etkileri AB'nin normatif ve sivil güç olma statüsünden uzaklaşması anlamına gelir mi?

AB'nin güvenlik, savunma ve dış politika alanında bir kimlik geliştirerek ekonomik alanda uluslararası arenada ana aktörlerden biri olması, siyasi alanda da benzer şekilde ana oyuncularından biri haline gelme arzusunu tetiklemiştir. Ekonomik alanda bütünleşmeyi sağlamış bir Avrupa'nın siyasi alanda bütünleşme girişimlerinde bulunması başta neo fonksiyonel yaklaşım olmak üzere askeri keynesyenizm gibi yaklaşımlar tarafından da desteklenmektedir. Çalışmada yanıt aranan sorular ekseninde asıl sorunlar,ODGP'nin etkin bir şekilde işletilememesi ve her dönem için farklı enstrümanlar ve eylemler gerektiren uluslararası siyasi ortam ana problem durumlarını oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile ana problem durumu etkin bir ODGP'nin işletilemiyor oluşu iken bunun başlıca sebepleri ise ODGP kapsamında alınan bazı kararların ye ülkelerin dış politika çıkarları ile çatışması, başta Irak rneğinde de görülebileceği gibi değişen çıkarlar dolayısıyla ye devletlerin birbiri ile tutarsız dış politika davranışı sergilemesi, hükümetler arası karar alma sürecinin beraberinde getirdiği sancılar, egemenlik yetkisinin devredilmesinde yaşanan sorunlar, ODGP'nin 3 büyük gç (Almanya, Fransa ve İngiltere) tarafından şekillendirilip saha operasyonlarında çoğunlukla bu ülkelerin katılması, saha operasyonlarında katılımın ülkelerin hkmetlerine bırakılmış olması, büyük-küçük devlet ayırımında küçük devletlerin aksiyon almaktaki isteksizliği ya da uydu devlet olmaları, 3 büyük devlet arasında dahi uyumlu bir dış politika davranışının olmaması, NATO etkisi ve güçlü yeni bir savunma oluşumunun NATO açısından oluşturduğu tehdit ortamı vb. nedenler olarak sıralanabilir. Öte yandan AB'nin sınırlarının genişlemesi ve özellikle merkezi ve doğu Avrupa lkelerinin Birliğe dahil olmasını takip eden süreç, değişen güvenlik kavramı, komşuluk politikası ve yumuşak güç söyleminin AB sınırları dışında da etkin gç olmayı gerektirmesi gibi durumlar da problem durumunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı AB'nin normatif güç üzerinden güvenlik kimliği inşa etme eğiliminde olduğunu tarihi perspektiften ve örnekler ile açıklamaya çalışmaktır. Bu çalışma kapsamında AB'nin siyasi bütünleşme hedefinin önünde engel olarak atfedilen ODGP'nin etkin işlememesi ve nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu nedenlerden özellikle NATO etkisi ve güçlü yeni bir savunma oluşumunun NATO açısından oluşturduğu tehdit ortamı ve ABD ile ilişkilerin Avrupa güvenlik yapılanmasına etkisi incelenmiştir. ODGP oluşumunu engelleyen nedenler her dönemde değişen konjonktür dolayısıyla değişiklik gösterdiğinden ayrı bir bölüm halinde incelenmemiş, ilgili dönem içinde ele alınmıştır. Öte yandan çalışma kapsamında ekonomik bütünleşmenin siyasi bütünleşme sürecine olan olası katkıları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu minvalde AB için bir ortak güvenlik ve savunma politikasının neden gerekli olduğunu tarihi perspektiften açıklamaya çalışan çalışma aynı zamanda NATO ve ABD ile ilişkiler kapsamında da ODGP'nin gerekliliğini de tartışmaktadır.

Literatürde, AB'nin ortak, dış ve savunma politikası oluşturma girişimlerini tarihi perspektiften inceleyen sayısız çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların birçoğunda AB'nin bu alanlardaki girişimleri ODGP'nin gerekliliğini doğrulayacak temele dayandırılmış ya da AB'nin özellikle savunma alanındaki girişimlerinin normatif ve sivil güç olma söylemleri ile çeliştiği söylemi üzerinde durulmuştur. (Tardy, 2018) Kısacası AB'nin ortak dış, güvenlik ve savunma politikası üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda sadece olumlu ya da sadece olumsuz durum üzerinden argümanlar savunulmuş ya da sadece tarihi sürecin ne olduğu incelenmiştir. Bu çalışmada salt olumlu ya da olumsuz bir durum tartışılmamakta olup, ODGP'nin oluşumu, tarihi gelişimi, NATO ve Atlantik boyutu, teorik bağlamda ODGP yaklaşımları ve özellikle bu çalışmanın teorik altyapısını oluşturan sosyal inşacılığın ODGP oluşumuna yaklaşımı incelenmiştir. Çalışma her ne kadar süreç itibarıyla literatürdeki çalışmalardan önemli bir farklılık göstermese de inşacı teorinin ODGP'yi bir süreç ve aidiyet olarak tanımlaması açısından çalışma bu şekilde ilerlemek durumundadır. Bu çalışmada, AB'nin uluslararası toplum nezdinde de normatif değerler üzerinden bir siyasi kimlik inşa etme eğiliminde olduğu argümanı ile durum tespiti yapılmış ve yaygın olarak kabul edilen bu durum örnek olaylar ile desteklenerek açıklanmıştır.

Bu çalışmada AB'nin ekonomik entegrasyon sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleştiği ve derinleşme eğiliminde olduğu varsayılmaktadır. Öte yandan özellikle siyasi bütünleşme ve savunma konularında Almanya'nın isteksiz olması, Fransa'nın birçok üye ülkeye nazaran daha Avrupacı kimliğinin varlığı ve İngiltere'nin denge güç olmaya çalışarak daha fazla Avrupa vurgusu yapılan bir ODGP yerine NATO ittifakına daha yakın olması -ki artık AB üyesi değildir- çalışmanın varsayımları arasındadır.

Çalışma, ODGP'nin gelişmesi sürecini tek bir zaman dilimi ya da ülke nazarında sınırlandırmamaktadır. Bu çalışmanın en büyük eksikliği olarak görülebilecek bu durumun iki sebebi şu şekilde sıralanabilir: birincisi çalışmanın teorik altyapısını oluşturan sosyal inşacı yaklaşımın süreci en önemli donelerden biri olarak görmekte olduğudur. İkincisi ise sosyal inşacı yaklaşım kapsamında aidiyet ve kimlik kavramlarına en az süreç kadar önem vermesidir. Zaman dilimi ile sınırlandırılmış bir çalışmada farklı dış etkenler ve süreçler kapsamında şekillenen kimlik ve aidiyet kavramlarının ODGP'ye etkisini açıklamada eksik kalacaktır. Yine de özellikle tek bir enstürümana ya da AB'nin ilk defa tamamen özerk bir şekilde dahil olduğu Artemis operasyonu gibi spesifik bir alan üzerinden ODGP açıklanmak istenseydi sonrasındaki gelişmeler ve neredeyse her zirve ve antlaşma ile şekillenen yapısı açıklanırken zorluklar ile karşılaşılabilirdi.

Her ne kadar bu çalışmanın teorik alt yapısını sosyal inşacı yaklaşım oluşturmuş olsa da bu teorinin özellikle süreç kısmına odaklanması ön plana çıkmaktadır. Kaldı ki inşacı yaklaşım güvenliğinin aktörlerin onu nasıl anlamlandırdığına ve normatif özlere bağlı olarak şekillendiğini savunmaktadır. Bu bağlamda çalışma İkinci Dünya Savaşı Sonrası dönemden günümüze kadar olan zaman dilimi (1945 -2021) ile sınırlandırılmıştır. Bu anlamda belli bir olaya ya da daha dar bir zaman dilimine odaklanılmamış olunması çalışmanın en büyük eksikliğidir. Öte yandan sosyal inşacı teorinin Avrupa savunma kimliğini açıklamada Avrupa kimliğinin araştırılmasını bir başlangıç noktası olabileceğini kabul ettiğini ve ancak yüksek politika alanına giren konularda eksik kaldığını da ifade etmek gerekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Avrupa Birliği Güvenlik Politikalarına Dönük Teorik Çerçeve

1.1. Teorik Çerçeve

1.1.1. Güvenlik Kavramının Tanımı

Güvenlik kavramı bireylerin özgürlüğünü tehditlerden koruma ile devlet ve toplumun kendi kimliklerine ve yaşam tarzlarına yönelik değişim adına zorlamalara karşı koruma yeteneğidir (Kurt,2015:461). Güvenlik bir başka açıdan uluslararası ilişkilerin farklı parametreleri olan bir boyuttur. Güvenlik kavramı genel olarak kaygı, tehlike ve tehditlerden uzak olma hissi olarak psikolojik bir gereksinim olarak tanımlanabilir (Yiğittepe,2017:13).

Güvenlik kavramına zamanla toplumsal farklılıklar dikkate alınarak geniş bir bakış açısıyla bakılmıştır.19.yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla bu kavram daha somut hale gelmiştir. Yine ikinci dünya savaşı ardından dünyada oluşan iki kutuplu sistem bu olgunun anlam olarak stratejilere ve askeri içeriğe dönük olarak algılanması sonucunu doğurmuştur (Demir,2009:12).

Bu kavram Amerikan iç savaşıdan sonra hazırlanan ve halen yürürlükteki en eski anayasada özgürlük kavramıyla birlikte ele alınmış, yine aynı dönem içinde gerçekleşen Fransız Devrimi sonrası ilan edilen yurttaş haklarına dönük bildirgedeki dört kavramdan birisi olmuştur. Ancak İkinci dünya savaşı sonuna kadar bu kavram yerine genellikle savunma, millî menfaat ve egemenlik kavramları kullanılmıştır Güvenlik resmi bir kavram olarak ilk kez Birleşmiş Milletler'de ele alınmış ve sonrasında resmi belgelerde geçmeye başlamıştır (Kurt,2015:462).

Güvenlik kavramı Avrupa'da birlik arayışlarının başladığı yıllarda tekrar ele alınmış ancak Avrupa'da yaygınlaşması 1990'ların sonunda ivme kazanmıştır. Avrupa'da ortak güvenlik ve savunma politikalarının gelişiminin temelleri 1950'li yıllarda müzakere edilmeye başlanılmış ve zaman içerisinde, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi değerleri yüceltmeyle birlikte Avrupa'nın sınırlarının daha güvenli şekilde korunmasının gerekliliğine önem verilmiştir (Rice, 2011, s. 1)

1.1.2. Avrupa Birliği (AB) Kurumsal Çerçeve

Soğuk savaş yıllarında çift kutuplu sistemin tek kutuplu sisteme doğru dönüşümünde Avrupa'dan barışın ve güvenliğin istikrarı için önemli bir rol oynaması beklenmekteydi. Bu misyonun başarılması için Avrupa'nın topluluk çıkarlarıyla birlikte üye devletlerin münferit olarak kendi şahsi çıkarlarını da ayrı bir yere konumlandırması gerekmektedir. Eğer Avrupa Birliği üye devletler ile siyasi birlik inşa etmeyi ve bu minvalde derinleşmeyi sağlayabilirse bu durum Avrupa Birliği'nin uluslararası sistemdeki konumunun hem uluslararası düzlemde hem de bölgesel olarak yeniden tanımlanmasını beraberinde getirecektir (Apostolidis, 1999, s. 192).

Roma Antlaşması'yla birlikte Avrupa Birliği (AB)'nin genişleme düşüncesi, birliğin önemli politik araçlarından olmaktadır. Bu tarihi süreç içerisinde yapılan genişlemeler, Avrupa entegrasyonunu açıklayan kuram ve yaklaşımlar tarafından da incelenmiştir. Süreç konusunda kuram ve yaklaşımlar birliğin gelişmesiyle çeşitlenmiştir (Aytuğ,2008:149). AB'nin izlediği genişleme politikaları özellikle; siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak birliğin heterojen bir topluluğa dönüşmesini sağlamıştır (Kıratlı,2016:209).

AB'nin oluşumu sürecinde aşamalar şu şekilde gelişmiştir. 1951'te AKÇT anlaşmasıyla başlayan ekonomik entegrasyon süreci 1957 Roma Anlaşmasıyla siyasi bir boyut kazanmıştır. Sonrasında uygulamada görülen başarılar 1986 Avrupa Tek Senet Anlaşması imzalanarak sürece güvenlik ve dış politika konuları entegre edilmiştir. 1992'de Maastricht Birlik Anlaşması bir yönüyle "Avrupa Birleşik Devletleri" düşüncesinin doğmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte kıtanın birçok yerinde hızla ekonomik, siyasi ve coğrafî olarak entegrasyon çabaları görülmeye başlanmıştır. Sonrasında sırasıyla 1997 Amsterdam, 2001 Nice ve 2004 Anayasa Anlaşmaları yapılarak ekonomik ve siyasi bütünleşme için hukuki alt yapı inşa çalışmaları yapılmıştır. Son olarak 2007'de Anayasa Anlaşması'nın reforme edilmiş bir hali olan Lizbon Reform Anlaşması imzalanarak Avrupa bütünleşmesi günümüze ulaşmıştır (Mor,2010:499). Böylelikle 1951'te Avrupa'nın merkezinde altı ülkeyle başlayan bütünleşme girişiminde süreç içerisinde altı genişleme dalgası gerçekleşmiş ve birlik 28 üyeyi bünyesine katmıştır (Aytuğ,2008:151; The History of The EU, 2020). Bununla birlikte AB'nin benimsediği

ortak dış ve güvenlik politikası günümüzde revize edilmiş şekilde uygulanmaya devam etmektedir (Scmidt, 2012, s. 61).

1.1.3. Avrupalılaşıma ve Entegrasyon Kuramları

Entegrasyon kelime anlamı olarak; ulusal değerlere haiz siyasi aktörlerin bağılılıklarını, beklentilerini ve siyasi faaliyetlerinin devletler üzerinde nüfuz kurabilme kabiliyetleri ve yetenekleri yeni bir merkeze devretme süreci olarak tanımlanmaktadır. Diğer açıdan entegrasyon, belirli bir bölgede ‘birlik olma düşüncesi’ ile bu bölgede mevcut toplum içerisinde barışçıl değişimlerle güvenilir adımları kurumsal olarak atabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Çelik,2007:32). Avrupalılaşıma ise siyasi alanda iş birliğine ve konsensüse dayanan bir kavram olmamakla birlikte Avrupa savunması gibi nitelikli oy çokluğuna dayanan politika alanlarında tutarlılık göstermektir. Bu durum küçük devletlerin politikaya etkisinin büyük oranda ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabilir. Fakat bunu başarmak mümkün değilse bu yüzden Avrupa güvenliği konusunda uzlaşma ve fikir birliğine yeteri kadar önem verilmiyor demektir. Avrupa entegrasyonu hususundaki birçok çalışma sıklıkla entegrasyonu Avrupalılaşıma çerçevesinde ele almaktadır (Rice, 2011, s. 6).

Başarılı entegrasyon girişimleri genel olarak sürecin içerisinde olan paydaşların talepleri ve siyasi modelin esnek olmasına bağlıdır. Avrupa’daki entegrasyon çabaları zamanla ekonomik bir faktör olmaktan çıkıp siyasi alana geçmiştir. Ekonomik bütünleşme Maastricht Antlaşması ile tek amaç olmaktan çıkmış ve gündeme siyasi bütünleşme fikri hâkim olmuştur. Siyasi entegrasyon, devletlerin bağımsız dış politika yürütmeleri ve karar almada merkezi hareket etmeleridir (Çelik,2007:33).

Ekonomik bütünleşme esasında siyasi bütünleşme yolunda atılan ve nihai olarak siyasi entegrasyonu sağlama arzusunun bir çeşit ilanı niteliğindedir. Avrupa Konseyi asemblyinin danışmanlarından Paul Henri Spaak 1957 yılında Roma antlaşması ile oluşturulan bu yapının

“temelde ekonomik bütünleşme yolunda atılmış bir adım olmadığını düşünenler daha çok bu durumu siyasi birlik için atılmış adım olarak değerlendirmektedirler”

diyerek entegrasyonun tüm bileşenleri ile bir bütün olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Avrupa Ekonomik Topluluğunun ilk başkanı Walter Hallstein da “*Biz ekonomik olarak bütünleşmiyoruz, siyasi olarak bütünleşiyoruz.*” diyerek bu durumu örneklemiştir. Esasında bu iki konsept (ekonomik ve siyasi bütünleşme) birbiriyle bağdaştırılamaz unsurlar değildir. Her ikisi de Avrupa Topluluğunu karakterize eden özelliklere sahiptir. Burada temel amaç teknolojinin hızla yayıldığı, ulus devletlerin egemenliklerini paylaştıkları bir dönemde vatandaşların huzuru ve refahını maksimize etmek için siyasi kontrolü mümkün olduğunca tek bir çatı altında toplama hedefidir (Apostolidis, 1999, s. 34).

Avrupalılaşıma modeli ile (Ermağan,2012:147);

- Avrupa’da barış ve refahın benimsenerek kalıcı olması,
- Ulusal düzeyde tatmin edilemeyen ihtiyaçların ortak bir yapıyla karşılanmasının sağlanması,
- Sovyet tehdidine karşı ortak hareket etme,
- Almanya ve Fransa’nın aralarında olan anlaşmazlıkların giderilmesi,
- Birliğin ortak hedef ve değerleri olarak bölgesel iş birliği, demokrasi ve insan hakları, kaliteli yönetim, bölgesel ve küresel suçlara karşı mücadele etme gibi hususlar zikredilebilir.

AET’yi kuran liberal bakış açısına sahip Roma Anlaşması sosyal alanı piyasaya bağlamıştır. AB’nin gelişimi sosyal demokrasiye karşı bir yol olan “uzlaşmacı” model değil; ABD kontrolünde bir duruş ve aynı zamanda Sovyetlere karşı hamleyi oluşturmaktadır (Güler,2011:56). Avrupa’da devam edegelen bütünleşme projesi, uluslararası siyaset ve aktörleri nezdinde “rekabet ve model olma” anlamında önem arz etmektedir (Ermağan,2012:146). Avrupa Birliği’nin gelişmesinde Avrupa Birliğinin savunma kimliği oluşturma yönündeki çabaları yatmaktadır. Bu durum ise birçokları tarafından başarı ya da başarısızlık olarak adlandırılmaktadır (Dietl,2009:327).

1.2. Bir Sosyal Kuram Olarak İnşacı Teori

Sosyal bir varlık olarak insanın kazanmış olduğu tecrübeler, hayatındaki örgütlenme davranışlarını etkilemekte ve bunları geliştirebilmektedir. Toplumu oluşturan

bireylerin birbirleriyle etkileşimleri ile sürece dahil olan farklı kesimlerin çıkar ve kimliklerinin birleşmesiyle bu durum daha geniş alanları kapsayarak kolektifleşme eğilimini güçlendirmiştir(Tandoğan, 2015:634).

İnşacılık, materyal dünyanın insan davranışları ve normatif dinamiklere bağlı olarak şekillendiğini kabul eden bir teoridir. İnşacılar insan kapasitesinin bireylerin ve diğer sosyal aktörlerin davranışlarını yorumlayıp materyal dünyaya bilişsel çerçevede aktarabileceğine inanmaktadırlar. (Adler, 1997, s. 330-331). İnşacılık, diğer teoriler gibi insanların ne yaptığı, ya da toplumların neden farklı olduklarını değil, birbirleriyle bağlantısızmış gibi görülmekte olan birçok meseleyi kuramsallaştırma arayışları içerisinde değerlendiren her tür sosyal ilişkiyi açıklamanın bir yolu olduğunu savunmaktadır (Kaya,2009:105). İnşacılık yaklaşımına göre devletlerin kimlik edinimleri diğer devletlerle olan etkileşimlerinde oluşur. Bu anlamda kendileri ve diğer devletleri, uluslararası politikanın sosyal yapısı tarafından belirlenen konumlarıyla değerlendirirler (Düzgün,2011:51). Sosyal inşacı yaklaşımın uluslararası ilişkiler bağlamında özellikle toplumsal niteliğe önem vermesinden dolayı pozitivist ve post-pozitivist yaklaşımlar arasında bir 'orta yolu' benimsediği ya da 'inşa' ettiği görülmektedir (Küçük,2009:771).

İnşacılık(Konstrüktivizm) kavramı uluslararası ilişkiler alanında ilk kez 1989'da yazarlar; Onuf, Wendt ve Ruggie tarafından kullanılmıştır(Akbaş ve Arslan Düzgün,2012:63). İnşacılık kuramını "Anarşi Devletlerin Üretmiş Olduğu Bir Şeydir" adlı çalışmasıyla anlatan Wendt burada uluslararası ilişkilerde zihinlerde oluşan kavramların aslında bir dizi tecrübeler sonrası sosyal bir yapılanmadan ibaret olduğunu iddia etmektedir. Anarşi ve diğer kavramların devletlerden bağımsız bir biçimde kendiliğinden ortaya çıkmış ve uluslararası sistemin değişmeyen bir gerçekliği olmadığını belirten Wendt, özellikle sosyal ve tarihsel bağlamda geçmişten bugüne bir değişimin önünü açan bütüncül bir ontolojiye sahip yaklaşım geliştirerek kimlik, ortak değerler, çıkarlar, yapı-yapı ve özneler arası bilginin sosyal yapılanma ile birlikte hareketinden bahsetmiştir. Öte yandan Wendt, inşacı kuramda yapı-yapı ve özneler arasındaki etkileşimin ve öğrenmenin bir süreç olduğundan ve bu süreç sonunda bir form kazandığını söyler. (Wendt, 1992, s. 491-425)

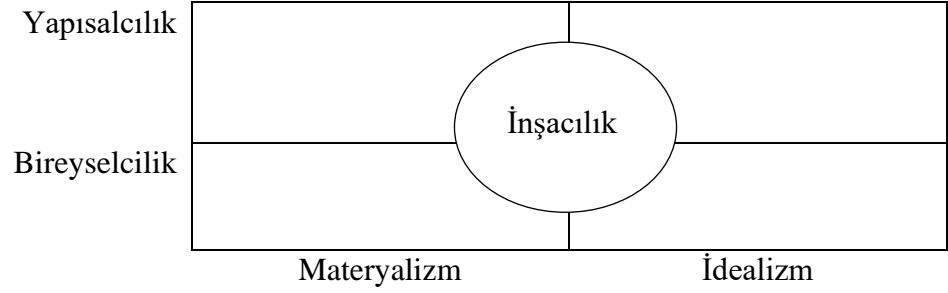
Adler, Wendt'in inşacılığı post-modernist ve post yapısalcılar arasında bir yere koyduğunu ancak hepsinin benzer bir yapıyı işgal ettiğini ifade etmektedir. Adler'e göre ise, Wendt'in hep 2'ye 2 matrisini (realizm-idealizm, bütüncülçülük-bireyselcilik, Bkz. Tablo1.1) revize eden Adler ise inşacılığı tam ortada bir yer işgal ettiğini ifade eder. Çünkü inşacılık, materyal öznelerin ve özneler arası dünya arasında gerçekliğin yeniden inşa edildiği bir süreci ifade eder. Adler'e göre Tamamen yapıların kurumları kimlikleri ve çıkarları nasıl oluşturduğuna odaklanmaktansa aynı zamanda bireylerin bu oluşan yapılardaki rollerine de odaklanmak gerekmektedir. Sonuç olarak inşacılık aslında tüm noktaların yoğunlaştığı ve birleştiği yerde, matrisin tam ortasında yer almaktadır. (Adler, 1997, s. 330-331)

Tablo 1.1Wendt'in 2x2 Matrisi

Bütüncülçülük		
Bireyselcilik		
	Realizm	İdealizm

Adler inşacı kuramın epistemolojik, teorik ve metodolojik yapısının belirsiz kalması sorununu aydınlatmayı amaçlamaktadır. İnşacı kuramın rasyonel teoriler (realist ya da liberal) ile açıklayıcı teoriler (post modernist, post yapısalcı ve eleştirel) arasında bir yer işgal etmekte olduğunu belirten Adler, inşacılığın yeni ve bütüne hitap edebilen yapıda bir teori olduğundan bahsetmektedir. Çalışmasında inşacı kuramın ontolojik yerini bir taraftan yapısalcılık ve bireyselcilik diğer yandan ise idealizm ve materyalizmin kesişim noktasında göstermektedir(Bakınız Tablo 1.2). Post modernist ve post yapısalcılar aksine inşacıların yaptıklarını detaylı bir biçimde görmek istediklerini, normların ulusal ve uluslararası aktörlerin çıkarlarını ve güvenlik tanımlamalarını nasıl oluşturduğunu bilmek istediklerini Katzenstein'in 1996'daki çalışmasına atıfla belirtmektedir (Adler, 1997, s. 330-331).

Tablo 1.2Adler'in İnşacılık Matrisi

Uluslararası ilişkilere neredeyse tüm teoriler süreç ve sosyal yapılar ile kurumlar arasındaki ilişkilere dayanır. Sosyal teoriler dünya siyasetine ilişkin nasıl bir yaklaşım ile hangi soruları yöneltmemiz gerektiğine ilişkin yapıyı inşa ederler. Öte yandan sosyal teorilerin yapı ve süreç arasındaki ilişkiyi nasıl koordine ettiği ya da etmesi gerektiği de sorulması gereken sorular arasında yer almaktadır. Bu anlamda aslında Wendt'in inşacı yaklaşımı ile ODGP açısından bakıldığında üye ülkeler arasında kimlik ve çıkarların nasıl bir çerçeveye çizildiği önem kazanmaktadır. (Wendt, 1992, s. 422).

Alexander Wendt'in uluslararası ilişkilerde inşacılığı nasıl konumlandığı aşağıdaki şekilde yer almaktadır. (Adler, 1997, s. 330-331)

Bütüncülük	Dünya Sistem Teorisi Materyalist Güvenlik Anlayışı Gramscian Marksizm	İngiliz Okulu Dünya Toplumu Postmodernist UI Feminist UI
Bireysellik	Neo Realizm Klasik Realizm Neoliberalizm	Yerel Liberalizm İdealar Liberalizmi ?
	Materyalizm	İdealizm

Şekil 1.1 İnşacı Teorinin Ontolojik Konumu Alexander Wendt'in Uluslararası Teoriler Haritası

Kaynak: <https://publicaciones.uexternado.edu.co/pageflip/an-exclusive-map.pdf>

İnşacı analizdeki iş birliği problemi sürecin davranışsallıktan ziyade bilişsel olmasına dayanmaktadır. Çünkü inşacı yaklaşım, kimliklerin ve çıkarların yapısına göre tanımladığı özneler arası bilgiyi kendini ifade etmenin bir çeşit içsel kanıtı olarak görmektedir. (Wendt, 1992, s. 423)

Liberal, rasyonel analizler Avrupa devletlerinin çıkarlarının esas olarak Sovyet tehdidinin ortadan kalkması, Almanya'nın yükselişi gibi yeni faktörlerin ortaya çıkışı temel anlamda AB'nin hala bir çeşit çıkarlar portföyü olmasını değiştirmemiştir. Ancak bu yeni faktörlerin ortaya çıkışı takip edilen mevcut düzenlemelerdeki fayda kazanç oranını değiştirmelerini sağlamış bu da var olan mekanizmaların işlevsiz hale gelmesine sebep olmuştur. Bu yüzden ki güvenlik, savunma ve dış politika da dahil olmak üzere diğer politika alanlarında revizyonlara gereksinim duyulmuş, bir dizi antlaşma imzalanmış ve yeni enstrümanlar tanımlanmıştır. Avrupalı devletlerin bu iş birliğine ilişkin kurumları içsel bir şekilde egosantrik nedenlerle oluşturmuştur, yine aynı egoist

nedenler Avrupalı güçlerin siyasetlerinde herhangi bir değişiklik olmasını reddetmektedir. (Wendt, 1992, s. 417)

1.2.1. Sosyo-Kültürel Çözüm Önerileri: İnşacılığa Giden Yol

İdeolojinin temel belirleyici olduğu bir ortamda uluslararası ilişkileri disiplin olarak kabul ettirmek, ulaşılan bilgi düzeyinin bilimsel olduğunu göstermekten geçmektedir. Bu nedenle önce davranışsalcılığın, sonra da pozitivizmin ortaya çıkışı şartların gerektirdiği bir yöntemsel tercih olmuştur. Bununla birlikte soğuk savaşın bitişini dönemin baskın kuramı neo-realizmin öngörememesi de bu kuramın da kendinden öncekiler gibi popülerliğini bir ölçüde yitirmesine yol açmıştır. Ortaya çıkan sivil savaş, başarısız devlet, küresel terörizm, insan hakları, sosyal ve ekonomik eşitsizlik, göç gibi yeni küresel sorunlar sadece yeni kuramların zorunluluğunu işaret etmemiş, aynı zamanda yeni metotların bulunması ve uygulanmasını da zorunlu hale getirmiştir (Şatana,2015:28). Bu bağlamda ortaya çıkan sosyal inşacılık Avrupa savunma politikasının doğal iddialarını açıklamada kimliği ön plana koymuştur. Bu yaklaşım Avrupa kimliğinin ve Avrupalılaştırmanın savunma politikasının gelişiminde etkili olabileceği savunmaktadır(Rice, 2011, s. :...).

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından; kimlik, kültür, norm ve kurumlar gibi unsurlar uluslararası politikada daha sık konuşulan konular olmaya başlamıştır. Bu durumdan dolayı inşacı bakış açısı disiplinde daha merkezi bir konum edinmiştir. Sosyal inşacılığın temel çıkış noktalarından birisi, materyal unsurların önemini yadsımaksızın, sosyal dünyanın oluşmasında ve ortaya çıkmasında düşünsel unsurları ortaya çıkarıcı yada kurucu rolü olmuştur. İnşacılar özellikle toplumsal nitelik kazanmış olan düşüncelerin dünya politikasındaki rolünü önemserler. Ancak bu yaklaşımı düşünsel unsurları merkeze alan diğer yaklaşımlardan farklı kılan nokta, inşacılığın düşünsel unsurlara birincil ve özerk bir konum vermesi ve kurucu gücünü vurgulamasıdır(Küçük,2009:777).

İnşacı yaklaşım, güvenlik algısını; güvenlik ile kimlik arasında kurduğu ilişki üzerine inşa etmiştir. Bu yaklaşımın güvenlik tasarımında kimliğe atfettiği önem, son dönemlerde yaşanan ikilemlerin daha önce hiçbir dönemde görülmediği kadar artış göstermesinden kaynaklanmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte zaman ve mekân algısının

yeniden şekillendiği bu dönemde insanlar; kendini koruma, güvende hissetme ve varlıklarını garanti altında tutmak için kimliğini ve grup aidiyetini giderek ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, benzer kimlikler arasında insanların kendilerini güvenli, farklı kimlikler arasında ise güvensiz hissetmeleriyle açıklanabilir (Sandıklı ve Emeklier,2012:41).

1.2.2. İnşacı Teorinin Sunduğu Olanaklar

Uluslararası ilişkiler ve dış politika açısından değişimi amaçlayan inşacılık yaklaşımı sosyal ilişkileri insanlar açısından analiz etmektedir. Bu yaklaşımda sosyal dünya maddeleştirilmiş ilişki, soyut kavram ve doğal davranış yasaları bağlamında değerlendirilmeden birbirini etkileyen süreçler açısından incelenmektedir (Karakoç,2013:132). İnşacılık, klasik realizmin güç eksenli yorumladığı güvenlik olgusunu, kimlik merkezli bir güvenlik anlayışıyla değerlendirmekte; realizmin savunduğu güvenlik denkleminin askeri kapasite ve teknoloji gibi maddi güç bileşenlerini ikincil olarak değerlendirerek kimlik davranışlarını merkeze almaktadır. İnşacılığa göre küresel aktörlerin uluslararası alandaki davranış biçimlerinin başında kimlik davranışları gelmektedir. Bu anlayışa göre devletleri çatışma veya uzlaşmaya iten ana unsur kimliklerdir ve devletlerarası güven ilişkilerinin temel belirleyicilerinden birisi de kimliklerdir (Sandıklı ve Emeklier,2012:40).

Uluslararası ilişkilerde önde gelen yaklaşımlardan birisi olan inşacılık, uluslararası alanın tarihsel ve sosyal boyutunu büyük ölçüde ihmal ederek, sosyo-kültürel altyapı, aktörlerin kimlik ve çıkarlarını ön plana almıştır. Aynı zamanda, rasyonalistlerin uluslararası alandaki bazı önemli gelişmeleri, özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesini açıklayamamaları, kimlik ve kültür gibi bilişsel, düşünsel ve toplumsal unsurlara vurgu yapan inşacılığın eleştirilerine haklılık, açıklamalarına ise meşruluk kazandırarak, sosyal inşacılığı uluslararası ilişkilerde önemli bir konuma getirmiştir (Küçük,2009:776).

1.2.3. İnşacı Teorilerin Uluslararası Kuruluşlara Bakışı

İnşacı teori, bir devletin diğer bir devleti tehdit olarak değerlendirme veya değerlendirmemeyi kendi kimlik tanımlaması bağlamında oluşturduğu öteki algısıyla açıklamaktadır. Örneğin X devletinin Y devletini tehdit olarak algılamak Z devletini

tehdit olarak görmemesi, X devletinin kendisini ve ötekini nasıl tanımladığıyla ilişkilidir. İnşacılığa göre bir devletin diğerinden hissettiği tehdidin ölçüsü, diğer devletlere karşı oluşturduğu güvenlik algılamalarıyla ilgilidir. Bu durum uluslararası kuruluşlar içinde geçerlidir. Kimliği ön planda tutan AB gibi kurumlar ile daha güvenlikçi bir bakışa sahip olan NATO'ya inşacılığın bakışı daha farklıdır (Sandıklı ve Emeklier,2012:41).

Bu yaklaşımlardan bir tanesi de bazı küresel aktörlerin dış yardımlar kanalıyla devletler arası ilişkilerin dizayn edilme çabalarıdır. Eski ABD Uluslararası Ajans Yönetici Vekili Carol Lancaster dış yardımların hileli bir konsept olduğunu ifade etmektedir. Bu argüman aynı zamanda Lancaster'in kamu kaynaklarının gönüllü olarak bağımsız bir hükümetten diğer bağımsız hükümete ya da Sivil Toplum Kuruluşuna ya da uluslararası kuruluşa yardımı alan ülkede insani şartların iyileştirilmesi hedefi doğrultusunda aktarılması tanımı ile örtüşmektedir. Lancaster'ın bu tanımı Kalkınma Yardımları Komitesinin tanımı ile oldukça benzer anlamlar taşımaktadır Kalkınma Yardımları Komitesi tarafından tanımlanan Resmi Kalkınma Yardımları esasında ihracat kredileri, ticari maliyetlerin karşılanması, kültürel değişimlerin finansmanı ya da bir başka deyişle göçün meydana getirdiği masrafları ya da bağışları içermemektedir. Lancaster dış yardımların ayrıca kültürel değişimlerin finansmanı ya da bir başka deyişle göçün meydana getirdiği masraflar, ayrıcalıklı kredi, ya da borçların azaltılması ve bütçe açığı, ödemeler dengesinin sağlanması gibi çok taraflı eylemleri de içermesi gerektiğini savunur. Yardımın fiziksel boyutunun yanında dış yardım, yardıma muhtaç olan ülke ya da donör durumundaki ülkenin vatandaşları kendi hükümetlerinin hasmane davranışları ile karşı karşıya gelebilir. Bu durum siyasi bir işaret olarak temsil edilebilir (Lancaster, 2007).

1.2.4. Normatif Değerler Kapsamında AB ve Sosyal İnşacı Teori

Klasik uluslararası ilişkiler teorilerinde devlet; amaç odaklı hareket eden ve toplumsal faydanın maksimizasyonu olan rasyonel aktör olarak değerlendirilmektedir. İnşacılık ise devletleri sosyal aktörler olarak görmeyi tercih eder. Bu anlamıyla inşacılık, ulusal çıkar ve kimlik konularında farklı yaklaşımlara yer vermektedir. Ulusal çıkarlar sabit olmamakta birlikte ulusal kimlik bir başka etkenden fazlasıyla etkilenen değişken veriler olarak değerlendirilmektedir (Öztürk,2014:2).AB, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ekonomik ve siyasi anlamda uzun bir yol kat etmiştir.

Bunun ilk adımı şüphesiz Avrupa'yı kaosa sürükleyen çelik ve kömürü kontrol altına almak ile başlayan ekonomik bütünleşmeye daha sonralarda bu bütünleşme 28 ülkeye ve nihai olarak tüm dünyaya etki eden bir siyasi bütünleşmeye doğru evrilmiştir. Ekonomik bütünleşme konusunda başarılı bir örnek olan, hatta ekonomik dev, siyasi cüce söylemi ile adlandırılan Avrupa Birliği'nin siyasi yönünün özellikle dış politika ve güvenlik politikaları açısından güçlendirilmesi yönünde uzun yıllardır önemli adımlar atılmaktadır(Santos,2014:ii). İnşacı yaklaşım genel olarak normatif olanın maddi yapılar üzerindeki önceliğini savunmakla birlikte uluslararası politikanın özellikle sosyal yanına güçlü vurgu yapmaktadır. Ayrıca uluslararası ilişkiler bağlamında; kimlik, kültür ve söylem gibi fikirseller unsurları öne çıkarmaktadır. Yine inşacı yaklaşım uluslararası yapı ve güvenlik gibi kavramların sosyal mantık düzleminde anlamlandırmasını savunmaktadır (Akbaş ve Arslan Düzgün,2012:60)..Joachim

Avrupa Birliği'nin çok taraflılık temeline dayanması sivil güç söylemi ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda hem üçüncü dünya ülkeleri ile hem de uluslararası ceza divanı gibi yasal enstrümanları ile bu çok taraflılık kendini göstermektedir. Ancak Avrupa Birliği sivil bir güç olarak iki farklı zorluk ile karşı karşıyadır: İlki ekonomi ve ticaretin batıdan doğuya doğru kayması ikincisi ise Avrupa Birliği'nin askeri ve siyasi alanda bütünleşme çabalarının birçok akademisyeni artık sivil güç olma söylemini geride bıraktığı düşüncesine sürüklemesidir. Karen Smith her hâlükârda sivil enstrümanların Avrupa Birliği'nin dış politikasını tamamlayan bütünleyici bir unsur olduğu savunmaktadır (Smith,2000:13).Smith, Ortak Güvenlik Politikası alanında karar alma sürecinin ortak çıkarları söz konusu olduğunda buna karşı çıkan tarafların baskılanması ve sürecin daha çözüm odaklı gelişmesi gerektiğini tartışmaktadır. Öte yandan Smith bu sınırlandırıcı modelde değişen norm ve düşüncelerin Avrupa Birliği'ni meşgul eden önemli bir rolü olduğunu da ifade etmektedir (Smith,2000:15). İnşacılar göre, iş birliğinin son 40 yılı, devletlerin kendi çıkarları olarak tanımladığı bağlamda Avrupalı kimliğinin kuvvetlendirilmesiyle olumlu bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi temelinde dönüşüme uğramalıydı. Hatta iş birliğinin öznelere arası bir şekilde ve kimliklerin anlamlandırılması bağlamında şekillenmesi için egoist çıkarlar bir çeşit başlangıç noktası bile olabilirdi.20. yüzyılın sonlarında gücün sürekli bir şekilde değişmesi bu yeni anlayışa karşı şüphelerle yaklaşılmasını beraberinde getirmiştir. Ancak bu şüpheli yaklaşım Batı Avrupa devletlerinin bazı içsel sebepleri yüzünden ve kolektif güvenliği terk etmekte

eğitimi olmaları kadar değildir. Devletlerin kimlikleri ve güvenliğe dair çıkarlarının killenmesi, belli bir olgunluğa kavuşması sürekli devam eden dinamik bir süreçtir. Bu süreçte eğer kimlikler kolektif bir güvenlik yapılanmasına entegre olursa bu kimlikler egoist çıkarlara karşı bir direnç göstereceklerdir. Bir başka deyişle 1990'lardaki Avrupalı devletler 1950'lerdeki Avrupalı devletlerden oldukça farklı olacaklardır (Wendt, 1992, s. 416-418).

2008 yılında Jonathan Slapin de Smith ile benzer bir sonuca varmıştır ancak Slapin Avrupalılaşmanın ne çıktığı hususuna katılmamaktadır. Slapin kurumsal modeli Avrupa Birliği'nde hükümetler arası komiteleri (Inter governmental Committee) en iyi açıklayan model olduğunu savunmaktadır. Slapin bu savını, Avrupa Birliği'nin geniş yelpazede önemli kararlarının birçoğunun Hükümetler arası komitelerde alındığına dayandırmaktadır. Öte yandan Slapin, geleneksel analizlerin özellikle nüfus büyüklüğü, ekonomik meseleler ve askeri olmayan alanlarda büyük ye ülkeler arasındaki uyumun Avrupa Birliği tarihini killendirdiğini ifade etmektedir. Ancak bu yaklaşım Avrupa Birliği'nin gündemini meşgul eden diğer politika alanları ve Avrupa entegrasyonunun ayrılmaz parçası niteliğindeki bazı kk ülkeler tarafından eleştirel bir kilde karşılanmıştır. Ancak Avrupa güvenlik politikası alanında bu eleştirilerin hiçbiri geçerli değildir. Sadece hem entegrasyonun güvenlik ve savunma politikası alanında derinleşmesini önlemek isteyen hem de zaman zaman da politika konusunda atılan adımları desteklemeyen Fransa gibi büyük ülkeler için bu eleştiriler geçerlidir. Avrupa Birliği'nin özellikle dış ve güvenlik politikası alanında tutarlı bir görünüm sergilemesinin önemi düşünüldüğünde büyük ye ülkelerin bu alandaki bütünleşmeye karşı mesafeli duruşları Avrupa savunma entegrasyonunun başarıya ulaşmasını engelleyecektir (Rice, 2011, s. 27).

Benzer değişken politikalar Carol Lancaster'ın çalışmalarında da yer almaktadır. Lancaster, Soğuk savaş diplomasisinde geçici politikalar olarak gündeme sürüldüğünü iddia ettiği yardımların yerelde başarılmak istenen hedeflerin hayata geçirilmesi için kullanılan modern araçlar olduğunu ifade etmektedir. Lancaster aynı zamanda dış yardımın karmaşık bir kavram olduğunu ve her ne kadar 1950'lerde böyle bir kavram varolmasa da 2000'lere kadar geniş çapta kabul edilmiş bir kavram olduğunu ifade etmektedir. (Cassady, 2018, s. 9)

Üye ülkelerin AB'nin kurucu normları üzerinde uzlaşmaları ve AB'nin bunları uluslararası sistemde kullanması konusunda hem fikir olmaları, bir dış politika aracı olarak normatif araçların daha tutarlı ve buna bağlı olarak görece daha etkili olmasını sağlamaktadır. AB'nin uluslararası sistemde normatif araçları etkili kullanabilmesi, uzun tarihsel süreçlere yayılan ve AB'nin hukuk altyapısının oluşturan norm standart ve değerler üzerinde inşa edilmesinden kaynaklandığı gibi uluslararası bir aktör olarak dış politikanın diğer araçları –özellikle askeri araçları- kullanmasında ortaya çıkan kapasite ve kabiliyet yetersizliğinden kaynaklanmaktadır (Aksoy ve Uğur,2016:221). Fabbrini ve Sicurelli'ye göre ABD “güvenlik gücü” olarak Avrupa Birliği ise “Sivil Güç” olarak tanımlanmaktadır. Fabbrini ve Sicurelli, Soğuk Savaşın bitişini ABD ve Avrupa Birliği'nin dış politikada radikal anlamda farklı stratejiler izlemeye başlamasına bağlamaktadır. Bu ikili aynı zamanda ABD'nin güvenlik anlayışının ulusal güvenlik ve sert güç enstrümanlarına bağlı olduğunu, ABD'nin ulusal güvenlik hedeflerinin de kalkınma yardımlarından çok önce geldiğini ifade etmektedir. Fabbrini ve Sicurelli aynı zamanda Avrupa Birliği'nin güvenlik algısının uluslararası hukuk ve yumuşak güç enstrümanlarının kullanımına ve Avrupa Birliği için kalkınmanın yaptırımlardan ziyade yapısal istikrara dayandırıldığını ifade etmektedir.(Cassady, 2018, s. 15)

1.2.4.1. İnşacılık ve AB Bağlamında Elit Sosyalleşme

Her ne kadar eksik ve başarısızlıklar söz konusu olsa da Avrupa Birliği uluslararası arenada anahtar oyuncuların biri haline gelebilmek adına köklü dönüşümler geçirmiş ve ekonomik alanda gerçekleştirdiği bütünleşme başarısını siyasi alanda da yakalamak adına girişimlerde bulunmuştur. (Santos,2014:iii).

İnşacılık ise Avrupa güvenlik politikasını anlamada Avrupa'da büyük öneme sahip değişen siyasi tercihlerini yansıtan önemli bir fenomen olmuştur. İnşacılar Avrupa kimliğini karar mekanizmalarındaki sosyalleşme ve öğrenme süreci yolu ile bir süreç minvalinde geliştiğini tartışmaktadır. Eva Gross'un 2007 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmanın da arasında olduğu inşacı teoriler üzerine odaklanan literatürde Avrupa savunma kimliğini açıklamada Avrupa kimliğinin araştırılmasını bir başlangıç noktası olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır.Ancak Avrupa kimliğinin tanımı Avrupa Birliği literatüründe dikkat çeken ve derin tartışmaları beraberinde getiren farklı düşüncelerin var olduğu bir alandır. Yine de genel olarak kabul görmüş bir Avrupa

kimliği olsun ya da olmasın bugün Avrupa Birliğini ilgilendiren herhangi bir konu dikkat çekmekte ve üye ülkelerin siyasi gündemlerinde tartışılmaktadır (Rice, 2011, s. 26).

Avrupalılaşma ya da daha genel anlamıyla sosyalleşme denilen olgu inşacılık yaklaşımını yansıtan politika unsurlarındandır. Devletlerarası güvenliği sağlamının temelinde; egemenlik haklarını ortak bir havuzda toplamak ve karşılıklı bir bağlılık ilişkisi oluşturılmaktan geçtiğini savunan inşacılığa göre Avrupa entegrasyonunun nihai hedefi üye devletlerarasında ortak bir kimlik ve anlayış birliği oluşturmak ve bu şekilde topluluk unsurlarının güvenlik ve tehdit algılarını barışçıl bir şekilde değiştirmektir (Kıratlı,2016:210). Avrupa entegrasyonu hususundaki birçok çalışma sıklıkla entegrasyonu Avrupalılaşma çerçevesinde ele almaktadır. İnşacılık Avrupa güvenlik politikasını anlamada Avrupa’da büyük öneme sahip değişen siyasi tercihlerden alıntılar yaparak ortak kimlik vurgusu yapmaktadır (Rice, 2011, s. 25).

1.2.4.2. Avrupa Ulusu ve Birlik Yurttaşlığı

Kimlik ve kültür oluşumu teorik açıdan ve savunma kimliği bağlamında değerlendirildiğinde Avrupa Birliği kurumları siyasi ve askeri bütünleşme, ortak değerler, ortak politikalar gibi her hususta tek bir kimlik oluşurmada başarısız olsa bile savunma kimliği oluşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Avrupa savunma kimliği oluşumunda tavandan tabana ve tabandan tavana hibrit bir yaklaşım belirlenmiştir. Tavandan tabana yaklaşımda savunma kimliği birtakım resmi kurum, politika ve girişimlerin bir taraftan ortak savunma kimliğinin gelişimine katkıda bulunduğundan bahsedilirken aynı zamana kimlik oluşumundaki sembollerini ortadan kaldırdığına da değinilmiştir. Birçok açıdan gerçekteştirmesi zor olan ve Avrupa’nın siyasi ve askeri entegrasyonunun Avrupa toplumu nezdinde nasıl karşılandığını ölçerek, aynı zamanda askerlerin de değerlendirmelerini alarak oluşurmaya temel alan tabandan tavana yaklaşıma değinilmiştir(Garrett, 2013, s. ii).

Michael Smith 2000’lerde Avrupalılaşmanın 4 alanda bariz bir şekilde gözlemlenebileceğini ifade etmiştir: Seçkin sosyalleşme (Elite socialization), bürokraside yeniden yapılanma (reorganization), anayasal değişiklikler (constitutionalchange) ve Avrupa siyasetindeki iş birliğinde bireylerin artan desteği (Rice, 2011, s. 29).

Smith, Avrupalılaşmayı bu 4 alanda ölçebilmek ve tanımlayabilmek için bu hususları sınırlı ve hükümetlerarası konferanslardaki uzlaşmalar üzerinden incelemiş ve Ortak dış ve güvenlik politikası bağlamında sınırlı karar alma modelinin aksine problem çözme modelinin politika yapıcılar ve karar alıcılar arasında daha kabul gören bir model olduğunu gözlemlemiştir. Her ne kadar Ortak Dış ve Güvenlik Politikası karar alıcılar açısından Avrupa Birliği'nin en geniş hükümetler arası alana sahip olsa da siyasiler Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanında toplum modeli bağlamında kararlar alırken üzerlerindeki baskının farkındadırlar. Birlik içinde yaratacağı etkileri göz ardı ederek üye ülkelerden sadece bir ya da birkaçının çıkarlarını gözeterek kararların arkasından gitmek ya da Birliğin bekası için önemli bir kararın birkaç üye ülkenin ulusal çıkarlarına ters düşmesi sebebiyle uygulanmaması gibi durumlar nihayetinde bu kararların onaylanamamasına ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına güvenin azalması gibi sorunlara yol açmaktadır. (Rice, 2011, s. 36)

Meşruiyetin tek taraflı bir işlem olmadığı, siyasal iktidarın ancak yönettiği toplum tarafından rıza ve itaate değer görülmesi ile mümkün olduğu gerçeğinden hareketle, AB'de meşruiyet krizinin kaynağı, inşacılar göre Avrupa yurttaşlığı, Avrupa ulusu, Avrupa kimliğinin tam olarak tanımlanamamasıdır (Çelik,2007:67).

Smith'in Avrupalılaşmayı açıklarken tartıştığı dört alan "bürokraside yeniden yapılanma, anayasal değişiklikler, seçkin sosyalleşme ve bireylerin artan desteği" bir dereceye kadar kanıt olması gerekirken askeri bir yıkım söz konusu olduğunda bu mümkün olmamaktadır(Rice, 2011, s. 29).

AB yurttaşlığı kavramı, tüm üye devlet vatandaşlarınca savunulmasını ve desteklenmesini sağlamayı amaçlanmaktadır. Ulus olma yolunda belirli adımlar atan AB, yurttaşlık fikrini Maastricht Antlaşması ile ortaya koymuştur. Bu antlaşmaya göre birliğin amaçları; ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirmek, tek parayı kapsayacak bir ekonomik ve parasal birlik oluşturarak ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak; ortak dış ve güvenlik politikası oluşturmak amacıyla uluslararası düzeyde birlik kimliği oluşturmaktır (Çelik,2007:69).

1.2.5. Sosyal İnşacı Teoride Güvenlik Anlayışı

Sosyal inşacı yaklaşım, 2000’li yıllardan itibaren en etkili uluslararası ilişkiler geleneği olmuştur. Bu yaklaşıma göre uluslararası politika, sosyal olaylara göre şekillenmektedir. Devletler dış politik tercihlerinde, sosyal yönleri dış politikalarının temel belirleyicisi olarak ele almaktadır(Akbaş ve Arslan Düzgün,2012:61). Sosyal inşacı yaklaşım genişlemeye sosyolojik açıklamalar getirmektedir. Sosyal inşacılar genişleme politikalarının fikirsel ve kültürel faktörler ile şekilleneceğini savunmaktadırlar. Birlik içindeki ve dışındaki aktörlerin ortak kimlik, norm ve temel inançları paylaşma derecesi genişlemenin temel belirleyicisidir. AB, 1993’te yapılan Kopenhag zirvesinin ardından kendisini; hukukun üstünlüğü, demokrasi insan haklarına ve azınlıklara saygı temelinde bir “Değerler Birliği” olarak tanımlamıştır (Aytuğ,2008:157). Sosyal inşacı yaklaşıma göre Avrupa vatandaşlığının, Avrupa kimliğinin ve Avrupa kamuoyunun en kısa zamanda tanımlanması ve oluşturulması gerekmektedir (Çelik,2007:75).

İnşacı literatür sosyalleşme ve Avrupalılaşıma konusunda sıklıkla hem kurumsal hem de hükümetler arası düzeyde iddialarını destekleyecek ampirik verilerin eksikliği nedeniyle eleştirilmektedir. Avrupalılaşıma literatüründe öğrenme ve sosyalleşme yoluyla dikte edilen ulusal genel çıkarların değişmesi tartışılmaktadır. Bu anlamda Avrupalılaşımanın karar alma sürecinde ve merkezi bağlamda Avrupa konseptini güçlendirmede önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir. Ancak bu güvenlik ve savunma alanında geçerli değildir. Benzer şekilde Alman dış politikasının 2 uluslararası krize göstermiş olduğu tepki ile geniş bir şekilde tanımlanan Avrupalılaşıma arasında muhtemel bir bağlantı olup olmayacağı hususu bu durumu açıklamaktadır. Bunlar, eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti (FYROM) ve Irak ve Afganistan savaşlarıyla sonuçlanan 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagona gerçekleştirilen saldırıdır. Her iki örnekte de Alman hükümeti çok taraflı ve iş birliğini savunan bir tavır sergilemeyi tercih etmiş ve yerel baskılar alınan kararlara önemli etkilerde bulunmuştur. Yerel baskılar sonrası uluslararası baskılar baş göstermiştir hatta Avrupa Birliği içinden bile baskı yapılmıştır. Bu süreçte Alman Federal Dış Ofisi (GFFO) Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası altında oluşturulan yeni sivil ve askeri araçları kullanma konusundaki isteksizliğini ifade etmiştir. Bu noktada Almanya yeni enstrümanların uygulanmasındaki istikrarın sürdürülebilir olması gerektiğine dikkat çekmiştir. FYROM özelinde Alman

Federal Dış Ofisinin Avrupa Birliği yerine NATO kanadından çok taraflı bir şekilde karşılık vermeyi tercih ettiğini ifade edilmektedir(Rice, 2011, s. 29).

1.2.6. Avrupa Güvenliğinin Eleştirel Olarak Değerlendirilmesi

Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının başarılı olup olmadığı uzun süredir tartışılmaya devam etmektedir. Bu durum AB'nin çeşitli krizlerde göstermiş olduğu davranışsal tutarsızlıklardan kaynaklanmaktadır(Özbıyık, 2012).Özellikle, küçük üye devletlerin karar alma sürecinde daha etkin olması politika yapıcılar ve diplomatlar nezdinde eleştirilere uğramaktadır. Slapin, küçük üye devletlerin karar alma sürecinde etkin olmasının Avrupalılaşıma ya da büyük üye devletler ile eşit şartlar altında(levelplaying-field) etkili olamayacağını iddia etmektedir. Dahası Slapin, bu sürecin hükümetlerarası komitenin kurumsal ve organizasyonel şekilde makyajlanmış bir hali olacağını ve oylama sisteminde nüfus büyüklüğünün ana faktör olduğunu sonucunu çıkarmıştır (Rice, 2011, s. 28).

İnşacılık bağlamında Avrupa'nın güvenlik ikilemi İran nükleer krizi ile somutlaşmıştır. Zira tarafların karşılıklı algılama, önyargı, toplumsal benliğe yerleşmiş mağduriyet hissi ve çift taraflı güvensizlik hali gibi psikolojik parametreler krizde etkili olmuştur(Sandıklı ve Emeklier,2012:42).

İKİNCİ BÖLÜM

Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Evrimi ve Gelişimi

2.1. Avrupa Savunma Kimliğinin Gelişimi

Avrupa'da dış politika arayışları 1950'li yıllarda artmaya başlamıştır. Özellikle savaş sonrası dönemde dış politika uygulamalarının merkezini uluslararası ilişkiler ve birçok faktörden oluşan ekonomik, siyasi ve çevresel konular oluşturmuştur. Bu süreç uluslararası ilişkilerin farklı seviyelerinde devletler, hükümetler arası kuruluşlar ve devletlerin altında yer alan kuruluşların aktör olarak tanımlandığı bir süreçtir (Özbyık, 2012, s. 4). Avrupa'da 1940'lardan 2000'li yıllara kadarki süreçteki uluslararası entegrasyon süreçleri ortak Avrupa savunma kimliğinin gelişimini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Özellikle savunma kimliğinin Avrupa entegrasyonu ile bağlantısı bulunmaktadır. Bu süreci tarihi bağlamda özellikle Alman-Fransız ilişkileri ve Avrupa-ABD ilişkileri ile Soğuk Savaşın sona erışı ve Komünizmin yıkılışı etkilemektedir (Garrett, 2013, s. 1).

Son dönemlerde dünyada güvenlik algısı farklılık göstermektedir. Artık küresel açıdan bakılmakta, sosyal ve siyasi güvenlik bağlamında hareket edilmektedir (Kurt, 2015:463). Dünya genelinde bu süreçte uluslararası hukuka dayanan yeni devlet biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu yeni tip devletler hem efektif hem de sorumluluk sahibi olarak hareket etmektedirler. Artık hukuk kurallarına uymak ve hesap verebilir olmak şeklinde uluslararası ilişkilerde yeni kriterler gözetilmektedir. Bu kriterler ulusların ve uluslararası kuruluşların yönetiminde kontrol mekanizmasını da beraberinde getirdiği için egemenlik kavramında birtakım zorluklara yol açmıştır (Özbyık, 2012, s. 5).

Bir başka açıdan Avrupa savunma kimliğinde sınırların ve sembollerin önemine dikkat eden bir bakış açısı gelişmiştir. Bu bakış açısında bir tarafta resmi programlar, politikalar ve kurumların Avrupa güvenlik kimliğini geliştirmeye çalışması diğer tarafta ise Avrupa güvenlik kimliğinin toplumun algılarına göre şekillendirilmesi gerektiğini savunma vardır. Bu ikili yaklaşım Avrupa güvenlik kimliğinin gelişimini ideolojik ve

duygusal değişimler, artan bağlılık ve yıllardır süren güven inşası bağlamında değerlendirmektedir(Garrett, 2013, s. 8)

2.1.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Avrupa İşbirliğinde Amerikan ve Avrupa Girişimleri (1945-1948)

Savaş sonrası Avrupa'da özellikle siyasi olarak birlikte hareket etme girişimleri başlamıştır. 1948'te İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg bir araya gelerek; ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda iş birliği yapmak ve ortak savunmayı değerlendirmek için birlikte hareket etmişler ve Brüksel Anlaşmasını imzalamışlardır. Sonraları Batı Avrupa Birliği adını alacak bu girişimde sonraları Batı Almanya ve İtalya birliğe katılmış ve üye sayısı yedi olmuştur (Çayhan,2002:43).

Dönemin İngiltere başbakanı olan Winston Churchill'in Avrupa Konseyi'nde yapmış olduğu konuşmasında dile getirdiği Avrupa Savunma Bakanı komutasında olacak bir Avrupa Ordusu kurma fikri 1948'teFransa tarafından geliştirilmiş ve yapı olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğuna benzeyen bir kurumsal yapı kurulması fikri gündeme gelmiştir. Bu düşünce Avrupa Savunma Topluluğu'nun kurulmasına dayanak oluşturmuştur. Avrupa Savunma Topluluğu supranasyonal bir yapıda tasarlanmış ancak hayata geçirilememiştir(Scmidt, 2012, s. 62).

Bu arada ABD'nin uyguladığı politika girişimleri de Avrupa'nın dış politikalarını belirleyen unsurlardandır. Soğuk Savaş'la birlikte ABD'nin savaş sonrası güvenlik politikasının başta Avrupa olmak üzere dünya genelini kapsamı düşünceyle oluşan ortak güvenlik modeli ve Sovyetler Birliği karşıtlığının belirgin olmasıyla ABD'nin müttefiklerinin karşılıklı güvenliğinin sağlanması modeli dış politikaya yön vermiştir. ABD bu model tercihlerinden birincisini benimsemiş ve 1945'tensonra uygulamıştır (Kurt,2015:464).

Askeri Keynesçiliğin resmi savunma politikası kavramı olarak gelişimi ABD'de Soğuk Savaş sırasında başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra askeri Keynesçilik kavramı, tüketimi teşvik etmek, ek istihdam yaratmak, ABD hükümetinin 20 milyar dolarlık askeri sözleşmeyi feshettiği terhis sürecinin neden olabileceği ekonomik

gerileme olasılığını azaltmak ve hükümet yatırımlarını artırmak için resmi ABD savunma politikasına entegre edilmiştir. Bu yüzden Soğuk Savaşın meydana getirdiği tehditleri karşılayabilmek ve ekonomik kalkınmayı tetikleyebilmek üzere savunma harcamalarında yıllık bazlı artışlar planlanmıştır. ABD tarafından uygulanan askeri Keynesyenizm konseptinin tek olumlu etkisi, Kore Savaşı sırasında savunma harcamalarının üçe katlanmasıyla beraber azalan işsizlik ve Federal bütçe gelirlerinin artması olmuştur (Tiltins ve Savrina,2015:23).

2.1.2. NATO, Avrupa Savunma Topluluğu, Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Savunma Kimliğinin Temelleri(1948-1957)

NATO, üye ülkelerle birlikte özellikle ABD ve Avrupa için güvenliğin sağlanması ve korunması adına son derece önemli bir kurumdur. Dolayısıyla NATO'nun güvenlik bağlamında devamlılığını sürdürmesi beklenmektedir. Bununla birlikte Avrupa kendi güvenliği adına Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatını yapısını güçlendirmek istemektedir. NATO açısından güvenliğin sert önlemlerle sağlandığı görülmekte iken Bu Avrupa için ekonomik ve sosyal yönü olan yumuşak güvenli tedbirlerle sağlandığı görülmektedir (Demir,2010:33).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dönemin Fransa Dış İşleri Bakanı olan Robert Schuman 1950 yılında Avrupa'daki barış ortamının istikrarının Alman ve Fransız endüstrisinin yüksek bir otorite tarafından ve bu organizasyona diğer ülkelerin de katılımı ile olabileceğini bulunmuştur.Kısacası Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerji Topluluğunun (AAET) kurulması yönünde teşebbüslerde bulunmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası bu girişim Avrupa'da tekrar büyük bir yıkımın olmasını önlemek, Avrupa güvenliği için tehdit oluşturan Almanya'nın kontrol altına alınması, Avrupa barış ve istikrarının ekonomik bütünleşme ile sağlanması düşüncelerinden ortaya çıkmıştır. Schuman tarafından gündeme getirilen bu öneri 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurulmasını beraberinde getirmiştir. Avrupa ekonomik bütünleşme sürecinin başlamasını takip eden süreçte Kore Savaşı patlak vermiş ve Avrupa Savunma Girişimi önerisinin gündeme gelmesini beraberinde getirmiştir(Schmidt, 2012, s. 62).Robert Schuman'ın bu teşebbüsleri sonrasında kendi adı ile "Schuman Planı" olarak bilinecek planı; savaş için kömür ve çelik gibi iki önemli maddenin kontrolünün üye devletlerce sağlanacağı bir

birlik planı oluşturmuştur. Bu şekilde bir yönüyle Almanya tarafından oluşacak tehditler önlenecek diğer yönden ise Avrupa'nın sıkıntılarını giderecek ve gelecekte bu birlikteliği siyasi birliklere yönlendirecek bir plan hazırlanmıştır (Mor,2010:506).

Almanya'nın uluslararası toplumda kabul edilebilirliğini sağlamasıyla supranasyonal prensiplere dayanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, sadece eksensel bir adım değil aynı zamanda ekonomik olarak hayati öneme sahip kömür ve çelik sektöründe ulus devlet adına karar alıp uygulayan bir organizasyonel yapıya sahiptir. Bu yüzden 1952 yılı Batı Avrupa'nın karakteristik özelliklerinde önemli dönüşümlerin yaşandığı bir özelliğe sahiptir (Apostolidis, 1999, s. 145).

ABD dışında dünyanın diğer ülkeleri resmi olarak askeri Keynesyenizmi savunma politikalarında kullanmamıştır. Örneğin Soğuk Savaş döneminde, ABD'de ortalama savunma harcamaları ortalama yıllık %0.3 azalışla birlikte kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasılanın %5.4'üne tekabül etmekteyken, Batı Avrupa ülkelerinin yaklaşık harcamaları kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasılanın %2.6'sına tekabül etmekte ve ortalama yıllık %1 azalmaktadır. ABD'deki bu savunma harcamalarındaki artış sadece askeri Keynesyenizmin bir sonucu olarak görülmemelidir çünkü bir yandan demir perde arkasında da merkezi ve güçlü bir ekonomik yapılanma vardır. Bu bağlamda savunma harcamalarının diğer ekonomik amaçları simüle etmek ya da destekleme gereksinimi bulunmamaktadır. Soğuk Savaşın bitişi doğal olarak tüm dünyada savunma harcamalarında bir düşüşü beraberinde getirmiştir. Örneğin ABD'nin savunma harcamaları 1989'dan 1995'e kadar %9 azalmıştır. Bu anlamda bir dönem ABD'de de oldukça temel bir politika olan askeri Keynesyenizm 1990'larda sonlanmıştır (Tiltins ve Savrina,2015:24).

O dönemde savunma alanında yapılan başkibir girişim arayışı da Avrupa Savunma Topluluğunun kurulması şeklinde olmuştur. Bu topluluk, 1952'te; Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından oluşturulmuştur. Bu ülkelerin milli ordularının dışında bir Avrupa savunma gücü oluşturmak için hazırlanan bu oluşum Fransa tarafından resmi organlarınca kabul edilmeyerek ortadan kalkmıştır. Sonrasında ise taraf ülkelerle birlikte hareket etmek isteyen Batı Almanya ve İtalya, 1948'te imzalanan Brüksel Anlaşmasına taraf olmuşlardır (Çayhan,2002:43).

2.1.3. Avrupa-NATO Yaklaşımından Yalnızca Avrupa Yaklaşımına:Avrupa Savunma Kimliğini Güçlendirme Girişimleri(1957-1977)

Savaş sonrası Avrupa'da başlayan ve 1950'lilerde net olarak kendini gösteren soğuk savaş bir yanda ABD ve Avrupa diğer tarafta Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile iki kutuplu bir askeri ve ekonomik düzeni ortaya çıkarmıştır (Demir,2010:29).Bu dönemde Avrupa siyasi ve dış politikada bütünleşme çabaları hız kazanmış ve 1957 yılında İtalya'da Roma Anlaşmasıyla süreçte ilerleme kaydedilmiştir. Bu anlaşmaya göre, siyasi ve dış politikada ortak hareket etme düşüncesi ekonomik birlik sağlanması gibi başka bir hedefle farklı bir boyut kazanmıştır. Bu anlaşmayla bütünleşme adımları amacına ulaşmakla birlikte Avrupa Topluluğu kavramı yerini bir uluslararası örgüt bağlamında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na bırakmıştır (Mor,2010:508).Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, Almanya ve İtalya altılısının sektörel bütünleşmedeki olumlu etkilerinin fark yaratmasıyla ekonomik entegrasyon derinleşmeye başlamıştır. Karşılıklı bağımlılığın artması ve soğuk savaş bağlamında bu altılının göstermiş olduğu tutumlar birliğin güçlü ülkeleri olarak tanınmalarında etkili olmuştur(Apostolidis, 1999, s. 20).

1960'lar da AET'de temel dinamik olarak siyasal bütünleşme çabaları ön plana çıkmıştır. Ancak o günkü şartlarda siyasal olarak bütünleşme çabalarının hukuki düzenlemeler ve kurumsal mekanizmaların çalışması adına belirli sıkıntıların oluşacağı düşüncesi bu girişimin ülkeler arasında geliştirilecek olan bir siyasal iş birliğine dönük olmasını benimsemişlerdir. AET'nin 1970'lerde uyguladığı siyasal iş birliği mekanizmalarının temelini ise, ortak bir dış politika kurulması adımları oluşturmuştur. Bu politikalar ise uluslararası düzeyde topluluk adına ortak hareket edilmesi, ekonomik yaptırımlar konusunda mutabakat sağlanması ve belirli uluslararası sorunlarda ortak tavır alınması şeklindedir (Çayhan,2002:45).

Avrupa'nın Birleşmiş Milletler ile yasal ilişkisi konusu ise AET'nin Birleşmiş Milletler üyesi olmamasına rağmen güç kullanımı konusunda yine Birleşmiş Milletlerin organı olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından bir sınırlamanın olması şeklindedir (Scmidt, 2012, s. 2).

Dış ve Güvenlik Politikası alanındaki iş birliği uzun yıllardır daha bütünleşmiş bir Avrupa görmek isteyenler için en çok gerçekleştirilmesi istenen hedef olmuştur. Bu amacı gerçekleştirmek için var olan ve 1970'li yıllardan itibaren Avrupa Ekonomik Topluluklarına üye devletlerin dış politikada takınacakları tutumun eşgüdümünün sağlanması amacıyla Avrupa Siyasi İş birliği (ASİ) girişimi hayata geçirilmiş ancak bu yapı 1993 yılı itibarıyla yürürlüğe giren Maastricht antlaşması ile ortadan kalkmış ve ASİ'nin dış politikada ortak ses olma görevine eklenen bir dizi yeni görev ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası hayata geçirilmiştir. Ne var ki 1970'li yıllarda hayata geçirilen ASİ girişimi ile dış ve güvenlik politikaları alanında iş birliği ve siyasi alanda da bütünleşmiş daha güçlü bir Avrupa fikrini hayata geçirmek mümkün olmamaktadır (Cobuccio, 2014, s. 13)

2.1.4. Büyük Değişim: Avrupalılar İçin Bir Avrupa Savunma Kimliği (1977-2019)

Avrupa Güvenlik kimliği sorunuyla ilgili uzun yıllardır süre gelen tartışmalar vardır. Mevcut durumda Avrupa güvenlik kimliğinin mahiyetine ilişkin tartışmalar Avrupa güvenlik kimliğini NATO'nun içinde tanımlamaya eğilimli olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Avrupa Dış ve Güvenlik Politikası çerçevesinde incelenen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası gibi birtakım resmi girişim, program ve politikalar çerçevesinde ilerlemektedir (Garrett, 2013, s. 112).

Dış politika bağlamında AET'nin 1970'li yıllardan itibaren özellikle soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası alanda politik olarak kuvvetli bir aktör olabilmesi için aksiyon alanın zaruritesi gündeme gelmiştir. Birlik üyesi devletlerin bir anlamda egemenliklerini bir üst otorite olarak supranasyonal bir yapıya devreden ülkelerin politik entegrasyonu ve dış politika ve savunma politikası alanında gelişme ihtiyacı arasındaki bu dikotomi esasında AET'nin yapılanma şekli itibarıyla süre gelen yıllar boyunca sınırlandırılmış bir durumdur (Santos,2014:2-3).

1980'ten itibaren Avrupa güvenlik politikaları ulusal güvenliğin toprak ve yönetim sistemi açısından klasik bakış açısının yerini ekonomik olarak karşılıklı bağımlılık ile çoğu zaman rekabet oluşturan ABD ve Avrupa'nın siyasi hedefleriyle

birlikte teknolojide meydana gelen gelişmeler almıştır (Kurt,2015:464). 1986 yılında imzalanan Avrupa Tek Senedi üye ülkelerin hükümetlerarası ve supranasyonal bağlamda hem topluluk yapısı hem de kurumsal yapı bağlamında nasıl uzlaştırıldığına çarpıcı bir örneğidir(Apostolidis, 1999, s. 192). Birliğe üye ülkelerin ortak dış politika oluşturma ve uygulama sorumluluklarını hukuken benimsemeleri, 1987’te yürürlüğe giren Tek Senet ile sağlanmıştır. Bu durumda siyasi iş birliği, Topluluk Anlaşmalarına dahil edilmiştir. 1990’dan itibaren; finans, üretim ve ticari alanlarda küreselleşmenin etkisiyle sermaye ve mal hareketlerinde sınırların ortadan kalkması ile uluslararası ilişkilerin farklı bir boyut almasıyla karşılaşmıştır (Kurt,2015:465).

1980’lerin ortalarından itibaren üyelerine İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, Portekiz ve İspanya’yı dahil eden topluluk, alanını 1992 yılındaki tek Pazar projesi ile tamamlamak ve sosyal, çevresel ve endüstriyel kalkınma politikalarının yürürlüğe sokulması ile genişletmiştir. Benzer şekilde topluluğun sınırlı supranasyonal yapısı sosyal, çevresel, endüstriyel kalkınma ve siyasi bütünleşme kararlarının uygulanmasına bağlı olarak genişleme alanı bulmuştur (Apostolidis, 1999, s. 195). Yeni dönemde güvenlik kavramı içinde farklı tanımlamalar yapılmış, klasik askeri alanda güvenlik sorunlarının yanı sıra yumuşak güvenlik davranışlarına ilişkin tehdit, hassasiyet, çatışma alanı, belirsizlik ve risk değerleri ön planda değerlendirilmeye başlanılmıştır (Kurt,2015:464).

Komisyonun 2008 yılından 2013 yılına dek Avrupa Savunma Bütünleşmesi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası gündemi ile toplanması önemli bir sürecin başlangıcıdır. Soğuk Savaş sonrası ODGP oluşumunun ana hatları Jolyon Howorth’un üç dönemi ile tasvir edildikten sonra büyük ölçüde savunma kimliği oluşturulmasının bir krize yol açmasından bahsedilmiştir. Genel fikir zayıf stratejik planlamanın ve zayıf iletişimin bir yönetim boşluğu olarak ortaya çıktığı ve bununda ODGP’yi sarstığıdır. Bu manada Mali, Libya ve Suriye örnekleri büyük bir kriz anında AB’nin politik ve askerî açıdan etkisiz olduğunu göstermiştir. Ortak hareket kabiliyetinin önündeki ilk engellerden biri şüphesiz Fransa’nın Avrupa Savunma Topluluğu girişimini veto etmesidir. Fransa bu girişimin NATO’nun statüsünü tehdit edeceğini ve Almanya’nın kontrol dışı silahlanmasına yol açacağından endişelenmiştir. Geçen 60 yıl boyunca savunma ve güvenlik alanında AB’nin operasyonel hareket kazanmadığı çalışmada çok defa

zikredilmiştir. Üye devletlerin beklentileri ortak hareket ve birlik olarak güçlü bir dış politika aktörü olmaktan ziyade ODGP'den çıkarları doğrultusunda istifade etmektir. Bu anlamda çalışmanın sonunda Stratejik kültür farklılıklarının ortak hareket kabiliyetini engellediği ancak bunun aşılabilir bir sorun olduğu vurgulanmıştır (Faleg, 2013:4).

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra koalisyon ABD'nin terörizmle mücadeleye başlamasında etkili olmuştur. ABD hükümeti, 2001 yılında 2012 yılına kadar savunma harcamalarında düzenli artışlar gerçekleştirmiştir. Örneğin ABD savunma harcamaları 2000 yılından 2002 yılına kadar %18 artış göstermiş, 2008'de ise ABD'nin savunma harcamaları tam 62 Milyar dolara ulaşmış hatta Dünya ekonomik krizi boyunca ve sonrasında da savunma harcamaları artmaya devam etmiştir. Her ne kadar açık bir şekilde savunma harcamaları Kore Savaşı sırasında olduğu gibi ekonomik büyümeyi tetiklememişse de ABD hükümetinin modern savunma politikasındaki askeri keynesyenizmin araçlarının tanınmasına olanak sağlamıştır. Öte yandan 2001'den 2006'ya kadar Avrupa Birliği'nin 15 üye devletinin savunma harcamalarının ortalama artışı %3 civarında gerçekleşmiştir. Bu artışa rağmen 2008 yılından 2009 yılına kadarki dönemde Dünya ekonomik krizinin de etkisiyle Avrupa Birliği'nin toplam savunma harcamaları düşme eğilimine girerek %3,5 oranında azalmıştır. Benzer bir şekilde ABD'de de 2013-2017 mali yılları arası bütçe planlamalarında hükümet savunma harcamalarının kesilmesine yönelik karar almış ve 2012 ile 2014 yılları arasında savunma harcamalarında %10'luk bir azalma gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği ve ABD'de savunma harcamalarında gerçekleşen bu gelişmeler standart askeri keynesyenizmin bazı özelliklerinin uygulamada kesintiye uğradığını göstermektedir (Tiltins ve Savrina, 2015:24).

Avrupa'da siyasi birlik ve güvenlik bağlamında kurumsal olarak atılan adımlardan birisi de 1991'de Maastricht Anlaşması'dır. Bu anlaşmayla güvenlik alanında önemli adımlar atılmıştır. Avrupa Toplulukları, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve adalet ve içişlerinde birlik şeklinde sütunlar oluşturulmuştur. Güvenliğin askeri boyutu ODGP'nin içinde bir parça olarak bu anlaşmayla gerçekleşmiştir (Yiğittepe, 2017:15). Avrupa'nın dış politikadaki dönüşümü Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) girişiminden Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ile bunun önemli bir parçası olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ve anlaşmaların karar alma sürecine getirmiş olduğu birtakım

yenilikler ile parçası olunan kurumlara dikkat çekilmektedir. (Santos, 2014:5). Avrupa'daki birliğin boyutlarının ekonomi dışındaki alanlara genişletmeyi hedefleyen anlaşmayla birlikte bundan sonra "Avrupa Birliği" kavramından bahsedilmeye başlanmıştır (Çayhan,2002:46).

Avrupa Savunma Topluluğu'nu kuran antlaşma askeri yapıyı şekillendirmek adına da bazı düzenlemeler ön görmüş olup bu kapsamda yaklaşık 100.000 personel ve 40 tünden oluşan bir Avrupa Ordusu kurgulanmıştır. Bu yapıda Ordunun 14 tümeni Fransa,12 tümeni Batı Almanya, 11 tümeni İtalya ve 3 tümeni Benelüksülkeleri (Lüksemburg, Belçika ve Hollanda) tarafından sağlanacak ve tümenler tek bir ülkenin askerlerinden oluşacak homojen bir yapıda değil heterojen bir dağılımla oluşturulması planlanmıştır. Ordunun tek bir bayrağı tek bir üniforması ve kendine ait bir bütçesi olması kurgulanmıştır. Öte yandan her ülkeden seçilen yetkililerin de Avrupa Savunma Topluluğuna karşı sorumlu olması planlanmıştır (Tangör, 2009, s. 39)

Avrupa'nın kırılğan komşuluk politikası kapsamında bir güvenlik vizyonu oluşturmak istemesi, ulusal savunma bütçeleri ve ODGP'nin finansmanı önündeki engeller, ABD'nin batıdan doğuya doğru kayan güvenlik politikaları varsayımları altında AB'nin efektif bir güvenlik aktörü olma konusunda sorunlar yaşaması sürpriz değildir. Avrupa'nın değişen stratejik öncelikleri ve finansal kriz nedeniyle güvenlik ve savunma alanında efektif bir politika belirleyememesi ODGP'nin önündeki asıl sorun değil bu sorunlardan sadece bir tanesi olarak ifade edilebilir. Bunun da ötesinde tüm diğer engellerle birlikte ODGP'nin kurumsallaşması ve yönetişimde boşluklar olması daha kapsamlı bir sorun olarak ifade edilebilir.

Howorth'a göre Soğuk Savaş Sonrası dönemden sonra ODGP üç önemli dönemden geçerek şekillenmeye ve gelişmeye başlamıştır.

1. 1994-1998 Yılları arası Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin şekillendiği ve Balkan krizlerinde AB'nin kapasite eksikliğinin ortaya çıktığı zaman dilimi,
2. 1998 Yılında Saint Malo Zirvesiyle beraber askeri anlamda özerk bir yapıya ulaşma amacının açıklanmasını takip eden Birliğin karar alma prosedürlerinin ve ortak

kapasite geliştirme çalışmaları ile kriz yönetimi görevlerine personel sevkiyatı gibi konuların gündemde olduğu dönem,

3. 1 Aralık 2009 tarihinde Lizbon Antlaşması yürürlüğe girdiğinden beri süre gelen bir dizi operasyonun tecrübe edildiği ve bunların Amerika'nın doğu ve Avrupa arasında bağlantı kurmakta zorlanması, Eurozone (Avro Bölgesi) krizinin yaşanması ve Geleceğin Avrupası Projesi ile ilgili şüphelerin operasyon atmosferini daha da kötü bir hale soktuğu dönem, (Faleg, 2013, s. 2)

2.2.Koordineli Avrupa Savunma Çabalarına Bir Bakış: Kurucu Antlaşmalar

Avrupa Dış Politikası'nın sınıflandırılması konusu çok uzun zamandır akademisyenlerin tartıştığı ve fikir birliğine varamadıkları bir alan olmuştur. Çünkü Avrupa Birliği uluslararası yönetim bağlamında ne bir devlet ve bir devlet dışı aktör ne de geleneksel bir uluslararası kuruluş değildir. Karen Smith'e göre Vestfalyan modele göre ulus devlette gücün niteliği hiyerarşi, egemenlik ve net bir kimlik tanımı ile tanımlanmaktadır (Özbıyık, 2012:4).AB'nin askeri bir güce ihtiyacının varlığı Avrupa bütünleşme tarihinin en uzun ve en çok tartışılan konularındandır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Körfez Savaşı, Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesi ile Avrupa bütünleşme sürecinde ilk defa savunma ve güvenlik konularının Avrupa düzeyinde ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, AB askeri kapasitesinin geliştirilmesi, Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası'nın metni içinde yer almaya başlamıştır. Amsterdam Antlaşması ile devam ettirilen süreç, St. Malo zirvesi ile önemli bir ivme kat etmiş, Nice Antlaşması ile AGSP'nin oluşması mümkün olmuştur (Aksoy ve Uğur,2016:219). Bu anlaşmalar değerlendirildiğinde (Apostolidis, 1991:272);

- Avrupa Birliği'nin ortak bir dış politika ve bu dış politikanın parametreleri ile düzenlemeleri geliştirmesi, geliştirilen bu ortak dış politikanın üye devletlerin münferit çıkarlarındansa geliştirilen topluluğun çoğunluğunu ilgilendiren ortak dış politika çıkarlarının önceliklendirebilme yeteneği,
- Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın yüksek derecede sağlanan ekonomik entegrasyon ve ekonomi ve dış politika arasındaki bağlantı vasıtasıyla gelişmesini sağlamak. Bu çalışma entegrasyon, devletlerarasıcılık,

ulusötecilik, ve bürokratik politika gibi unsurlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Ortak dış ve güvenlik politikası bağımlı devletlerin bağımsız dünyada karşı karşıya kaldıkları güvenlik durumlarına ilişkin uzun yıllardır geliştirilmekte olan bir politika olarak öne çıkmaktadır.

- Avrupa Birliği'nin tam anlamıyla siyasi bir birlik olmasında etkili olan Ortak dış ve güvenlik politikasının kuruluşu ve uygulanması için gerekli kurumsal ve prosedüre tabi değişiklik ihtiyaçları,
- Güvenlik ve Dış Politika arasındaki bağlantı geliştirilmesi planlanmıştır.

Uluslararası sistemde AB dış politikasının etkinliği artırmak adına başlatılan askeri kabiliyetlerin geliştirilmesinin temel odak noktası insani ve kurtarma görevleri, kriz yönetimi, barış koruma ve çatışma engelleme görevleri şeklinde olan bir askeri gücün oluşumu olarak planlanmıştır. AB ülkeleri geliştirilecek askeri gücün AB'nin sivil ve normatif gücünü pekiştirici bir rolün olmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda AB dış politikasının askeri boyutu, kriz bölgelerinde istikrarı ve barış antlaşmalarının uygulanmasını sağlayan askeri müdahaleleri kapsarken, sivil boyutu daha çok bölgenin yeniden inşası, kurumsal yapıların iyileştirilmesi ve bölgedeki durumun izlenmesi şeklindeki misyonları içine almaktadır (Aksoy ve Uğur,2016:219).

Ortak güvenlik ve savunma politikasının önemli bir parçası olarak kriz yönetimi genel olarak barışı sağlama, çatışma önleme ve Avrupa Birliği dışında kalan ancak komşuluk politikası gereği herhangi bir güvensizlik durumunda tehdit oluşturabilecek bölgelerde uluslararası güvenliği güçlendirme olarak kullanılmaktadır. (Scmidt, 2012, s. 275)

Kendisine üye ulus devletler dışında ulus devlet ile bir ilgisi olmayan Avrupa Birliği, çeşitli kimliklerden oluşması, egemenliğin bölünmesi ve bazı yetkilerin devri gibi özellikleri ile yeni orta çağ imparatorluğuna benzemektedir. Bu yüzden ulus devlet vazgeçilmez, olmazsa olmaz amaçlar (*possessiongoals*) olarak ifade edilebilecek ulusal çıkarlarını savunurken Avrupa Birliği birliğin tümünü ilgilendiren ortak amaçları (*milieugoa*) savunarak belli araçları kullanarak uzun dönemde dış politikada başarıya odaklanmaktadır. Avrupa Birliği'nin bu özel kimliği tarihi gelişiminden ayrılmakta ve supranasyonal kimliğe kavuşmada karma politikalar uygulayan bir yapıya kavuşmasını

sağlamıştır. Teorisyenler Avrupa Dış Politikasındaki ulus devlet ve supranasyonal yapı arasındaki bu ayrımı farklı açılardan tartışmıştır (Özbıyık, 2012, s. 4).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa Savunma Topluluğu ve Avrupa Siyasal Birliği kurulması girişiminin başarısız olmasıyla birlikte, en azından Avrupa'nın ortak bir şekilde savunulması için, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran altı ülke ve İngiltere tarafından 1948 Brüksel Antlaşması'nın 23 Ekim 1954 tarihinde Paris Anlaşması değiştirilmesiyle, Batı Avrupa Birliği kurulmuştur. Amacı Avrupa'da güvenliği sağlamak olan Batı Avrupa Birliği, NATO'nun mevcudiyeti nedeniyle Soğuk Savaş döneminde etkin bir rol oynayamamıştır(Ağca,2006:159).Avrupa kıtasının güvenliğinin sağlanması konusundaki çabalar, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi birlikteliklerin oluşturulmasıyla somutlaşma adımı atmıştır (Tezcan,1999:144).

Avrupa Güvenliğinin sağlanması için belirli girişimler olmuştur. Ancak, ülkeler arası ilk girişim 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında Brüksel Antlaşmasının imzalanması olmuştur. Temel olarak Almanya'ya karşı imzalanan Brüksel Anlaşması, üye ülkelerin farklı güvenlik gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmiş ve böylece Sovyetler Birliğinden gelecek tehditlere dikkat edilmiştir(Demir,2009:17). Öte yandan, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, AET'nin kurulmasına örnek teşkil etmiştir. Bu anlaşmanın temeli,daha önce yukarıda belirtildiği gibi 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın girişimiyle uygulamaya konulan ve "Schuman Planı" olarak bilinen tarihsel uzlaşmayla atılmıştır. Fransa ve Batı Almanya'nın Saarland üzerindeki anlaşmazlıklarını gidermeyi amaçlayan bu plan, Fransa Planlama Örgütünün başkanı Jean Monnet tarafından önerilmiş olup, söz konusu iki ülkenin kömür ve çelik sanayilerinin aynı çatı altında birleştirilmesi esasına dayanmıştır (Çayhan,2002:44).

"Gördüğüm ve tepki verdiğim her şey bugün inancımın derinleşmesini sağlıyor: mevcut durumla başa çıkmak için bizi tehdit eden tehlikeler ile yüzleşmeli, ABD'nin girişimine uyum sağlamalı, Batı Avrupa ülkeleri ulusal girişimleri tamamen Avrupa girişimlerine çevirmelidir. Bu da sadece batının ittifakı ile mümkün olacaktır." (Monnet, 1978).

Avrupa entegrasyonunun fikir babalarından olan Jean Monnet Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması için girişimlerde bulunduğu bu girişimin ve sürecin siyasi entegrasyon ve Avrupa bütünleşmesinin ulus devleti baskılayacağı bilinmekteydi ve üye devletlerin çoğunluğunun niyeti de bu yöneydi. (Apostolidis, 1999, s. 142)

2.2.1. Maastricht Antlaşması'nda Ortak Dış Güvenlik Politikası

Maastricht antlaşması öncesi Batı Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma konularında önemli bir rol oynayabileceği tüm üye ülkeler tarafından kabul edilmekteydi. Ancak, esas olarak, bu rolün biçimi ve ayrıntıları konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktaydı. Örneğin, Fransa ve Almanya'ya göre BAB, siyasal birliğin araçlarından biri olması ve bu nedenle de AB ile BAB arasında bir ast-üst ilişkisi olması öngörülürken, İngiltere ve İtalya tarafından ileri sürülen görüşe göre ise Birliğin Avrupa savunma boyutunun gelişmesi bir yandan AB'nin savunma boyutunu temsil ederken diğer yandan NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirme aracı olarak faaliyet göstermesi olarak değerlendirilmekteydi (Tezcan,1999:147). 07 Şubat 1992 tarihinde imzalanan Maastricht Antlaşması, AB'nin üç sütun üzerinde kurumsallaşmasını benimsemiştir. Birinci sütunu Avrupa Toplulukları, ikinci sütunu Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP)'nin güvenlik boyutunun özü olan Batı Avrupa Birliği'nin genişletilerek ve değiştirilerek AB'nin savunma örgütüne dönüştürülmesi hedefi ve üçüncü sütunu ise adalet ve içişleri konusunda iş birliği oluşturmaktadır (Ağca,2006:160). Bu anlaşmayla birlikte AET "Avrupa Birliği" olarak tanımlanmış ve "Avrupa Ekonomi Topluluğu" ifadesi 'Avrupa Topluluğu' olarak değiştirilmiştir. Birliğin tanımlanmasındaki 'ekonomi' vurgusu kaldırılırken,ekonomik öncelikleri olan bir topluluktan, ekonomik, siyasi ve kültürel öncelikleri olan bir topluluğa geçiş öngörülmüştür (Çelik,2007:37). Üçüncü sütun olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) bütünleşme süreci içerisindeki müktesebatın bir yansımasını göstermiştir. Bu bağlamda iş birliği zemini "milletlerüstü" değil, "milletlerarası" nitelikte olan ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde global bir aktör rolü oynayabilecek Avrupa bütünleşmesi açısından değerlendirilmektedir (Mor,2010:518).

1992 yılında Maastricht antlaşması ya da diğer adıyla Avrupa Birliği antlaşması topluluğun etki alanını özellikle Avrupa Para Birliği (European Monetary Union) alanının oluşturulması ile genişletmiştir. Avrupa Para Sisteminde Almanya'nın geçici

üstünlüğünü sona erdirmeyi amaçlayan sistem tek market projesinin bir sonucu olarak hayata geçirilmiştir. Topluluk üyeleri supranasyonal para politikası oluşumunu aşamalı bir şekilde kabul etmiştir. Bir tarafta para politikası oluşturulması ve bunun üye devletler tarafından kabulü süreci gerçekleşmekteyken koşullar dış politikada cesur adımlar atma gereksinimi doğurmuştur. Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve uydu Doğu Avrupa ülkelerinin komünizmi terk etmesi, Doğu Almanya ve Batı Almanya'nın birleşmesi tam anlamıyla dış politika ve güvenlik alanında iş birliği için bütünleşmeyi ve aksiyon almayı elzem hale getirmiştir. Dış politikanın hükümetlerarası kontrol mekanizması, güvenlik ve savunma politikasının topluluğun sütunlu yapısında ayrı bir sütun olarak ele alınmasını gündeme getirmiştir. (Apostolidis, 1999, s. 234)

Siyasi birliğin ya da siyasi bütünleşme yolunda gerçekleşen olaylar silsilesinin en önemli ayağı şüphesiz Maastrich antlaşması olmuştur. Ekonomik bütünleşme hususunda önemli bir yol kat etmiş olan üye devletler ilgilerini siyasi bütünleşmeye çevirmiş ve siyasi birliğin çekirdeğine yani ortak dış ve güvenlik politikası oluşumuna odaklanmıştır. Bu bağlamda Ortak dış ve güvenlik politikasının gelişimi boyunca ulusal hassasiyetlere saygı çerçevesinde dikte edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır(Apostolidis, 1999, s. 220).

Avrupa Birliği'nin dış politikası temel olarak ortak dış ve güvenlik politikası (ODGP) ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) yoluyla sağlanmaktadır.1992'de Maastricht'e hükümetler arası bir konferansta oluşturulan yapı güvenlik, savunma ve diplomasi görevlerinin tek bir oluşum altında gerçekleştirilmesini hedeflemekteydi. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına güvenlik, savunma ve diplomasi alanında atfedilen bu görevlendirme Birliğin güvenliğini temel çıkarları olan ortak değerler, bağımsızlık ve Birliğin bütünleşmesinin Birleşmiş Milletler Şartının temel prensiplerine (demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ile temel özgürlükler ve uluslararası iş birliğini desteklemek) uyumunu sağlama vasıtasıyla güçlendirmeyi ifade etmektedir. Ancak Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının birkaç yönü politikanın nasıl istikrarsız olduğunu göstermektedir(Cobuccio, 2014, s. 4).

2.2.2. Amsterdam Antlaşması'nın Getirdiği Yenilikler

Maastricht Antlaşması öncesinde olduğu gibi Amsterdam Antlaşması'nın hazırlık aşamasında da savunma konusunda İngiliz-İtalyan ve Fransız-Alman farklı ortak girişimlerinin olduğu görülmektedir. Aynı biçimde Maastricht Antlaşması öncesinde belirgin olan "Atlantikçi" ve "Avrupacı" gruplar varlıklarını sürdürmektedirler. AB-BAB ilişkilerinde Amsterdam Antlaşması'yla somutlaşacak olan dönemde "Koyu Atlantikçi" bir çizgiden "Koyu Avrupalı" bir çizgiye uzanan bir süreç üzerinde durulmuştur. Bunlar(Tezcan,1999:152);

- BAB'ın ayrı bir antlaşma temelinde hukuksal özerkliğinin korunması şartıyla AB-BAB ilişkilerinin sıkılaştırılması. Bu seçenek İngiltere'nin başını çektiği Danimarka, İrlanda, İsveç, Norveç ve Portekiz'den oluşan grup tarafından savunulmuştur,
- BAB'ın, AB'nin velayeti altına alınması seçeneği: Buna göre BAB ayrı bir örgüt olarak korunmakla birlikte, özerkliğini kaybedecek ve AB'nin velayeti altına girerek AB tarafından alınacak kararların uygulayıcısı olacaktır. Avrupalı çizgiye yaklaşan bu seçeneği, Fransa'nın başını çektiği Avusturya, Finlandiya, İspanya, İtalya ve Yunanistan'dan oluşan grup savunmuştur.

AB'nin güvenlik boyutu kapsamında 1997'de Amsterdam Antlaşması'yla AB'nin güvenlik rolü yeniden tartışmaya açılmıştır. Özellikle BAB'ın AB'ye entegre edilme girişimleri sonuçsuz kalmaya yakınken dönemin İngiltere Başbakanı Tony Blair'in çabalarıyla üye devletlerin çoğu tarafından tercih edilen antlaşmayla birlikte BAB'ın entegre edilme takvimi ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda Amsterdam Antlaşması'yla BAB'ın NATO ve AGİT kapsamında yapacağı faaliyetlerin AB faaliyetleri şeklini alacağı belirtilmiştir (Yığıttepe,2017:16).

Avrupa Birliği'nin gerçekten de adil bir şekilde küresel barış ve istikrarı sürdürmeye katkı sağladığı tartışılabilir. Avrupa Birliği'nin güvenlik kurumlarının dünyanın en büyük güvenlik yapılanmalarında (kurumlarında) temsil edilmiyor oluşu Avrupa Birliği'nin güvenlik konusunda neden kapasitesinin altında olduğunun bir nedenini oluşturmaktadır. Mark Leonard'a göre, Avrupa Birliği'nin supranasyonal yapıdaki haliyle hiçbir ana güvenlik kuruluşunda temsil edilmemekle birlikte üye

ülkelerin NATO ve AGİT gibi güvenlik kurumlarında temsil edildiğini ve Avrupa Birliği'nin sert güç ve yumuşak güç araçlarını yaygınlaştırabilecek bir toplulukken Avrupa güvenliğinin sağlanması ya da Birliğin güvenlik alanında Birliğin ortak hareket edebileceği bir alanın yaratılması ise asla masada tartışılan bir konu olmamıştır (Walton, 2010). Sonuç olarak, güvenlik Avrupa Birliği'nin ekonomik istikrarı ve içinde (birlik için) kalkınmayı sağlama yetenekleri çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının ana stratejik belgelerinden biri olan Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde ise konuya farklı bir yerden bakılarak kalkınmanın ön koşulunun güvenlik olduğu ifade edilmiştir. Ekonomik iyileşme ve refah gibi iktisadi unsurlar tek başına güvenlik için ön gereklilikler olmasa da bir bütün olarak kalkınmanın kendisinin kalıcı güvenliği ve sürdürülebilir barışı sağlamada katkı sunacak bir unsur olduğu kabul edilebilir. Her ne kadar Avrupa Birliği'nin ekonomisinin güvenliğe doğrudan bir katkısı olmasa da asker ve diğer sivil personellerin çatışma alanlarına dağıtılması kaçınılmaz bir gereksinimdir. Bu gereksinim kaçınılmaz olarak gerçekleşmesinden ziyade askerlerin gönderilip gönderilmeyeceği hususunun saptanarak karar verilmesi şeklinde gerçekleşmelidir (Rice, 2011, s. 58).

1997 Amsterdam Antlaşması hem ODGP'yi hem de AGSP'yi daha kurumsal hale getiren düzenlemelere yer vermiştir. Bu anlaşmayla birlikte ODGP'nin kurumsal yapısı, karar alma süreci ve tasarruf türlerine ilişkin değişiklikler yapılmıştır. Amsterdam Antlaşması ile yapılan diğer önemli bir değişiklik nitelikli çoğunlukla karar alabilme olanağının ön plana çıkarılmış olmasıdır. Daha önce Konsey ODGP alanında karar alınmasına sadece oy birliği ile karar verebilmekte iken yeni düzenlemede kararlar yine oybirliğiyle alınabilecek olmasına rağmen, üyeler çekimser de kalabileceklerdir. Oybirliği gereken oylamalarda çekimser kalan devlet bir açıklamayla o karara tabi olmaktan kurtulabilmektedir. Çekimser oy, oybirliğini bozmamakta ama çekimser kalan üye devler bu kararı uygulayamamaktadır. Çekimser oyların ağırlıklı ekseriyetin 1/3 ü kadar olması halinde o kararın alınmaması sonucunu doğuracağı da kabul edilmektedir (Korkmaz,2010:957).

2.2.3. 1998 St.Malo Deklarasyonu

1998'de İngiltere ile Fransa arasında imzalanan ve AB'nin otonom hareketleri destekleyebilecek yetkin bir askeri güç oluşturması gerektiğini deklare eden St. Malo

Anlaşması, İngiltere'nin dış politikasının yaşadığı paradigma değişiminin en önemli göstergesi olarak görülmektedir (Kıratlı,2016:220). Bu deklarasyonla AB'nin askeri yeteneklerini artırması gerekliliği kadar dış politikada da bir bütünleşme gereksinimi ortaya çıkmıştır. AB'nin uluslararası krizlerde özerk (otonom) eylem sergileme gerekliliğini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu anlamda Avrupa Birliği her ne kadar 90'larda Balkanlarda gerçekleşen etnik temizliğe tepki vermek ve aksiyon almak konusunda yetersiz kalmış olsa da 2004 yılında hayata geçirilen Avrupa Savunma Ajansı ve Avrupa Birliği'nin Afganistan'da koordineli bir davranış sergilemesi AB'nin güvenlik ve savunma politikalarında derinleşmeyi hedeflediğini göstermekte ve Avrupa Birliği'nin bir güvenlik gücü olarak güvenilirlik kazanması Afganistan müdahalesi sonrasında gerçekleşmiştir (Santos,2014: iv).AB'nin ekonomi alanında gerçekleştirdiği bütünleşmeyle barışa katkı sağlaması çatışma çözümünde sivil boyutun herhangi bir dış operasyonun başarıya ulaşmasında gerekli olduğunu, çünkü sivil görevlerin çoğunlukla güvenliğin yenilik ve kalkınma yönlerine odaklanmaktadır. Bu duruma örnek olarak Afganistan gösterilmektedir. Afganistan'daki askeri operasyonun güçlü bir sivil ayağı olmasaydı özellikle o dönem için ne kadar tehlikeli olabileceği dikkat çekmektedir. Aynı zamanda operasyonun başarısını operasyonun askeri ayağının sivil unsurlarla desteklenmesinin ekonomik kalkınmayı tetiklemiş olması önemlidir. Ancak daha öncede bahsedildiği gibi gerçekleştirilmesi hedeflenen amaçların çekişmeli ya da tartışmalı olduğu durumlarda sivil görevlerin etkili olup olmadığı tartışma konusudur. Öte yandan Avrupa Birliği sivil güçleri olan üye ülkelerden bu görevler için personel toplamış değildir. 2000li yılların başında Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının gündeminde birçok hükümet, görevlerini yerine getirmekte başarısızdı. Ancak bundan kısa bir süre sonra Ortak Dış ve Güvenlik Politikası kapsamında gerçekleştirilen 12 operasyona yaklaşık 1500 personel katılmıştır. Tabii Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının askeri kapasitesi, sivil olarak katılımın olduğu operasyonların maliyetinden sonra çok göz önünde bulundurulmuş bir konu olmamıştır(Rice, 2011, s. 59).

İngiltere ve Fransa'nın, Saint Malo'da yaptıkları zirve sonunda yayınladıkları Bildirge ile, Amsterdam Anlaşmasında yer alan ODGP'ye ilişkin hükümlere en kısa zamanda işlerlik kazandırılması çağrısında bulunmuşlar ve ardından, bu çağrıya AB üyesi diğer devletlerin de katılması sonucunda AGSP süreci doğmuştur. Saint Malo Bildirgesi ile ABD'nin isteksiz olduğu tüm alanlarda faal olunması ve ortak savunma konuları da

dahil olmak üzere, BAB'ın sahip olduğu gücün üstüne yeniden yapılanmanın gereği savunulmuştur(Ağca,2006:160).St. Maloikili zirvesinde, İngiltere ve Fransa, AB'nin ODGP kapsamında bir güvenlik aktörü olarak imkân ve yeteneklerinin arttırılması ve Birliğin savunma yapısının geliştirilmesi konularında mutabık kalmışlardır (Demir,2009:25).

2.2.4. 1999 Köln ve Helsinki Zirvesi

1999 yılında yapılan Köln ve Helsinki Zirveside AGSP açısından önemli gelişmeler içermiştir.ZirveAB'nin güvenlik ve savunma boyutunu geliştirme açısından önem taşımaktadır. Köln Zirvesi'nde, Batı Avrupa Birliği'nin Petersberg Bildirisi ile belirlenen görevlerinin AB'ye devredilmesine karar verilmiş ve AGSP'nin çerçevesi çizilmiştir (Ağca,2006:160). Helsinki Zirvesi'nde ise, AB üyesi devletler arasında kriz yönetiminin yapısı şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bir müdahale biriminin kurulmasına, danışma görevini üstlenecek kurumlar olan, Siyasi ve Güvenlik Komitesi ile AB bünyesinde askeri eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olacak geçici süreli bir Askeri Komite oluşturulması planlanmıştır (Korkmaz,2010:958).AB, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının doğal bir parçası olarak askeri operasyonlarda yer almış ve bu kriz yönetimlerine liderlik etmiştir. Bu minvalde Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının ayrılmaz bir parçası olarak düşünülebilir. Bu bağlamda Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının tarihi gelişiminin Avrupa Birliği'nin askeri kriz yönetimi kabiliyetine ulaşan bir aktör haline gelmesinde anahtar rol oynadığını söylemek yanlış olmaz (Scmidt, 2012, s. 278)

2.2.5. Nice Antlaşması

Köln ve Helsinki Zirvesinden sonra NATO bünyesinde oluşturulan "kimlik" olgusu yerini AB'ye özgü bağımsız güvenlik politikasını içeren OGSP'ye bırakmıştır. Nice Antlaşması ile AB üyesi Devletler arasında ODGP'nin ve AGSP'nin kurumsallaşması büyük bir önem taşımaktadır(Demir,2009:27). Nice Zirvesi'nde ODGP konusunda, BAB'ın AB ile entegrasyonunun sağlanması hedeflenmiştir. Antlaşma ile BAB'ın kriz yönetim işlevleri nükleer konular haricinde AB'ye dahil edilmiştir. AB ve BAB arasındaki karşılıklı hükümler kaldırılmış ve AB Antlaşmasınının 17. maddesi yenilenmiştir. Bununla birlikte, Siyasi ve Güvenlik Komitesi gibi oluşumların toplantıları

daha düzenli hale getirilerek daha fazla kurumsallaşmalarına olanak sağlanmıştır. Ayrıca Nice Antlaşması, Birlik olarak amaçların gerçekleştirilmesinde sıkıntı oluşması durumunda, “üye devletler kendi aralarında arttırılmış iş birliği sağlayabilirler hükmünü” getirmiştir (Korkmaz,2010:958).2003 yılında yürürlüğe giren Nice anlaşması Maastricht Anlaşması’nda, AB’yi kurmaya dönük öngörülen hedeflerle ilgili yeni düzenlemeler getirmiştir. Yine Amsterdam Anlaşması’nda eksik kalan ya datam netleşmemiş konuların yeniden düzenlendiği görülmektedir (Mor,2010:523).

2.2.6. AB Güvenlik Stratejisi

1990’lardan itibaren Avrupa savunma kimliği üzerinde tartışmalar başlamış ve Jolyon Howorth gibi birçok yazar sadece son 10 yıla odaklanarak ilk siyasi hamle olan Avrupa Savunma ve Güvenlik Kimliğine odaklanmıştır. Ralph Dielt gibi diğer yazarlar ise Avrupa savunma kimliğini tartışırken daha 1950’lerde başlatılan Avrupa Savunma Topluluğu girişimine kadar geriye gitmişler ve tarihi deneyimlere odaklanmayı tercih etmişlerdir. Ancak hiçbir yazar Avrupa savunma kimliğinin ne olduğunu ne de tam anlamıyla oluştuğunu kabul etmemektedir. O halde bahsi geçen Avrupa savunma kimliği nasıl oluşabilir? Bu oluşum toplumun liderlerinin yarattığı ve insanların kabul etmek durumunda kaldığı tavandan tabana bir yaklaşım ile mi yoksa bir bütünün parçalarını oluşturan toplumun da sürece dahil edildiği ve kollektif bir şekilde uzlaşmaya varıldığı bir süreç mi olmalıdır? Avrupa savunma kimliği oluşumuna göre bir askere önce Avrupalı mı olduğu söylenmeli yoksa önce Avrupalı olarak mı hissetmeleri gerektiği söylenmelidir? (Garrett, 2013:3)

AB Güvenlik Stratejisi, “devlet başarısızlığı”nı temel tehditlerden sayarak bu potansiyele sahip devletlere “kırılgan devlet” adı vermiştir. Kırılgan devlete karşı diplomatik, politik ve askeri vasıtaların tamamının uyumlu ve etkili bir şekilde kullanılmasını öngörmektedir. AB’ye göre kırılgan devletler “iyi yönetilen devletler”e dönüştürülecektir (Yılmaz,2015:25).2003 yılında yürürlüğe giren ve özellikle dış politikayı tüm bileşenleri ile bir bütün olarak gören ve Avrupa’nın ilk stratejik konsepti özelliğine sahip olan Avrupa Güvenlik Stratejisi’nde de ifade edildiği gibi Avrupa Birliği, uluslararası arenada kendisini uzun yıllardır ekonomik alandaki gücünün aynadaki yansıması gibi uluslararası güvenlik aktörü olarak da görmeyi arzulamaktadır. Avrupa Birliği’nin birçok askeri krizde dünyanın pek çok bölgesinde yer almış olması da yine bu

kapsamlı kriz yönetimi ve stratejik konseptin bir parçası olması hasebiyle gerçekleşmiştir. (Consilium,2019)

2003'te yapılan Brüksel Zirvesi'nde, AB Konseyi tarafından "Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa" başlığını taşıyan Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni kabul edilmiştir. Dönemin ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından hazırlanması nedeniyle "Solana Belgesi" olarak da adlandırılan bu belge, o zamana kadar AB kapsamında kabul edilen ilk güvenlik strateji belgesidir. Bu belgede AB'nin, bir küresel aktör olduğu ve küresel güvenlik sorumluluğuna ve daha iyi bir dünyanın inşasına katılmaya hazır olunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu stratejide; terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suç başlıca tehditler olarak sayılmıştır (Tangör ve Sayın,2012:89).

Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesinde AB'nin (Tangör ve Sayın,2012:91);

- Tehditlerin tespit edilmesi,
- Komşularda güvenliğin inşa edilmesi,
- Çok-taraflılığa dayanan bir uluslararası düzenin etkin kılınması şeklinde üç stratejik amacı olduğu belirtilmiştir.

2.2.7. Avrupa Savunma Ajansı Girişimi ve Askeri Boyut

Birçok çalışmada Avrupa savunma kimliğini açıklarken savunma kurumları da incelenmiştir. Ancak hiçbir çalışma Avrupa savunma kimliği oluşumunu ideolojik, duygusal ve sadakat, bağlılık gibi unsurlar açısından ve kurumsal yapılardan ziyade birey özelinde incelememiştir. Kurumların Avrupa savunma kimliği oluşumuna katkıda bulunduğu görülmesi bazı çalışmalar mevcuttur ancak bunun nasıl ya da neden gerçekleştiğini açıklayan yeterli detay bulunmamaktadır. Var olan çalışmalar savunma kimliği oluşumunu analiz etmeye yardımcı olacak teorileri göz ardı etmektedir. Öte yandan var olan çalışmalar Avrupa siyasi ve askeri bütünleşme süreci ve savunma kimliği oluşumunu açıklarken Avrupa entegrasyonu, uluslararası ilişkiler konularında geniş kapsamlı bir tarihi bağ kurmakta yetersiz kalmaktadır. Ancak farklı olarak Garrett'in çalışmasında mütemadiyen Avrupa entegrasyonunda önemli tarihi gelişmeler, Avrupa-

ABD ilişkileri, Soğuk Savaş sonrası dönem ve daha birçok tarihi gelişme ve olay ile bağlantı kurularak savunma kimliği açıklanmıştır(Garrett, 2013, s. 3).

Avrupa Savunma Ajansı, 2004 yılında AB üyesi devletler tarafından kurulmuştur. Lizbon Antlaşması'nda Ajans'ın görevleri (Korkmaz,2010:967).;

- Üye devletlerin taahhüt ettikleri kapasiteler konusunda gerçekleştirdikleri uyumun değerlendirilmesi,
- Operasyonel gerekliliklerin uyumlaştırılmasının sağlanması,
- Üyeler arasında iş birliği programlarının geliştirilmesi,
- Askeri harcamaların etkinliğinin artırılması ve savunma sektörünün teknolojik ve endüstriyel temelini güçlendirmek için yararlı her türlü önlemin belirlenmesi olarak saptanmıştır (Korkmaz,2010:967).
- Üye devletler tarafından yürütülen programların koordinasyonunun sağlanması ve askeri olanaklar bağlamında amaçları yerine getirmek için çok taraflı projelerin sunulması,
- Araştırma faaliyetlerinin planlanması ve koordine edilmesi, savunma teknolojisi konusunda ARGE'nin geliştirilmesi,
- Uyumlu ve rekabet edilebilir müktesebat yöntemlerinin kabulünün teşvik edilmesi,

olarak sıralanmıştır.

2006'dan 2012'ye kadar operasyonel bir şekilde askeri ekipmanlara yapılan harcamalar ve aynı zamanda ekipman tedariki ARGE harcamaları ile Avrupa Birliği savunma harcamalarının %43'üne mal olmuştur. Bu oran aynı zamanda Avrupa Birliği savunma harcamaları için hizmet sağlayanlar ve mal tedarik eden sivil sektörün de dahil olduğu bir yüzdeliği ifade etmektedir. Bu yüzden savunma ve sivil sektör arasındaki karşılıklı bağımlılık daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bekkers'in Avrupa Savunma Ekipmanları Pazarı ve Avrupa Savunma Teknolojileri ve Endüstriyel Temeller adlı eseri savunma ve sivil sektör arasındaki yakın iş birliği gerekliliğine vurgu yapmakta ancak aynı zamanda eserin sonuçları ve önermeleri çoğunlukla yasal ve siyasi yönlerle bağlantılıdır. Her ne kadar bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar olsa da hiçbiri Avrupa

Birliği'ndeki savunma ve sivil sekt6r arasındaki bağlantıyı teorik ya da pratik bir konseptte ağıklamamaktadır. (Tiltins ve Savrina,2015:21)

2.2.8. Lizbon Antlaşması Sonrası Yetenek-Beklenti Ağığı

Soğuk Savaş sonrası d6nemden beri AB'nin D6nya siyasetindeki uluslararası kimliğini tanımlamak 6zere bir6ok 6alışma yapılmış ve bu 6alışmalar yaşanan uluslararası gelişmeler sonrası sorulara yanıt vermekten 6ok daha fazla soru işaretini beraberinde getirmiştir. 2008 yılındaki Lizbon Antlaşması'na rağmen dış politikada sıklıkla zayıf ve 6zellikle net bir dış politika oluşturma konusunda başarısız olan Avrupa Birliği dış politika konusunda bir 6ıkmaza girmiş durumdadır (Cobuccio, 2014, s. 25). Lizbon Antlaşması ile oluşturulan yeni kurumlar ve yeni mekanizmalarla s6z6 edilen ana kurumların ve mekanizmaların yanı sıra; yapılan d6zenlemeler, AB'nin savunma politikasının gelişmesini sağlayacak 6nemli değişiklikler i6ermektedir. AB savunma politikasında meydana gelen iyileşmenin test alanı ise gelecekte y6r6teceği operasyonlar olmuştur. Bu bağlamda bu anlaşmaya kadar ge6en s6re6teki AB operasyonlarının kritiğini yapmak gelecek operasyonlarda geliştirilmesi gereken yetenekler konusunda fikir verecektir (Korkmaz,2010:969).

AB'nin Lizbon Anlaşması 6er6evesinde AB'yi sadece ekonomik değil, diplomatik olarak da etkin bir g66 haline getirme hedefi g6tt6đ6 g6r6lmektedir. Bu hedefle birlikte ortak bir diplomatik k6lt6r oluşturularak, Avrupa Komisyonu'nun dış ilişkiler alanında faaliyetlerini y6r6tmek ve AB'nin dış ilişkilerinde uyum sağlamak hedeflenmektedir. Anlaşma sonrası oluşan yetenek-beklenti ağığının yapılan bazı reformlarla azaltıldığı g6zlenmiştir. Bu reformlar ise genel olarak; sivil kontrol, demokratik normlar, iyi y6netişim, şeffaflık, hukukun 6st6nl6đ6 gibi konuların başat olmasıdır (Yılmaz,2015:28).

AB'nin bir g6venlik g6c6 olarak kabul edilmesi ile 6ye 6lkelerin savunma harcamaları konusunda endişelerinin arttığı s6ylenebilir. Bunun yanı sıra 6ye 6lkelerin endişe duyduğu alanlardan birisi de askeri g6c6n kullanılacağına nasıl ve ne zaman karar verileceği konusu olmuştur. Nitekim m6nferit dış politika ve savunma s6ylemleri olan 6lkelerin ortak karar alması ve m6dahale gibi 6nemli bir askeri eylemin ger6ekleştirilmesi noktasında karşılaşacağı zorluklar olacaktır. Irak savaşında Almanya ve Fransa askeri

operasyonun karşısında duran tarafta yer alırken İngiltere ve İspanya'nın Amerika tarafında ve Amerika'nın kararını destekleyen tarafta yer alması bu duruma verilebilecek en somut örneklerden biri olabilir (Santos,2014:iv).

Askeri konseptin etkilerini tanımlayabilmek için konseptin ana aracı olan savunma harcamalarının etkisini incelemek gerekmektedir. Savunma harcamalarının etkileri sadece olumlu etkiler değildir. Aynı zamanda ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Her ne kadar 20. Yüzyılın ikinci yarısına kadar askeri keynesyenizm ve savunma harcamalarını araştıran birçok çalışma bu kavramların olumlu ve olumsuz etkileri olabileceğini savunsa da, Knetter'a göre askeri keynesyenizm konseptinin savunma harcamalarını artırmak ya da azaltmak gibi net olumlu ya da olumsuz bir etkisi olduğunu gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Ancak Sandler ve Hartley 1970 yılından 1993 yılına kadar ki süreçte gerçekleştirdikleri 25 araştırmanın sonucu olarak savunma harcamalarının muhtemel tüm etkilerinin olumlu ve olumsuz bir şekilde net bir şekilde yansıdığı sonucuna varmışlardır. Ancak genel olarak hiçbir araştırma ikna edici bir biçimde akademisyenler tarafından onaylanmamıştır. Sonuç olarak Dunne ve Uye'nin gerçekleştirdiği 103 araştırma, savunma harcamalarında ciddi artışların ulusal ekonomide olumsuz ya da belirsiz etkileri olabileceği sonucuna varmıştır (Tiltins ve Savrina,2015:24).

ABD'nin hegemon güç olduğu, BRICS (Ekonomileri hızla büyüyen Brezilya, Hindistan, Rusya, Çin ve Güney Afrika) ülkelerinin gün be gün daha fazla etkiye sahip olduğu çok kutuplu uluslararası sistemde lider rol oynayabilmek için AB'nin potansiyelinin geliştirilmesi Lizbon sonrası sağlanmaya çalışılmaktadır(Cobuccio, 2014, s. 35).AB'nin Gine-Bissau'daki sivil görevi, yurtdışında gerçekleştirilen sivil görevlerdeki birçok hususu aydınlatmak açısından örnek verilebilir. Avrupa Birliği'nin Gine'de "Güvenli Sektör Yeniliği" olarak bilinen sivil görevi 2008 yılında başlamış ve demokratik askeri reformların yasal çerçevesinin oluşturulmasıyla görevlendirildiği bir sivil görevdi. Bu bağlamda Avrupa Birliği ülkenin zayıf yanlarının oldukça büyük olan ordu ve yönetim olduğunu, bunun etkisiz bir yasal sisteme yol açtığını ve yolsuzlukların arttığını ve bu sebeplerle sivil müdahale gerekliliği duyulduğunu ifade etmiştir. Bu yüzden AB kendini her zaman danışmaya açık, yardım gerektiren durumlarda yardım edecek ve AB'nin 9(2) maddesinde ifade edilen; insan hakları, demokratik prensipler ve

hukukun üstünlüğü unsurları temelinde mümkün olan koruma misyonunu gerçekleştirmeye adanmıştır (Rice, 2011, s. 59).

Gine görevinin gerçekleştirildiği 2008 yılından 2010 yılına kadar geçen süreçte 100 Milyon Euro Gine- Bissau için çatışma önleme önceliği ile 100 Milyon Avronun üstünde mali kaynak tahsis edilmiştir. Su, enerji, sürdürülebilir çevre ve ekonomik istikrarı sağlama amaçlı tahsis edilen kaynaklar ise sivil görevin başarıya ulaşması için elzem görülmüştür. Ancak operasyonun iki yılı içinde AB, 1 Nisan 2010 tarihinde gerçekleşen ayaklanma ve ardından ordunun üst mevkilerine bu ayaklanmanın ele başlarının atanması sonrasında konuyla ilgili hayal kırıklığını ifade etmiştir. Başkan Joao Bernardo Vieira'ya düzenlenen suikast sonrasında AB sivil görevin, siyasi yetkililerin görevi genişletmeyi ve başarıya ulaşmasını tercih etmemesi sebebiyle tamamlanamadığını deklare etmiştir. Guinea Bissau'da gerçekleştirilen operasyonun yararları siyasi istikrarsızlık ve hukukun üstünlüğüne saygı duyulmuyor olması gibi sebeplerle görülememiştir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere herhangi bir sivil operasyonun başarısı bu sivil görevi gerçekleştirmeyi istemek ve iş tüm tarafların sürece dahil olmasına bağlıdır. Özellikle yumuşak güç ve diplomasinin araç olarak kullanıldığı operasyonlar için bu unsurlar “sine quanon” (olmazsa olmaz koşullar) olarak tanımlanabilir.(Rice, 2011, s. 60)

AB ortak ordu oluşturma yeteneğine ve potansiyeline henüz sahip değildir. 2017 ve 2018 yıllarında Trump'ın NATO'dan ayrılma tehdidine karşı bazı ülkeler Avrupa Ordusu kurulması yönünde fikir ve niyet belirtmiş olmasına rağmen henüz resmi bir girişim olmamıştır (aa.com.tr, 2017; ntv.com.tr, 2018). Üye devletler olası bir operasyona katılıp katılmamaya gönderecekleri asker sayısına, yapacakları harcamaya kendileri karar vermektedirler. Dolayısıyla kısa vadede kolektif savunma ya da ortak ordu hedeflerini karşılayacak bir mekanizmanın kurulması söz konusu değildir. Lizbon Antlaşması sonrası yüksek temsilci Anayasa düzenlemelerinde yer alan Dış İşleri Bakanı'nın yerini almıştır (Korkmaz,2010:961).

Lizbon Antlaşmasıyla adı Ortak Dış ve Güvenlik Politikası olarak revize edilen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası özellikle askeri yetenek ve operasyonel kapasiteyi güçlendirecek şekilde tasarlanmıştır. 1998 Yılında Saint Malo Deklarasyonu ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın çerçevesi belirlenmiş ve Birliği otonom

bir kuvvet eliyle olası bir askeri operasyonda destek çıkabilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Tardy, 2018, s. 121). AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasının pek çok alanda uygulanması ve başarılı olması uzun yıllardır gerçekleşmemiştir. Bunun en önemli nedeni üye devletlerin bu ortak yapılanmaya katılmak istememeleri, bazı münferit durumlarda tutarsızlıklar sergilemeleridir. Bu anlamda Birlik, kendi geleceğini etkileyecek ve belki de şekillendirecek olan önemli kararı almak zorundadır: entegrasyon sürecini bir adım daha ileri götürebilmek. Birlik ana küresel aktörlerden biri olmak için dış eylemlerde sürdürülebilir bir tutarlılığı yakalamalı ve Avrupa kurumlarının çerçevesini siyasi bir iyileşme ile sağlamlaştırmalıdır. Ancak Libya, Suriye, Mali ve Ukrayna krizleri göstermektedir ki Avrupa Birliği'nin bu yukarıda sayılanlardan çok daha fazlasını yapması gerekmektedir.(Cobuccio, 2014, s. 39)

AB'ye kadar uzanan Avrupa bütünleşme süreci temel olarak savunma amaçlı olarak başlamıştır. Şüphesiz, AB'yi güvenlik ve savunma politikası geliştirmeye iten pek çok sebep vardır. En önemli sebep ise, sadece ekonomik güç olmanın yeterli olmadığı, güvenlik ve savunma konularında da kendi öz kaynaklarına dayanarak bağımsız hareket edebilmek gerektiğinin anlaşılmasıdır (Akçadağ,2010:88).Avrupa Güvenlik Stratejisi, güvenlik sorunlarının çoğunun siyasi istikrarsızlıklar, şiddet kapsayan çatışmalar, aşırı akımlar, terörizm, organize suçlar ve insani krizler gibi geniş kapsamlı bir bakış açısına sahiptir (Yılmaz,2015:23).

Reform Antlaşması özünde anayasal bir yapı öngörmesine karşın üye Devletlerin hâlen ulus devlet egemenliğini korunmasını içeren yaklaşımları doğrultusunda ABD tipi federal devlet nitelikleri, söz konusu Anlaşma metninden çıkarılmıştır. Bu konuda AB Bürokrasinin üye ülkeleri kendi düşüncelerine yakınlaştırmada yetersiz kaldıkları söylenebilir (Demir,2009:32). Bu anlaşmaya göre, Avrupa Parlamentosu 751 üyeden oluşacaktır. Ülkelerin komiser göndermeleri rotasyon usulüyle olacaktır (Mor,2010:531).Fakat yaşanan genişlemeler sonrası üye sayısı 785'e kadar çıkmıştır. 2019'da yapılan seçimler sonrası Ocak 2020'de İngiltere'nin ayrılması ile üye sayısı 705'e düşmüştür (www.europarl.europa.eu, 2021).Antlaşmada altı ayda bir değişen AB Dönem Başkanlığı'nın yerine geçecek bir Konsey Başkanlığı sistemi kurulmuş olup, iki buçuk yıllığına atanacak bir Konsey Başkanı'nın seçimi öngörülmüştür. Diğer önemli bir husus ortak dış ve güvenlik politikası kapsamında üye devletlerin birinin silahlı

saldırıya uğraması durumunda, BM şartının 51. maddesi gereğince diğer üye ülkelerin ellerindeki tüm imkânlarla destek sağlayacağı hükmünün getirilmesidir (Demir,2009:33). Bu anlaşma, AB'nin normatif sivil güç olma vizyonunu desteklemektedir. Ancak Antlaşmada sözü edilen sivil amaçların yanı sıra operasyonel kapasitesinin geliştirilmesi ile ilgili pek çok madde yer almaktadır. Bu açıdan Lizbon Antlaşması hem sivil hem de askeri hedeflerin yer aldığı karma bir yapıya sahiptir (Korkmaz,2010:960).

Öte yandan oluşturulması ön görülen bu kuvvetleri olası bir uluslararası krize karşılık verecek şekilde hazır bulunması gerekmektedir. Deklarasyonun bir sene sonrasında gerçekleşen Helsinki zirvesinde de benzer şekilde askeri odaklı hedefler koyulmuş ve üye devletlerin Amsterdam Antlaşmasında ön görülen Petersberg görevleri için 15 bölük ve yaklaşık 60.000'den oluşan askeri personeli hazırda bulundurması gündeme gelmiştir. Tüm bu gelişmeler ODGP ya da onun ayrılmaz bir parçasını oluşturan OGSP düşünüldüğünde savunma kanadına ağırlık verilmiş olduğunu ispatlar niteliktedir. Politikanın gelişiminde savunma ayağı bir yana yüksek politika konularına giren hususlara öncelik veriliyor olması kuşkusuz bu alanlarda da siyasi bütünleşmenin sağlanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak özellikle askeri alana eğilimin artması aynı zamanda Birliğin sivil ve normatif güç statüsünün durumu hakkında soru işaretleri doğurmaktadır. Ancak Birliğin askerleşme ya da bir savunma rolünün kesinliği hala cevaplanması gereken zor bir sorudur. Öte yandan birliğin sivil ve normatif güç statüsü savunma alanından ziyade daha kapsamlı olan dış politika ve güvenlik alanlarında ağırlık göstermektedir. (Tardy, 2018, s. 121)

2.2.9. Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (PESCO)

Aralık 2017'de AB, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliğini (PESCO) kurmuştur. Daha önce Avrupa Birliği Antlaşması'nda kullanılmayan bir araç olan PESCO, yetenekli ve istekli AB üye devletlerinin ortak projeler aracılığıyla savunma yeteneklerini geliştirmelerine ve kuvvetlerinin farklı bir yerde konuşlandırma kapasitelerini iyileştirmelerine olanak tanır.Eski Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, PESCO'yu 'Lizbon Antlaşması'nın Uyuyan Güzeli' olarak nitelendirmiştir çünkü AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasını (CSDP) daha etkili oluşturma potansiyeline sahip olduğu algısına rağmen 2009'da AB'nin araç kutusuna dahil edilmesinden bu yana kullanılmamıştı (Juncker, 2017).Novaky (2018:97)'e göre PESCO AB savunma iş birliği

için bir oyun değiştirici olma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, birliğin stratejik özerkliğe ulaşmasına yardımcı olabileceğini, ancak (1) katılımcı üye devletlerin bağlayıcı PESCO taahhütlerini yerine getirmek için gereken minimumdan fazlasını yapması, (2) PESCO'nun uygulanması ulusal düzeyde ve AB düzeyinde sıkı bir şekilde izlenmesi ve (3) taahhütlerini yerine getirmeyen üye devletlerin sonuçları vardır. Aksi takdirde, PESCO, kendisinden önceki Savaş Grupları gibi, kendisine yüklenen beklentileri karşılamayan, aşırı satılan bir başka AB güvenlik ve savunma girişimi haline gelecektir (Novaky, 2018:97).

2.3.Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Kurumsallaşmasında Karşılaşılan Engeller ve Zorluklar

Birlik içinde savunma, vatandaşların korunması ya da güvenliği ile ya da ülkelerin ulusal politikaları üzerinden sağlanmaktadır. Dışarıda savunma ise silahlanmış siyasi bir grupla mücadele ya da çatışma önleme gibi konularda uygulama alanı bulabilir. Ama savunma temel olarak bir çeşit baskı ya da zorlama ile alakalı eylemler bütünüdür. Bu anlamda aslında Birliğin bugüne kadar imzalamış olduğu antlaşmalarda, gerçekleştirdiği zirvelerde hatta seçim sonuçlarında bile Birliğin bazı konularda değişime uğraması gerektiği, bunlardan en önemlisinin de savunma politikası olduğu görölmektedir. Bu açıdan esasında işleyen bir savunma politikası oluşturmak Birliğin hırsı haline gelmiş durumdadır. Ancak buna rağmen savuna politikasının kurumsallaşması ve geliştirilmesi konusunda hala sorun yaşanmaktadır (Tardy, 2018, s. 121).

AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası özel prosedürler uygulanarak yürütölmektedir. Üye ölkeler Avrupa Birliği'nde yetkilerini supranasyonal bir kuruluş olan Avrupa Birliği'ne devretmektedir. Ancak birçok çalışma bu varsayımın üye ölkelerle birlikte geliştirilen Ortak Dış ve Güvenlik Politikası karar alma süreçleri söz konusu olduğunda bunun çok da gerçekçi olmadığını ifade etmektedir. Komisyonun ise Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nda olduğu farz edilen etkisi sistematik olarak analitik perspektiften çalışılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürdeki bu eksikliği kısmen de olsa doldurmayı amaçlayan Marianne Ridder vold, çalışmasında devredilen yetkilerin ötesinde Komisyon'un AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası üzerinde nasıl bir de facto etkisi olduğunu araştırmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliği'nin Atalanta operasyonu ve AB'nin Deniz Güvenliği Stratejisini uygulaması analiz

edilmiştir. Fakat ampirik olarak, iki vakanın incelenmesi, Komisyonun fiili olarak ODGP'yi nasıl etkilediğinin tam bir resmini veremez. Bu tür genel sonuçlara varmak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Hem ODGP'nin 'tipik' olan hem de Komisyon etkisi olma olasılığı en düşük olan iki vakayı araştırdıktan sonra, bulguların en azından diğer vakalar için de geçerli olmasını beklemek makul olacaktır. Analitik olarak, bulguların hem AB'nin ODGP alanında nasıl kurumsallaştırıldığı hem de daha genel olarak AB entegrasyon literatürü için çıkarımları vardır: ilk olarak, çalışma AB'nin bu alanda klasik bir uluslararası örgüt gibi davranmadığı hatta ODGP'nin hükümetler arası işbirliğinin ötesine geçtiği iddiasını desteklemektedir. Üye devletler kilit oyuncular olarak kalsa da, politika oluşturma artık yalnızca onların elinde değildir. İkincisi, bununla analiz, uluslararası ilişkilere ve Avrupa entegrasyonuna rasyonel seçime dayalı yaklaşımların politika geliştirmelerini tam olarak yakalayamayacağını öne sürmektedir. Ortak politikaları ve bütünleştirici hamleleri anlamak için, en azından alternatif hipotezlerin uygunluğunun keşfedilmesine izin veren daha geniş bifaletr teorik yaklaşıma ihtiyaç vardır (Riddervold,2016:366-367).

2.3.1. AB Dış Politikası ve Konsensüse Ulaşmak için Siyasi İrade Sorunu

Savaş sonrası Batı Avrupa ülkelerinin güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak ve Batı Almanya'yı kontrol etmek amacıyla 1954'te kurulan Batı Avrupa Birliği (BAB) ile Avrupa Ortak Güvenlik sistemi, kurumsallaşma sürecine girmiştir. Soğuk Savaş döneminde NATO'nun gölgesinde varlık gösteremeyen BAB, 1990'lardan sonra Avrupa Topluluğu (AT)/Avrupa Birliği (AB)'nin ekonomik bütünleşmeye yönelik girişimlerine paralel olarak siyasi bütünleşme çabalarının bir parçası olarak kurumsallaşmasını hızlandırmıştır (Demir,2009:9).

AB, tüm Ortak Dış ve Güvenlik Politikası eylemlerini ve politikalarını yasal temelde ve konsey kararları ile uygulamaktadır. Politika ve Güvenlik Komitesi ise Avrupa Birliği'nin stratejik talimat ve görevlerine karar vermekte ve koordine etmektedir. Üye ülkelerin askeri operasyonlara katılımı gönüllülük esasına dayanmakta olup buna ilişkin masraflarda kendilerine aittir. Öte yandan Komisyonun bir bütçesi olmadığı için üye devletler arasında ortaklaşa oluşturulmuş bir bütçe vardır. Atalanta operasyonu, Avrupa Birliği'nin denizden yürüttüğü ilk askeri operasyondur. Operasyon, tüm Somali kıyısında silahlanmış hırsızlar ve korsanları bastırma, önceleme ve caydırma için güç

kullanımını içermektedir. Tüm üye ülkeler operasyona gemileri, helikopterleri ve Atalanta'ya gönderdikleri askeri personelleri ile katkı sağlamışlardır (Riddervold,2016:355).

AB dış politikasında kaçınılmaz bir şekilde gergin durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu gerginlik ortamının Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının özünde var olması ve birçok çevreye göre normal karşılanan bu gerginlik durumu entegrasyonun güçlenmesine ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının çeşitli vakalarla başa çıkma yönteminde iyileşmelere yol açmaktadır. Bu bağlamda Kosova krizi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Her ne kadar AB Kosova krizinin son zamanlarına değin ortak bir tutum sergileyememiş olsa da ortak dış ve güvenlik politikasının derinleşmesine katkıda bulunduğunu doğrulayan belli politikaların uygulanması noktasında kararlı bir tutum sergilemiştir(Özbıyık, 2012, s. 2).

Diğer tüm uluslararası organizasyonlar ile karşılaştırıldığında görülmektedir ki Avrupa Birliği'ne üye olan devletler diğer hiçbir kuruluşta olmayan şekilde yetkilerini üst bir kuruluşa devreder. AB Adalet Divanı, AB Hukuku ve Avrupa Birliği kurumları ile üye ülkeler arasındaki yasal tartışmaları denetlemekteyken Karar alma süreci nitelikli oy çokluğuna dayanmakta olan yasama sürecinde üye devletler ve Avrupa Parlamentosu'nun politika girişimleri Avrupa Komisyonundan ileri gelmektedir. Ancak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası bu sıradan prosedürün dışında kalan önemli bir istisnadır. Bu bağlamda aslında üye devletler yetkilerini supranasyonel bir kurum olan Avrupa Birliği'ne devretmiyorlar ancak yürütülen özel prosedürde bunun yerine hükümetler arası enstrümanlarla karar almaya devam ediyorlar. Bu anlamda karar alma süreci üye devletlerin yöneticilerinin tavırları ve ortak politikaların veto edilmesi gibi durumlara maruz kalmaktadır (Riddervold,2016:353).

AB'nin dış politikasının önemli bir yer tutan dış yardımlar için de 1962'de Hand Morgenthau, (devletler arası ilişkiler çalışmalarının öncü ismi) dış yardımları modern zamanın en şaşırtmacalı icadı olarak ifade etmiş ve ilk akademik eleştirisini getirmiştir. Morgenthau, ABD 1960'larda dış yardımlar konusunda net bir tavır geliştirebilseydi bu tavrın ülke genelinde kabul görebileceği görüşünü savunmaktadır. Öte yandan Morgenthau, Batılı devletler tarafından verilen dış yardımlar hakkındaki şüpheli ve sorgulayıcı bir tavır sergilemektedir. Morgenthau, dış yardımları gereksiz devasa

harcamalar olarak tanımlamakta ve dış yardımları ABD'nin savunmasız operasyonları olarak tanımlamaktadır (Cassady, 2018, s. 2).

Diğer taraftan yukarıda ifade edildiği gibi 1950'lerin başından itibaren İkinci Dünya Savaşı sonrası görülen siyasi ayrışmalar dolayısıyla 2000'li yılların başına kadar tam anlamıyla bir Avrupa ordusu oluşturulması ve askeri alanda bütünleşmenin sağlanması için gerçekleştirilen girişimler başarılı olmamıştır. Her ne kadar 2000'li yıllarda da bu iki alanda konsensüs sağlanamadıysa da başlatılan girişimler görece daha başarılıdır. Bu alanda çalışan akademisyenlerin bir kısmı tam anlamıyla bütünleşmiş bir Avrupa'nın askeri ve siyasi alanda da bütünleşme ile gerçekleşeceğini savunmaktayken bir kısım akademisyen Avrupa bütünleşmesinin başarıya ulaşmasında askeri ve siyasi entegrasyonun önemli olduğu hususuna katılmamaktadır (Garrett, 2013, s. 1). 1990'lı yılların sonlarından itibaren ortak dış ve güvenlik politikası ile ilgili çalışmaların sayısında artış görülmektedir ancak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, antlaşmalarda ifade edilen diğer politika alanlarından farklı bir politika olmayabilir. Kurumsallaşma, sosyalleşme ve gayri resmi karar alma sürecinin geliştirilmesinin Avrupa Birliği'nin dış politikasında hükümetler arası hareketlerin çok daha ötesinde geçici normlar doğuracağı düşünülmektedir. Politika üretme süreci uzun zamandır sorgulanmakta olduğu için geleneksel devletlerin karar alma süreçleri ile ciddi farklılıklar taşımakta ve birçok akademik çevre tarafından Ortak Dış ve Güvenlik Politikası bir çeşit hükümetler aracılığı olarak ya da supranasyonal hükümetler aracılığı olarak tanımlanmaktadır.(Howorth, 2012, s. 435-436) Bazı çalışmalar ise Ortak Dış ve Güvenlik Politikası karar alma sürecinde komisyonun yapısal karar alma sürecinden daha etkin bir rolü olduğunu iddia etmektedir. Ancak komisyonun süreçteki etkinliği hala analitik ve farklı teorik uygulamalar perspektifinden sistematik olarak incelenmesi gereken bir alandır. Öte yanda özellikle komisyonun karar alma sürecindeki tahmini etkilerini inceleyen çok az çalışma vardır. Birçok çalışma Komisyonun sürece dahil olduğunu söylemektedir ancak bunun nasıl ve hangi yolla olduğuna ya da hükümetler arası düzeyde nasıl bir etki doğurduğunu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu soruları yanıtlamak sadece AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası entegrasyonunun ne bağlamda geliştiğini anlamada ve hükümetler aracılığında nasıl geliştiğini anlamaya değil aynı zamanda Avrupa Birliği politikalarının statüsünü ve Komisyonun Ortak Dış ve Güvenlik

Politikasındaki karar alma sürecine olan etkisini anlamaya katkıda bulunacaktır (Riddervold,2016:354).

AB'nin zaman içerisinde geliştirdiği siyasi ve ekonomik gücün özellikle diplomasideki gelişmelerin bazı üye ülkeler açısından farklı imkanlara ulaşmalarını sağlamıştır.

Bu bağlamda AB'nin üç büyüğü olan; Almanya, Fransa ve İngiltere'nin izlemiş olduğu politikalar AB'nin izlemiş olduğu politik yolu belirleyen unsurlar olmuştur (Kıratlı,2016:209). Bu ülkelerin Avrupa bütünleşmesinde ve genişlemesinde merkezi bir rolü vardır (Düzgit,2011:53).

Bu kapsamda Almanya genellikle çok taraflı diplomasiye önem verdiği, normatif kaygılarının yüksek olduğu, ancak İngiltere ve Fransa'nın dış politika davranışlarının farklı olmasına rağmen 2000'li yıllardan sonra daha güçlü bir dış politika izlemek istedikleri görülmektedir. Bu bağlamda kurumsal olarak AB'yi de bu güçlü politikanın bir unsuru olarak kaldıraç olarak kullandıkları görülmüştür (Kıratlı,2016:207).

2.3.2. İsteksiz Bir Güç: Almanya

1994 yılında Alman askerleri 1944 yılından beri yürümedikleri Champs-Élysées'te tekrar yürümüşlerdir. 1940 yılında Almanya'nın Fransa'yı mağlup ettiği günlerden çok uzun zaman sonra Alman askerleri Avrupa gücünün bir parçası olarak Bastille Günü kutlamalarında yer almak üzere davet edilmişler ve Alman askerleri Champs-Élysées'teki yürüyüşe katılarak hem Fransız – Alman uzlaşmasını hem de Avrupa askeri entegrasyonu için atılan adımların sağlamlığını temsil etmişlerdir (Garrett, 2013, s. 1).

Almanya savaş sonrası dönemde Avrupa bütünleşmesinin temelinde yatan temel etken olan 'Almanya sorunu'nun doğal olarak ana aktörüdür. Ancak Almanya 1945 sonrasında sivil bir kimlik yaklaşımını benimsemiştir (Kıratlı,2016:213). Almanya özellikle son yıllarda askeri gücünün de azalacağı politikalar geliştirmektedir. Bu bağlamda 328 olan üs sayısını son dönemde 264'e düşürerek silahlı gücünde ana teçhizatlarını indirmeye dönük politikaları uygulamaya devam etmektedir. 206.000 kişi

olan Alman Silahlı Kuvvetleri askeri personeli sayısı ise 170.000 kişiye düşürülmüştür (Yılmaz,2015:33).

2.3.3. Daha Fazla Avrupa: Fransa

AB kurumsal liderlik potansiyeline sahip olan ancak bu iradeyi göstermeyen Almanya'nın tersine, Fransa Avrupa bütünleşme sürecince birliğe liderlik yapmak için her zaman gerekli iradeyi sergilemiştir. Bu bağlamda Fransa'nın büyük güç olmasına katkı verecek önemli avantajları vardır. Fransa'nın bu avantajlarından birisi BM Güvenlik Konseyi'nin beş üyesinden birisi olmasıdır. Ayrıca nükleer silahlara da sahiptir. Aynı zamanda coğrafi konumu, nitelikli beşeri sermayesi ve kültürel etki gücünün yüksekliği de Fransa açısından önemli avantajlardandır(Kıratlı,2016:216).

Bu avantajlara rağmen Fransa askeri gücü son dönemlerde etkinliğini koruyamamaktadır. Bunun önemli sebeplerinden birisi ekonomik olarak düşük bir büyüme hızının olması ve bu durumun finansal olarak savunma potansiyeline olumsuz etki etmektedir (Yılmaz,2015:32). Dolayısıyla Fransa her ne kadar Avrupa bütünlüğünün sağlanmasında Almanya ile birlikte önemli bir güce ulaşırsa da Almanya'nın aksine, Fransa açısından AB güvenlik politikaları devletler arası bir yönetimle yürütülmelidir.

Bu bağlamda Fransa, birçok dış politika kararlarında, birlikten ayrı metotları benimsemiş ve sıklıkla üye devletlerin veto haklarını korumaları konusunda politika geliştirmiştir (Kıratlı,2016:218).

2.3.4. İmparatorluktan Denge Güç Olmaya: İngiltere

Ocak 2020 itibariyle üyelikten ayrılmış olsa da özellikle üye olduğu dönemde AB'nin üç büyük üyesinden birisi olarak Birlik politikalarında önemli etkileri bulunması nedeniyle buraya alınmıştır.

İngiltere açısından Avrupa'nın siyasi ve ekonomik bütünleşmesi bir devlet politikası hiçbir zaman olamamıştır. Özellikle İngiltere uzun bir süre Avrupa siyasetinde etkinlikten uzak kalmıştır. Fakat kendi çıkarlarının tehdit altında olduğu sıralarda daha müdahaleci bir gücün ortaya çıkmasına öncülük etmeye çalışmıştır. Bu müdahalede ise kısıtlı bir konum alma stratejisini geliştirerek bütünleşme sürecinin başlangıcında

Almanya ve Fransa ile siyasi ve askeri ortaklığı desteklemiş fakat bu ortaklığa katılma konusunda gönülsüz davranmıştır (Kıratlı,2016:218).

İngiltere bu zaman içerisinde, karşılaştığı güvenlik sorunları ile mücadelede kendi ulusal güvenliğini sağlamak için bir güvenlik konseyi kurmuştur. Bu konseyin kurulmasında uzun vadeli İngiliz çıkarlarının sağlanması hedeflenmiştir (Yılmaz,2015:32).

AB'nin çoğunlukla sivil kanadında yer aldığı operasyonlardaki performansının zayıf olduğu birçok çevre tarafından kabul edilmektedir. Öte yandan Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesini takip eden 4 senede Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ODGP kapsamındaki personel sevkiyatında yaşanan azalma Birliğin bu operasyonlarda zayıf kaldığı yönündeki eleştirileri doğrular niteliktedir.

Tablo 2.1:Almanya, Fransa ve İngiltere'nin Büyük Krizlere Katılımı

	FRANSA	İNGİLTERE	ALMANYA
IRAK 2003	Hayır	Evet	Hayır
LİBYA 2011	Evet	Evet	Hayır
MALİ 2013	Evet	Hayır	Hayır
SURİYE (Müdahaleye İsteklilik)	Evet	Hayır	Hayır

Kaynak: Faleg, 2013, s. 3

Yukarıdaki tabloda 2 büyük AB üyesi devletin ve İngiltere'nin 4 farklı büyük krizdeki tutumlarına ilişkin bilgi verilmiştir. Buna göre Almanya'nın tabloda görünen 4 farklı krizde de isteksiz olduğu, Fransa'nın sadece Irak müdahalesinde isteksiz olduğu ve bu müdahaleye katılmadığı, İngiltere'nin ise Irak ve Libya müdahalelerinde ABD tarafında yer alarak müdahaleye katıldığı ancak diğer iki müdahaleye katılmadığı

görülmektedir. Tablodan çıkarılabilecek sonuç hiç kuşkusuz Birliğin büyük güçleri arasında bir konsensüse varılmadığı gerçeğidir (Faleg, 2013, s. 3).

2.3.5. Atlantikleşen İlişkilerin Özgün Avrupa Savunma Yapılanmasına Etkisi: NATO Çıkmazı

Avrupa entegrasyonu çerçevesinde savunma ve güvenlik konuları en az beş kurum aracılığıyla yapılmaktadır. Bunlar; Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Konseyi bünyesinde işbirliği, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası aracılığıyla AB bünyesinde işbirliği, Schengen anlaşmasıyla güçlendirilmiş işbirliği, hükümetler arası düzeyde birkaç ülkeyi birleştiren çok taraflı işbirliği ve devletler için olmazsa olmaz nitelikteki iki taraflı işbirliği. Bir başka açıdan ise, NATO bünyesi başta olmak üzere, Avrupa ile Amerika arasındaki dayanışma ve iş birliği de Avrupa'nın güvenliği açısından çok büyük önem taşımaktadır (Akçadağ,2010:88). Başlangıçta NATO prosedür ve kaynakları ile uygulanmaya başlanana karar aslında Alman Federal Dış Ofisinin içerdeki güçlü anlaşmazlığı çözmeye ya dayatıştırma noktasında stratejik hesaplar ile alınmış bir politik karardır. Bu anlamda NATO'nun Balkanlarda yürütmüş olduğu 3 operasyondan hiçbiri Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının işlerlik kazanması noktasında yararlı olmadığı düşünülmektedir. NATO bu yüzden operasyonun başarılı olacağı en iyi yer olan FYROM'u seçmiştir. Ayrıca Almanya özelinde de Almanya'nın etkin olabileceği operasyonlarda yerel faktörler etkili olmuştur. İnşacıların Avrupalı politikacıların düşünce yapısının giderek öne çıkması argümanına rağmen Avrupa savunma politikası alanında hala bunu doğrulayacak çok az ampirik kanıt bulunmaktadır (Rice, 2011). NATO ile Avrupa arasında ortak güvenlik politikası, NATO'nun yeteneklerinden faydalanma odaklı bir yaklaşım çevresinde gelişmektedir (Demir,2009:11).

ODGP bağlamında askeri ya da politik bağlamda destek vermek ağırlıktadır. Aynı zamanda bu konsensüse ulaşmayı ve operasyonel karar almayı sağlamaktadır. Ancak askeri ya da politik olarak destek vermek aynı zamanda da Berlin Plus çerçevesinin dışında NATO'nun kullanılması anlamına gelmektedir. Bu da AB'nin birlik olarak dahil edilmesine engel teşkil etmektedir.

Tablo 2.2: AB-NATO İş birliği

Kaynak: https://eeas.europa.eu/delegations/china/28286/node/28286_sr

Birlik üyesi devletlerin birbirinden farklı stratejik kültürleri olması ve ortak bir Avrupa stratejik kültürü üzerinde ve buna ilişkin temel kurallarda mutabık kalınması en başta Avrupa stratejik kültürüne ilişkin söylemin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu eksiklik bir çeşit yönetim boşluğu olarak ifade edilebilir. ODGP, politika yapım sürecinde temel bir yeri olan ortak bir stratejik kültürden yoksundur (Faleg, 2013, s. 5).

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının analizinde Birliğin dışarıdan nasıl gözükeceği ile alakalı olarak stratejik hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Almanya örneğinde Almanların NATO'nun kararlarının yanında yer alarak Atlantik ilişkilere

odaklanması ve sembolik olarak ABD'nin kararlarına dahil oluşu NATO ve Avrupa Birliği arasında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının da operasyonda yer almasına öncülük eden Berlin Plus antlaşması ile sonuçlanmıştır. Alman Federal Dış Ofisi'nin var olan kurumları kullanma kararının Smith'in tartıştığı göstergeler ile tutarsızlığını ortaya koymuştur (Rice, 2011, s. 30).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1814 (2008), 1816 (2008) ve 1851 (2008) sayılı kararları ile uygulanan Atalanta Operasyonunda Avrupa Birliği ilk defa Somali kıyıları açıklarındaki korsanlara karşı güç kullanmıştır. Avrupa Birliği operasyonda tacir gemilerini ve Somali'de yerlerinden edilen insanlara yiyecek ulaştırmayı hedefleyen Dünya Gıda Programı (World Food Programme) gemilerini korumuştur. Atalanta operasyonu korsanlar ve silahlı hırsızların eylemlerini sona erdirmesi için önleyici ve müdahaleci önlemler alınmıştır (Scmidt, 2012, s. 16).

AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasının himayesindeki kriz yönetimi misyonları, genel olarak Avrupa Birliği toprakları dışında barışı koruma, çatışmaları önleme ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi için kullanılabilir. Bu görevlerin yerine getirilmesi, Petersberg Plus görevlerinin ayrıntılı olmayan listesi de dahil olmak üzere çeşitli görevleri gerektirebilir. Bu liste Lizbon Antlaşması ile değiştirilmiştir ve şimdi ortak silahsızlanma operasyonlarına, insani yardım ve kurtarma görevlerine, askeri tavsiye ve yardım görevlerine, çatışma önleme ve barışı koruma görevlerine, savaş güçlerinin barış yapma ve çatışma sonrası istikrarı da içeren kriz yönetimindeki görevlerine atıfta bulunmaktadır (Scmidt, 2012, s. 17)

AB'nin askeri seçeneklerinin -hala küçük ölçekli olsa da- birkaç yıl öncesine kıyasla istikrarlı bir şekilde genişlediği bir gerçektir. Ancak, daha önce bahsedilenlerden, varabileceğimiz tek bir sonuç var-o da şu anda şekillendiği şekliyle Avrupa entegrasyonunun NATO'nun sonunu getirmeyecek olmasıdır (Demetriou, 2015). Bu tek taraflılık, ancak Avrupalı müttefikler ABD'nin askeri yeteneklerine güvenilir alternatifler sağlayamazsa kaçınılmazdır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, Avrupalı müttefiklerinin kendilerini askeri olarak donatmak için daha fazla harcamaya istekli olmaması ABD'nin suçu değildir (Demetriou, 2016:13).

Aynı zamanda ABD, “bazı ulusların savaştığı ve diğerlerinin sadece faturayı ödediği bir durum olamayacağını” anlamalıdır (Howorth&Keeler, 2003, s. 234). Daha güçlü bir AB, ABD ile rekabet etmeyi değil, iş birliği yapmayı düşünmemeli ve etmeyecektir. Anlaşılması gereken şey, küresel güvenlik meseleleriyle uğraşırken hem NATO'ya hem de ODGP'ye yer olduğudur. Daha güçlü ve daha bağımsız bir Birlik fikri, Avrupa kamuoyunun çoğunluğu tarafından, çoğu AB üyesinin açıkça fark ettiği gibi, ABD ile sürekli -her ne kadar daha pragmatik ve daha az duygusal olsa da- bir ortaklık bağlamında görülmektedir: şu anda güvenilir ve özerk bir Avrupa savunması olamaz (Dassu&Menotti, 2005, s. 109).

NATO'nun düşüşüne katkıda bulunabilecek bir diğer konu, büyük ve önemli tehditlerin olmaması nedeniyle NATO'nun kullanılmamasıdır. Waltz, “...örgütler düşmanları tarafından yaratılır, ittifaklar algılanan bir tehdide karşı örgütlenir” derken NATO'nun tehditlerinin sona erdiğini kabul ediyor ve “...geçici bir dönemde NATO'nun devamı mantıklı geliyor. Uzun vadede öyle değil” (Waltz, 1993, s. 75). Artan terörizm tehditleri ve kitle imha silahlarının yayılması, NATO'nun uğraşmak zorunda olduğu dünyanın yeni tehdidi haline geldiğinden, küresel gelişmeler Waltz'un argümanını elbette çürütmektedir (Demetriou, 2016:13).

AB ve ABD bu tehdidi çok ciddiye alıyor, hem AGS (AB, 2003) hem de UGS (ABD, 2002) bunu kanıtıyor; ancak bu konularda ortak bir stratejinin geliştirilmesi için -NATO içinde- daha yakın AB-ABD iş birliğine ihtiyaç vardır. Bunun gelişmesi için ABD, ODGP'nin uzun vadeli artan gelişiminin ve kurumsallaşmasının NATO çıkarlarını giderek daha fazla kesmesinin muhtemel olmadığını anlamalıdır. İttifak geleneksel olarak komuta rolüne sahipti ve ODGP'nin vurgusu sıkı bir şekilde Petersberg görevlerinde olduğundan (AB, 1997), AB'nin öncelikle “sivil” bir güç olarak gelişmiş imajını korumak için bunu yapmaya devam edecek gibi görünmektedir. Bu vurgu, ABD'nin savaştığı ve AB'nin savaş sonrası barışı koruduğu bir ittifakın aksine, askeri olarak bir ittifak olarak hareket edemeyecek olan gelecekteki bir Atlantik İttifakı'nın hayaletini yükseltmektedir. Dolayısıyla sonuç şu şekilde şekillenmektedir: Askeri bir yük paylaşımının gerçekleşmesi için daha güçlü askeri yetenekler geliştirmesi AB'nin de ABD'nin de çıkarıdır. Sonuç olarak, ikisi arasında mutlak bir iş bölümü olmaksızın ODGP-NATO iş birliği, gerçekten de İttifak'ın ve dünyanın çıkarıdır (Demetriou, 2016:14).

AB ve ABD’li birçok analist ve politikacı arasında uzun yıllardır Avrupa’nın güvenlik alanında kapasitesinin çok altında performans sergilediği tartışılmaktadır. Aslında bu, Avrupa Birliği’nin güvenlik ve savunma konularında fikir birliğine varamayışının eksikliğinden ileri gelen tartışmaların bir sonucudur. Örneğin 2010 yılının Şubat ayında Birleşmiş Milletler Güvenlik Sekreteri Robert Gates Avrupa Birliği’nin güvenlik yaklaşımını sivilleşmiş (demilitarize) bir Avrupa [...] 20. Yüzyılda gerçekleşse bir lütuf olarak görülecek, 21. Yüzyılda ise gecikmiş ancak gerçek güvenlik ve uzun sürecek bir barış ortamının tesis edilmesine hizmet edecek bir araç olabilirdi diyerek ifade etmiştir. Gates tarafından ileri sürülen bu eleştiri doğru olarak kabul edilebilir ancak bu haliyle eksiktir. Gates’in eleştirisi sivilleşmekte olan bir Avrupa’nın bir zamanlar bahşedilmiş ya da arzu edilen bir durum olduğunu ancak şimdilerde Avrupa’nın sivilleşmesi ve AB’deki savaşta bir olma, uluslararası arenada gerçek ve kalıcı güvenliği sağlayacak politika üretme hususundaki eksiklik söz konusudur. ABD eski savunma bakanlığı analisti Sean Kay de konu ile ilgili 2010 yılında “Barışta sivilleşmiş (demilitarize olmuş) bir Avrupa mümkün ise o zaman görev tamamlanmış demektir” diyerek konu ile ilgili fikirlerini beyan etmiştir (Rice, 2011, s. 57).

Gates’in eleştirici iki sebeple problem teşkil etmektedir. Birincisi Gates’in eleştirisi Avrupa Birliği’nin kendi bünyesindeki 28 ülke ile barış içinde ilişkiler geliştirdiğinin ve bunu sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirdiğinin göz ardı etmesidir. Esasında Avrupa Birliği, bazen dünya barışının sürdürülebilirliğine katkıda bulunan yol gösterici bir supranasyonal oluşumdur. Bunun da ötesinde Avrupa Birliği aynı zamanda bir zamanlar Avrupa için büyük tehlike arz eden Almanya ile uzlaşmış ve bir zamanlar düşman olarak düşünülen birçok Sovyet ülkesinin Birliğe katılmasının önünü açmıştır. İkincisi, Gates’in argümanının savaşta bütünleşmiş askeri personelin sadece arzu edilen, barış ve güvenliğe katkıda bulunması anlamında etkili olduğunu değil aynı zamanda bunun zaten yapılacak en mantıklı ve en etkili şey olduğunu desteklemesidir. Bu argümanlara inanmak için birkaç küçük neden olabilir ancak bu konuda, savaşta (çatışmada) barışı galibiyeti sağlamak için mantıklı kabul edilebilir. Bu anlamda bu isteksizlikten, Avrupa Birliği sınırları dışındaki görevlerde bütünleşmek için kapasitelerin birleştirilmesinden ve aslında barış ve güvenliğe gerçekten anlamlı katkılarda bulunmanın çok ötesinde bir konudur (Rice, 2011, s. 58).

2.3.6. Hükümetler Arası Karar Alma Süreçlerinin ODGP'ye Yansımaları

Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP), Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) ayrılmaz bir parçasıdır. ODGP daha geniş bir kapsamda tanımlanmış iken OGSP bir enstrüman olarak tanımlanmıştır. Lizbon Antlaşmasından sonra farklı özellikler kazanan ODGP enstrümanlarından biri olan OGSP'nin son zamanlarda savunma boyutundan ziyade güvenlik boyutuna ağırlık verildiği görülmektedir. Askeri komite başkanlığı ve yapılandırılmış iş birliğinin hayata geçirilmesi, Komisyonun ODGP'nin finansmanı konusundaki rolü gibi gelişmeler daha merkezi daha merkezileşmiş bir savunma politikasının önünü açan gelişmeler olmuştur. Ancak yine de birkaç sebeple savunma boyutuna yeterince ağırlık verilmemesinin nedeni tartışma konusu olan hususların savunmaya ilişkin olmasından kaynaklanmaktadır. Savunmaya ilişkin operasyonel hareket sergilenmesi gerektiğinde engeller ile karşılaşılması, üye ülkeler arasında farklılık gösteren stratejik kültür, kurumsal tercihler – NATO ile karşılıklı görüşmeler yapmak gibi- durumlar AB'nin özellikle savunma alanında gerçekleştirmek istediği duruşu engellemektedir (Tardy, 2018, s. 119)

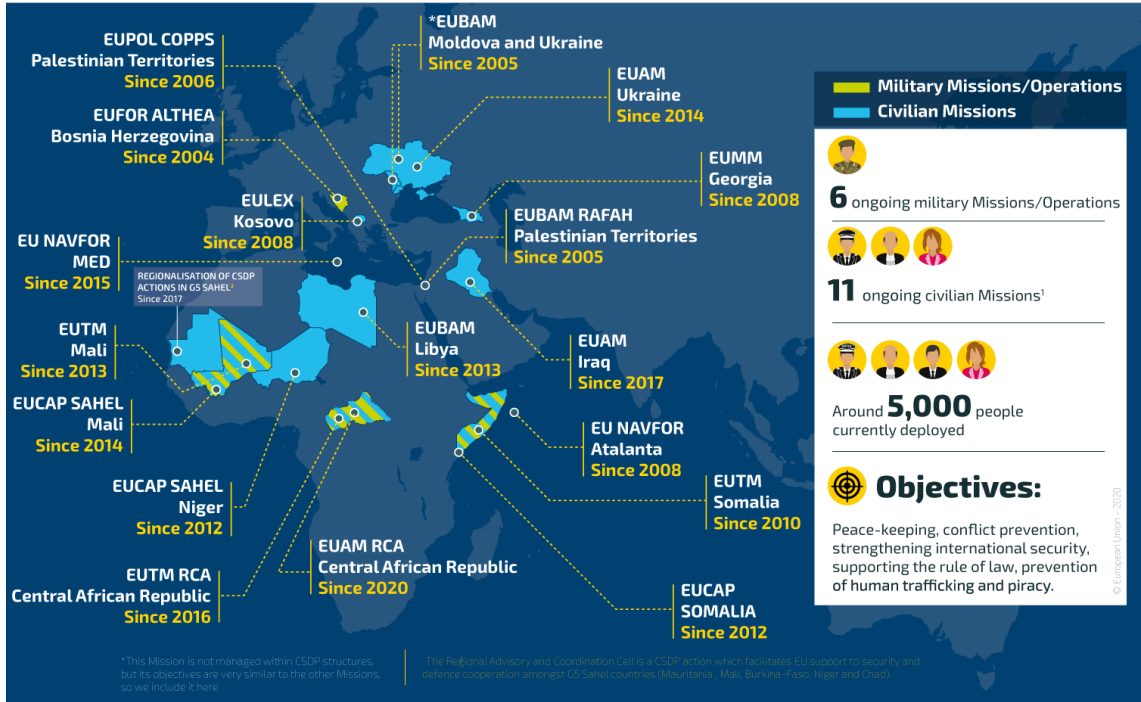
2.3.7. Büyük-Küçük Devlet Ayırımında ODGP: Operasyonel Kapasitenin Zayıflığı

Dış politika, güvenlik ve savunmaya ilişkin ortak bir politika geliştirme gerekliliğinin ortaya çıktığı günden bugüne dış politika ve güvenlik bir yana savunma alanına ilişkin olarak, Birliğin askeri bir aktör olup olmadığı hala tartışmalıdır. Birlik birçok “askeri” operasyona katılmış, 2019 Yılı itibarıyla 18'si tamamlanmış 16 tanesi ise hala devam etmektedir. Ancak devam eden ve tamamlanmış tüm bu operasyonlar savunma politikası olarak ifade edilebilir mi? tartışmalıdır. Çünkü ODGP'nin savunma boyutu hala büyük ölçüde gelişmemiş ve AB birçok açıdan bu operasyonlarda askeri değil sivil bir rol üstlenmektedir. Hala devam etmekte olan ODGP operasyonları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2.3:ODGP Kapsamında Devam Eden Görev ve Operasyonlar - 2021

EUROPEAN UNION CSDP MISSIONS AND OPERATIONS

Kaynak: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en

Yukarıdaki tabloda devam etmekte olan 17 adet görev ve operasyon yer almaktadır. (2005 Yılından beri devam eden Moldova ve Ukrayna görevi ODGP tarafından alınan bir karar kapsamında değil Avrupa Birliği Sınır Yardım Misyonu olarak ayrı bir karar mekanizması ile yönetilmektedir.) Bu görev ve operasyonlardan 6 tanesi ve sarı renkle gösterilenler askeri görev ve operasyonları, 11 tanesi ve mavi renkle gösterilenler ise sivil görev ve operasyonları ifade etmektedir. Öte yandan bu görev ve operasyonlar için 5000 kişi görevlendirilmiş durumdadır. Devam etmekte olan hem sivil hem de askeri görev ve operasyonlardaki amaçlar şu şekilde sıralanabilir: Barışı koruma, çatışma önleme, uluslararası güvenliği güçlendirme, hukukun üstünlüğünü destekleme, insan ticareti ve korsanlık gibi yasa dışı faaliyetleri önlemek. (Europaeas, 2021)

Her ne kadar yukarıda sayılan amaçlar sivil yönün ağırlıkta olduğunu gösterse de bu görev ve operasyonların askeri operasyonlar kapsamına gerçekleştirilmiştir. Bu da bir ODGP'nin gelişimi için dayanak oluşturmaktadır. Bu durum 4 farklı nedenle açıklanabilir. Birincisi ODGP'nin, AB'nin baskın bir sivil yapısının olduğu ve bu sivil

yapının gerekliliğine bir tepki olarak ortaya çıktığıdır. İkincisi üye devletlerin farklı ulusal politika tercihleri ve farklı stratejik kültürleri olduğu, bu durumun da AB'nin askeri yönünün gelişimini zora sokması ve üye devletlerin birçok antlaşma ve farklı platformlarda da ifade ettikleri gibi gerçekte AB'ye savunmaya ilişkin bir rol verilmesinde isteksiz olmalarıdır. Üçüncüsü, kurumlararası yarışın AB'yi sivil kriz yönetimi kimliğini öne çıkarmasını ve Birleşmiş Milletler ya da NATO'ya karşı kendini sivil kriz yönetiminde göstermek istemesidir. Son olarak dördüncüsü Faleg'in de tespit ettiği üzere AB gibi bir oluşum sürecine sahip bir topluluğun güvenlik algılarında yeni bir düşünme tarzı olabileceği, bunun da geleneksel – askeri kriz yönetimi anlayışında değişikliklere yol açacağı düşüncesidir. Ki bu da aslında bu sürecin savunma araçlarından ziyade güvenlik aracılığıyla gerçekleşeceğini doğrular niteliktedir. (Tardy, 2018, s. 121)

2.3.8. Sınırların Genişlemesinin Getirdiği Zorluklar

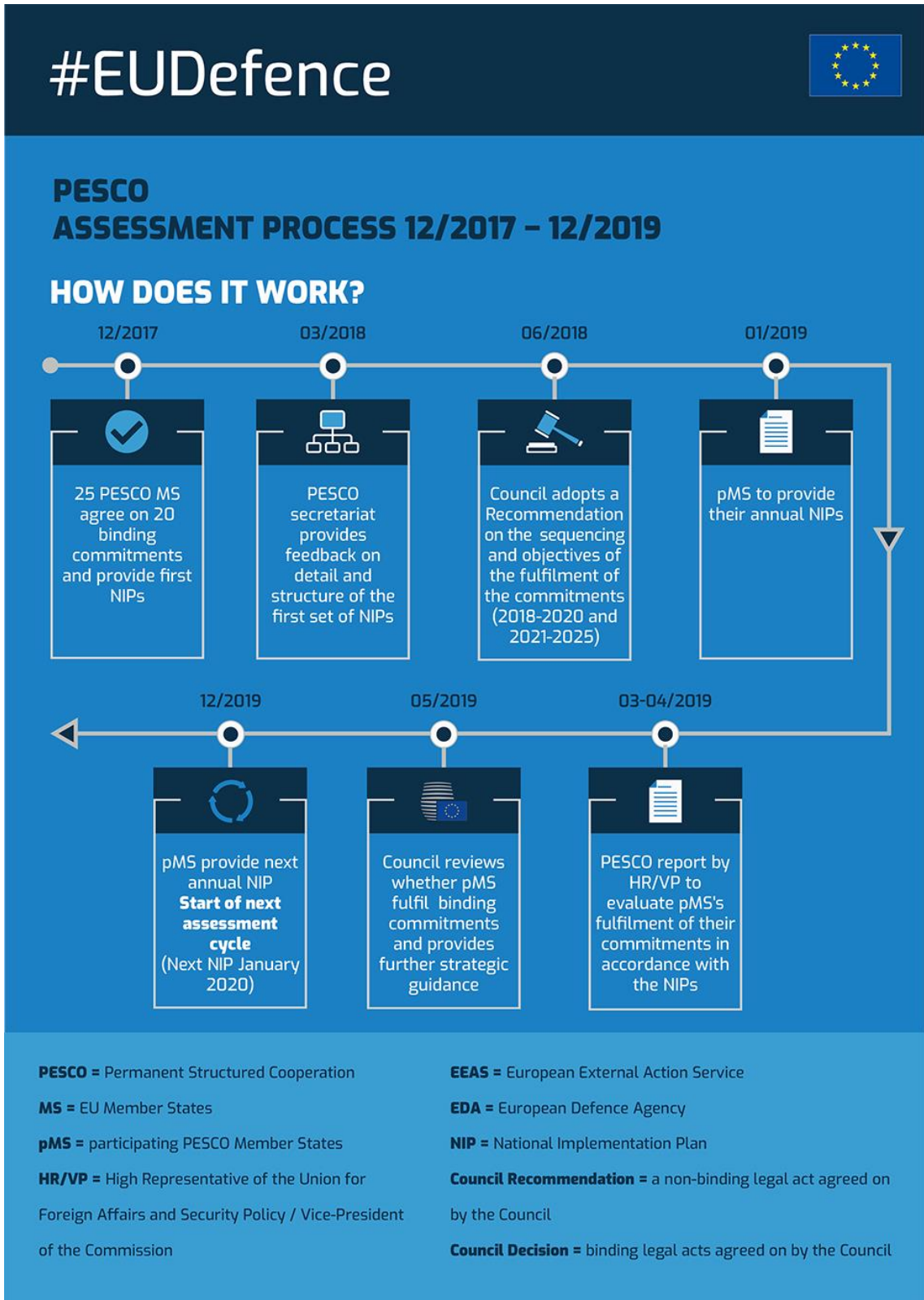
Avrupa Birliği'nin Deniz Güvenliği Stratejisi (The EU's Maritime Security Strategy – EUMSS), hükümetlerarası karar alma süreci ile oluşturulmaktadır. İspanya Başbakanlığının girişimi ile Konsey, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası çerçevesinde deniz güvenliği stratejisi 2010 yılının Nisan ayında uygulanmaya başlamıştır. 2013 yılının Aralık ayında Avrupa Konseyi, yüksek temsilciği ve Komisyonu Avrupa Birliği Deniz Güvenliği Stratejisinin 2014 yılının Haziran ayına kadar geliştirilmesi için iletişime davet etmiştir. Bu anlamda kurumlar arası iletişim sonucu ilk doküman, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası prosedürlerine göre 2014 yılının Mart ayında yayımlanmıştır. Yunanistan Başbakanlığı da ayrıca bunun için ad hoc bir "Başkanlık Grubunun Arkadaşları" adında bir uzmanlık komitesi kurmuş ve konseyin tartışmalarına hazırlanmaya başlamıştır. Genel ilişkiler Konseyi/Genel ilişkiler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin (General Affairs Council – GAC) sonuç kararları, İtalya tarafından geliştirildi ve GAC tarafından 2014 yılında uygulanmaya başladı (Riddervold,2016:355).

2.3.9. AB Entegrasyonunda Yaşanan Diğer Sorunlar

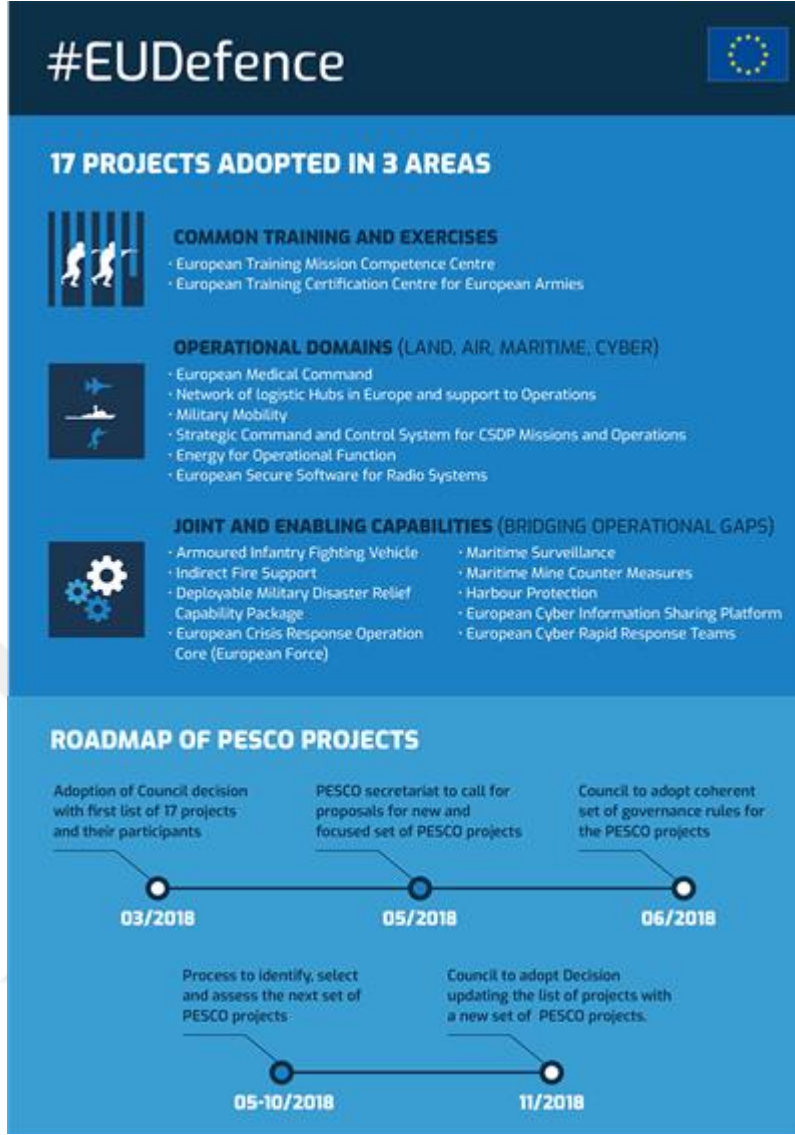
Üye ülkeler arasında iletişim ve iş birliği ile geliştirilen politika Komisyonun Ortak Dış ve Güvenlik Politikası üzerindeki geçici etkisini aydınlatmada yardımcı olmaktadır. Diğer yandan Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının, özellikle Lizbon antlaşmasının gerektirdiği tutarlılığının da gerektirdiği durum gereği diğer politika

alanlarındaki karar ve eylemlerle olan bağlantısının arttığı söylenebilir. Öte yandan AB'nin deniz güvenliği stratejisi her ne kadar spesifik gibi görünse de AB'nin dış politikası ile yakından bağlantılıdır. Aynı zamanda deniz güvenliği politikası birçok ülkenin ekonomi ve güvenlik bağlantılı çıkarlarını ve bu bağlamda kendi çıkarlarını savunmak için veto haklarının olmasının ne kadar normal bir durum olduğunu da örneklemektedir. Sadece güvenlik ve savunma alanında değil aynı zamanda deniz güvenliği politikaları konusunda da çekinceli bir davranış sergileyen üye ülkeler özellikle bu alanlarda egemenliklerini korumakta ısrarcı davranmışlardır. Bu anlamda AB'nin deniz güvenliği stratejisinde supranasyonal kuruluş olan AB'nin üye ülkelerin yetki devrinin ötesinde bir eylem beklenmemelidir. Eğer komisyon yine de bu etkiyi sadece Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanında değil aynı zamanda dış vakaların uygulanmasında da kullanmaya çalışırsa bu, Komisyon'un Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na genel olarak nasıl etki ettiğini gösteren güçlü bir gösterge olacaktır(Riddervold,2016:356).

Tablo 2.4:AB Savunmasında PESCO

Kaynak:<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/03/06/defence-cooperation-council-adopts-an-implementation-roadmap-for-the-permanent-structured-cooperation-pesco/>

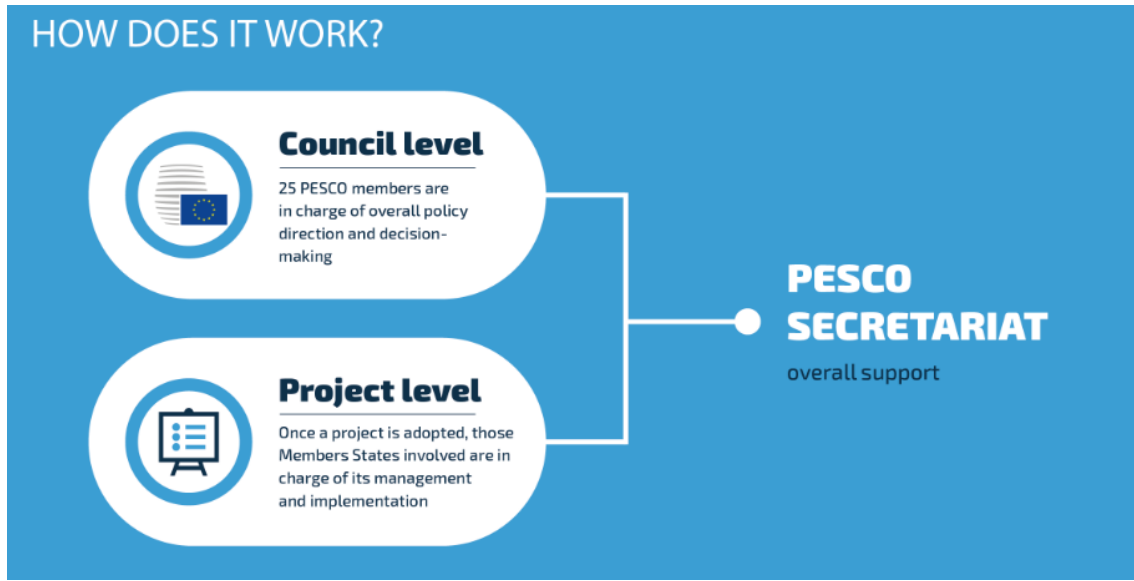

Kaynak: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/03/06/defence-cooperation-council-adopts-an-implementation-roadmap-for-the-permanent-structured-cooperation-pesco/>

Resmi olarak Yüksek temsilciliğin Komisyonun eş başkanı olma durumu değişmemiştir. Yüksek temsilcilik makamı Avrupa Birliği dış ilişkiler konseyi için şapkasını çıkarmakta ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası konusunda konseyin talimatlarını yerine getirmekte, üye ülkeler tarafından verilen kararları uygulamaktadır. Öte yandan Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği'nin (PESCO) eksiklikleri ve İngiltere'nin ODGP'deki rolü de yapısal sorunlar arasında yer almaktadır. Lizbon Antlaşması yürürlüğe girdiğinden beri operasyonlara katılmaya istekli olan ülkelerin güvenlik ve

savunma alanında daha derin bir koordinasyon sağlamasına ve Antlaşmanın yasal çerçevesine bağlı kalarak iş birliği geliştirmeye olanak tanıyan PESCO esasında askeri bütünleşmeye katkı sağlamaktadır ancak şimdiye kadar (2014) hiçbir üye ülkenin bu mekanizmayı aktif hale getirdiği görülmemiştir. Dolayısıyla her ne kadar bu yapı daha derin iş birliğini teşvik ediyor olsa da öncelikle savunmanın finansmanı ile ilgili sorunları aşmak gerekmektedir (Faleg, 2013:5).

Tablo 2.5:PESCO'nun Yapısı

Kaynak:<http://www.imesi.org/2019/03/04/what-is-permanent-structured-cooperation/>

ODGP kapsamında önemli bir yapı olan kalıcı yapılandırılmış iş birliği modeli, özellikle saha operasyonlarına dahil olarak iş birliği geliştirmek isteyen üye devletler için bir imkân sunmaktadır. Kalıcı yapılandırılmış iş birliğinin işleyişi yukarıda da açıklandığı gibi konsey ve saha (proje) seviyesinde karar alınması ve uygulanması ile kalıcı yapılandırılmış iş birliği sekreterliği tarafından koordine edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ODGP Alanında Siyasi Bütünleşme Sürecinin Bir Analizi

3.1. Normatif Değerlerin Siyasi Bütünleşme Sürecine Etkileri ve ODGP'ye Kazanımları

AB'nin artan bir şekilde normatif değerlere dayalı bir şekilde çatışma önleme, barışı koruma ve sürdürme, hukukun üstünlüğü, sınır güvenliği ve yönetimi, eğitim ve kapasite geliştirme gibi alanlarda faaliyet gösteriyor olması öte yandan Avrupa Komisyonu, Adalet ve İç İşleri kurumlarının da artan bir şekilde AB'nin güvenlik politikalarının bir parçası haline gelmesi ODGP'nin daha çok güvenlik temelli ilerlediğini, bunun da sivil rol üzerinden şekillendiğini doğrulamaktadır. (Tardy, 2018, s. 122).

3.1.1. Sivil Bir Güç Olarak AB

Kimlik düşüncesi, bireysel ve toplumsal farklılıklar kanalıyla oluşturularak ilişkişel açıdan kavramsallaştırılmıştır. Bu bağlamda farklılıklar küçük olsa bile, kimliğin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Dolayısıyla AB genişleme politikasının bir dış politika unsuru biçiminde düşünmek uygun olacaktır. AB açısından da Birliğin genişleme politikalarının Avrupa bütünleşmesinin geleceğini şekillendirecek farklı Avrupa kimlikleri inşa edeceğini söylemek mümkün olacaktır (Düzgüt, 2011:52). Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte Doğu Avrupa'nın istikrarını sağlamak için Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET); demokrasi ve kalkınmayı ticaret ve dış yardımlar yolu ile gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Bu durum Avrupa Birliği'nin Dünya ticaret ilişkilerinde önemli bir rol oynadığını ve aynı zamanda uluslararası arenada güçlü bir kurum olduğu görülmektedir (Santos,2014:iii).

ODGP alanında sivil ve normatif değerlerin öne çıkması politikaya doğrudan ya da dolaylı olarak Sivil Toplum Organizasyonlarının (STO) da dahil olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Dembinski ve Joachim 2014 yılındaki çalışmalarında içinde belli bir alana odaklanmış kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları, yine belli bir alana odaklanan düşünce kuruluşları gibi birçok yapıyı barındıran Sivil Toplum Organizasyonlarının ODGP sürecine etkilerini araştırmış ve bu araştırmalarının sonucunda hükümetler arası karar alma sürecine entegre olarak ya da bu süreçte etkili

olma çabalarıyla demokratik eksikliklerin giderilebileceği ve STO'ların sürece katkılarının olabileceği ifade edilmiştir. Ancak supranasyonal düzeyde hala STO'lar tam anlamıyla supranasyonal yönetimin taleplerini karşılayacak düzeyde gelişmiş değildir. (Joachim, 2014, s. 449)

Özellikle siyasi ve askeri konularda başlatılan ya da başlatılacak olan girişimlerin ve bunların özellikle de Avrupa Birliğinde hayata geçirilmesinin çok kolay olmadığı, aksine karmaşık ve zaman alacak bir süreç olduğu görülmektedir(Garrett, 2013, s. 136).

AB'nin bir sivil güç olması ise Dünya'nın herhangi bir yerinde karşılaşılan şiddet olaylarına karşı hızlı bir şekilde diplomatik ve ekonomik tedbirleri devreye sokarak, şiddetin artmasının engellenmesi şeklinde açıklanmaktadır. (Aksoy ve Uğur,2016:218). Özellikle dış politika ve savunma politikası alanında atılmak istenen önemli adımlara Avrupa Birliği'ni askeri bir güç olması gerekliliği şeklinde gören kesime karşı AB'nin sadece sivil güç olarak kalması görüşünde olanlar karşı çıkmaktadır. Joseph Nye'nin1990 yılında kaleme aldığı '*Bond to Lead: thechangingnature of Amerikan Power*'da bahsettiği softpower ve hard power söylemindeki ayrım bu ayrışmada bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Burada bahsi geçen sivil güç ya da softpower (yumuşak güç) Birliğin herhangi bir şeyi zor kullanarak bir başka deyişle had power (sert güç) yapmak yerine oy birliği ile yaptırmayı tercih etmesini ifade etmektedir. Diplomasi, stratejik iletişim, dış yardımlar, sivil eylemler, ekonomik düzenlemeler ve kalkınmaya ilişkin eylemler sivil güç enstrümanlarının arasında yer almaktadır. Bunun tersine sert güç zor kullanma ve bedel ödeme olarak anlaşılmaktadır. Sert güç söylemi zorlayıcı diplomasiden oluşan askeri güç yolu ile savaş ve tehditler ile zorlamaya dayanan gücü enstrüman olarak kullanmaktadır (Santos,2014:23).

ODGP'nin kurulmasını takip eden süreçte aynı zamanda politika üretme sürecine katkıları yadsınamayacak olan düşünce kuruluşlarının da sayısında artış yaşanmıştır. Camegie Vakfı ve Alman Marshall Fonu, Avrupa Politika Çalışmaları Merkezi, (Center for European Policy Studies – CEPS), Avrupa Politika Merkezi (European Policy Center – EPC) gibi birçok düşünce kuruluşu ODGP'ye ciddi anlamda katkılarda bulunmuştur. Öte yandan tüm üye ülkeler tarafından fonlanan ve aynı zamanda lobicilik faaliyetleri yürüten Avrupa Barışın İnşası İrtibat Ofisi (European Peace building Liaison Office – EPLO) gibi kuruluşlar STO ve düşünce kuruluşlarının sadece bu süreçteki sosyal aktörler

olmadığını aynı zamanda bu kuruluşların ODGP ile yakından ilgilendiğini de göstermektedir. (Joachim, 2014, s. 456)

AB'nin dış politika alanında kullandığı etkili dış politika araçları hiç şüphesiz ekonomi ve ticaretle ilgili olan araçlardır. Ancak bu araçlar AB'nin uluslararası sistemdeki aktörlüğüne aynı derecede katkı sağlamamaktadır. Çünkü bir kısım ekonomik dış politika araçları üçüncü ülkeler üzerinde büyük ve derin etkileri ortaya çıkarmayı başarırken, diğerleri aynı etkiyi ortaya çıkaramamaktadır. Bunun temel nedeni bir yandan üye ülkelerin kendi çıkar ve tercihlerine göre dış politika alanında AB'nin etkinliğini genişletme veya sınırlandırma eğiliminde olması iken, diğer yandan üçüncü ülkelerin AB'nin sivil araçlarına karşı olan algısı, AB'nin etkisinin farklı düzeyde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, sivil araçların etkinlik düzeylerine göre kendi aralarında bir ayrıma tabi tutulmaları gerekmektedir (Aksoy ve Uğur,2016:216).

3.1.2. Avrupa Dış Politika Davranışında Normatif Güç

Avrupa Birliği kurumları 1950'li yıllardan itibaren entegrasyon sürecinde devletlerin ana aktör olduğu (gücün merkez yönetim ile üye devlet arasında bölüşüldüğü) birleşik sisteme doğru evrilmiştir. Bu sebeple yönetim sistemi, Avrupa Birliği kurumları ve üye devletlerin müzakere ederek karar aldıkları ulus üstü bir yapıda gelişmiş ve gelişmektedir. Avrupa Birliği günümüzde hem hükümetler arası hem de ulus üstü bir yapıda yönetilmektedir (Cobuccio, 2014). Esasında Avrupa güvenlik kimliği 1950'lere kadar dayanmaktadır. Avrupa Savunma Topluluğu (AST) girişimi ve bu topluluğun tüm çabalara rağmen askeri alanda bütünleşmiş bir Avrupa fikri ve ortak bir ordu fikrinden önce bu yapıyı sağlamlaştıracak ve kurumsal altyapı kazandıracak uygun kurumların eksikliği ve güven sorunları gibi sebeplerle başarısızlıkla sonuçlanması Avrupa savunma kimliği oluşturulması için atılan adımların çok daha eski tarihlere dayandığını örneklemektedir. Öte yandan Avrupa savunma kimliğinin gelişimi, süreci, yol haritası ve Avrupa entegrasyonu süreci açısından 1960 ve 1970'li yıllarda ivme kazanmıştır. Avrupa entegrasyonunun yol haritası birçok araştırmacıya ve Avrupa stratejistine göre daha sağlam bir savunma iş birliği, entegrasyonu ve aslında tam anlamıyla bütün bir Avrupa yaklaşımının benimsenmesi gerektiğini görmelerini sağlamıştır. 1980'lerin sonu 1990'lı yılların ise başlarında bu fikirler köklenerek 1990'lara kadar birikmiş bilgi ve tecrübe

birikimiyle Avrupa savunma kimliğinin ortaya çıkmasına dayanak oluşturmuştur (Garrett, 2013, s. 2).

Avrupa dış politika davranışını etkileyen iki önemli hat vardır. Bunlar; ABD ile ilişkilerde zamanla oluşan kırılmalar ve İngiltere öncülüğünde oluşan güvenlikçi bakış ile Fransa'nın önderliğinde gelişen AB'nin küresel bir faktör olma yolunda ABD ve NATO'dan bağımsız hareket alanı oluşturmasını savunan Avrupa'cı bakıştır (Kıratlı,2016:209). AB'nin, küreselleşme hareketlerine katılma yerine ekonomi, sosyalleşme ve çevre konularında sosyal model, değerler, normlar ile yaşam kalitesi ve çalışma standartları konularında kendi sosyal yapısını inşa etmeyi tercih etmiştir. Bu kapsamda AB, sosyal refah bağlamında ABD'den daha güçlü yapıdadır. Bu durum ABD'nin savunduğu Neoliberalizme karşı Avrupa tarafından sosyal demokrasi anlayışını geliştirerek devletin doğrudan ekonomiye müdahalesini benimsemeyen yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı çevresel sürdürülebilirliği sağlama adına hareket etmektedir (Güler,2011:55).

AB'nin savunma politikası, uygulama aşamasında yer alan üye devletlerin savunma bütçelerinde yaptığı kesintiler dolayısıyla sekteye uğramaktadır. Avrupa Savunma Ajansı (ASA-EDA)'ya göre Avrupa Birliği üye ülkelerinin savunma harcamaları yıllar itibarıyla düşüş sergilemektedir. Bu durumda 2006'dan 2011 yılına kadarki süreçteki Küresel Ekonomik Kriz dolayısıyla askeri harcamaların azaltılması da etkili olmuştur. 2011 ve 2012 yılları arasında yaklaşık %10 azalarak 21 Milyar Avro'ya düşmüş sonrasında da yaklaşık %3 daha azalmıştır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü veri tabanı bu azalışın 2012'den 2013 yılına kadar da %3.1 azaldığını göstermektedir (Tiltins ve Savrina,2015:21).Son yıllarda tekrar bir artış olduğu gözlenmektedir. AB üyesi ülkelerin savunma bütçeleri 2019 yılından 2020 yılına %6,9 artış göstermiştir (SIPRI database, 2021)

ODGP alanında bütünleşmenin önündeki engellerden biri de şüphesiz koordinasyonun yanı sıra güven eksikliğidir. Özellikle savunma alanında bir entegrasyon üye devletlerin egemenliklerini kısmen de olsa yitirecekleri bir alan olduğu için üye devletler arasında doğal bir şekilde güvensizlik ortamı ve birbirinden çekinme gibi durumlar söz konusu olmaktadır. Özellikle bu durum askeri kapasitenin ortak bir şekilde kullanılacağı durumlarda söz konusu olmaktadır. Avrupa Savunma Ajansı (EDA) bu

yüzden güvenin inşasını Birlik içi iş birliklerini kuvvetlendirmenin gerektiğini ifade etmektedir. EDA'ya göre Kuzey ülkeleri ile Güney ülkelerinin farklı özelliklerini öne çıkararak bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi ile bir birleşme sağlamak güvenin inşasında da anahtar noktalardan biri olacaktır. Böyle bir durumda EDA kapasite geliştirme ve ulusal / supranasyonal güvenlik planlamasında garantör kurum olması ve üye devletler arasında bir köprü görevi görmelidir.

AB'nin dış politika davranışının gelişimi ve olgunlaşmasında Artemis ve Atalanta operasyonları örnek teşkil edebilir. Artemis Operasyonu; AB'nin tamamen özerk bir şekilde ve Avrupa dışında gerçekleştirdiği görevdir. Operasyon 2003 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki Ituri Bölgesi'nin başkenti Burnia'ya yayılmış ve bu operasyonda yaklaşık 50.000 insan hayatını kaybetmiştir. Diğer operasyon olan Atalanta Operasyonu ise; AB'nin denizden yürüttüğü ilk operasyon olup Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın kapasitesini önemli ölçüde zorlamıştır (Santos,2014:77). Atalanta operasyonu çatışma sonrası durumda idare edilmemiş olsa da düşman bir çevrenin oluşması söz konusu olmuştur. Askeri personeller neredeyse sürekli güçlü bir şekilde silahlanmış korsanlarla karşı karşıya gelmişlerdir. Bu operasyon AB'nin öncülük ettiği ve yönettiği bir operasyon olarak AB'nin uluslararası askeri bir aktör olarak ortaya çıkışını ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının kendisine etkisini açıkça ortaya koyacak bir operasyon olarak yapılmıştır (Schmidt, 2012, s. 80). Her ne kadar AB'nin uluslararası aktör olarak ortaya çıkmasında merkez güçlere dikkat çekildiği görülse de farklı üye devletler egemenliklerini supranasyonal bir kuruluşa devretme noktasında farklılaşmaktadır. Bu iki operasyon örneği AB'nin dış politikada birbirini bütünleyen yanlarıyla (sivil ve savunma kimliği) küresel bir aktör olarak dönüşmekte olan bir güç olduğunu doğrulamaktadır (Santos,2014:v).

Modern operasyonel çevrede (Lineer olmayan çatışmalar ve hibrit çatışmalar) daha hızlı reaksiyon alma ihtiyacından kaynaklı olarak askeri görevlerin giderek daha karmaşık bir hal alması doğal olarak yüksek teknolojiye sahip ekipmanlara olan talep artmakta ve bu da askeri harcamaları artırmaktadır. Var olan ekonomik durum Avrupa Birliği üye ülkelerinin savunma alanında artan taleplerinin yeterince karşılanamayışı da sınırlı hatta eksik olan finansal kaynaklarla yeni nesil çatışmalara hazır olunamayışı da tehdit olarak örülmektedir. (Tiltins ve Savrina,2015:21)

3.1.3. Avrupalılaşma ve Entegrasyon Kuramlarının ODGP'ye Etkileri

STO'ların diğer politika alanları gibi ODGP alanına da dahil olmaları AB'nin normatif değerleri bu alanda da öne çıkardığını görmek açısından önemlidir. STO'ların ODGP alanına dahil olması esas itibarıyla STO'ların diğer politika alanlarına dahil olma süreçlerinden farklı değerdir. ODGP alanına dahil olunması diğer politika alanlarında olduğu gibi AB kurumlarından benzer tepkiler almış ve Brüksel'de benzer zorlu süreçler burada da yaşanmıştır. Ancak yine de bazı yapısal farklılıkların olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Dış ilişkilerde Avrupalılaşma eğiliminin başlamasıyla ve bu sürecin güvenlik ve savunma alanlarında da dahil olmasıyla STO'lar da kendilerini bu doğrultuda geliştirmeye başladılar. Özellikle Maastricht Anlaşması ile ODGP'nin vücut bulmasıyla STO'lar da çatışma önleme, barışı koruma, iyi yönetişim, insan hakları ve çevre güvenliği gibi konulardaki etkinliğini artırmaya başladılar. Bu minvalde uluslararası Amnesty, World Vision, Pax Christi, Greenpeace ve Oxfam gibi örgütler amaçlarını ve aktivitelerini güvenlik politikasına göre şekillendirmeye başlamışlardır. Öte yandan ulusal düzeyde barışın inşası için çalışan STO'lar ve düşünce kuruluşları da Avrupa düzeyinde etkilerini artırmak ve iletişimi kuvvetlendirmek için Avrupa düzeyinde platformlar kurmaya başlamışlardır. Buna ek olarak STO'ların yapısını kuvvetlendirme, ulusal kampanyaları koordine etme ve Avrupa'daki etkilerini artırmak için 1990'ların sonlarında Sivil Barış Hizmetleri Ağı (Network for Civil Peace Services EN.CPS) kurulmuştur. Benzer birçok yapı daha kurulmuş ve gerek barışın inşası, çatışma önleme ve güvenlik alanlarında faaliyetlerini gerçekteşirmiş, gerçekteşirmeye de devam etmektedirler. (Joachim, 2014, s. 455)

AB ve ABD, 20. yüzyılda dış yardım programlarını, gerçekteşirmek istedikleri güvenlik hedeflerini daha öteye taşımak için oluşturmuşlardır. Buzan'a göre dış yardımın ya da yardımın güvenlikleştirilmesi zaman içinde bir güvenlik tehdidi olarak evrilmiştir. Her ne kadar ABD, tarihi olarak askeri gücün sağlamış olduğu istikrara güveniyor olsa da Avrupa Birliği, askeri boyut olmaksızın hem güvenlik hem de dış yardımlara ilişkin kapsamlı politikalar geliştirebilmiştir (Cassady, 2018, s. 1).

20. Yüzyılın ortalarındaki dönemin uluslararası ortamdaki en komple siyasi girişimleri dış yardımlar olmuştur. Uluslararası düzlemde kalkınmayı sağlamak için gerçekteştirilen dış yardımlar gereksiz harcamalar olarak görölmekteydi. Bunun en

önemli örneği ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın toparlanmasına yardımcı olmak üzere hayata geçirilen yardım paketleri olmuştur. Marshall Plan'ı olarak bilinen plan ile hem Avrupa'nın kalkınması hedeflenmiş hem de bir güvenlik sorunu olarak olası bir komünist etkisi önlenmeye çalışılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde dış yardım ve güvenlik hedefleri soğuk savaş ve 21. Yüzyıl ortalarına kadar hükümetlerin gündeminde öne çıkan konular olmuştur (Cassady, 2018, s. 1).

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir yıkıma uğramış olan Avrupa'nın başta güvenliğini tesis etmek ve Avrupalı devletler arasında soruna yol açan sorunların kontrol altına alınması amacıyla oluşturulan Avrupa Ekonomik Topluluğu girişimi, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile Avrupa Atom ve Enerji Topluluğu girişimi supranasyonal bir yapının oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Ekonomik olduğu kadar güvenlik kaygılarıyla da oluşturulan Avrupa Birliği, 1951 yılından bugüne normatif değerleri öne çıkaran ve uluslararası toplum nezdinde de bu minvalde tanınmış bir ulus üstü örgüt olmayı başarabilmiştir.

Birlik fikrinin ortaya çıktığı günden bugüne politika yapımcıların gündeminde olan bağımsız bir Avrupa savunma kimliği oluşturmak ya da ortak bir ordu kurma fikri gibi siyasi bütünleşme ile mümkün olabilecek olan konular, bugün hala tartışılmaktadır. Ancak görülmektedir ki Brüksel Antlaşması ile kurulan Batı Avrupa Birliği NATO'nun Avrupa ayağı olarak kabul edilmiştir. Benzer şekilde Avrupa'nın diğer güvenlik ve savunma politikası girişimlerinde de transatlantik ayağının kuvvetli olduğu ve inşa edilmek istenen güvenlik politikasının NATO ve ABD gölgesinde kaldığı görülmektedir. Kaldı ki bu yapılanmaların hemen hepsinde NATO ile iş birliği söz konusudur. Avrupa'ya özgü ortak bir dış, güvenlik ve savunma politikası oluşumu sürecinde transatlantik ilişkilerin yanı sıra bu çalışmanın üçüncü bölümünde de bahsedildiği üzere Birlik siyasi konularda ortak karar alma konusunda birçok sorunla karşı karşıyadır.

AB'nin yükselen diğer ekonomik güçlerle beraber önemli bir uluslararası aktör olduğu uluslararası toplum tarafından kabul edilmektedir. Ancak ekonomik bütünleşme konusunda önemli başarılar elde etmiş olan AB, siyasi bütünleşme konusunda yıllardır süre gelen bazı sorunlar yaşamaktadır. AB'nin normatif değerler ve normatif güç ile birçok alanda öne çıkıyor olması, zamanla siyasi alanda da etkisini göstermeye başlamıştır. Bu anlamda gerçekleştirilen 40'a yakın askeri ve sivil operasyonun mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda AB'nin normatif değerler üzerinden bir güvenlik inşası eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, AB'nin uluslararası toplum nezdinde de normatif değerler üzerinden bir siyasi kimlik inşa etme eğiliminde olduğu argümanı ile

durum tespiti yapılmış ve yaygın olarak kabul edilen bu durum örnek olaylar ile desteklenerek açıklanmıştır.

Başta ekonomi olmak üzere birçok alanda iş birliğini başarabilmiş AB, siyasi bütünleşme için gerekli koşulları gerçekleştirmekte olmasına rağmen uzun zamandır ortak dış ve güvenlik politikasında iş birliği geliştirememiştir. Bunun başlıca sebepleri; Birlik içinde süre gelen küçük-büyük devlet ayrımı, hükümetler arası karar alma süreci, egemenlik yetkisinin paylaşılması gibi iç sorunların yanı sıra Atlaşlaşan güvenlik ittifakının AB'ye sınırlı hareket alanı tanınması ve denetimli bir ODGP oluşumunu desteklemesi olarak sıralanabilir.

AB'nin yükselen diğer ekonomik güçlerle beraber önemli bir uluslararası aktör olduğu uluslararası toplum tarafından kabul edilmektedir. Ancak ekonomik bütünleşme konusunda önemli başarılar elde etmiş olan AB, siyasi bütünleşme konusunda yıllardır süre gelen bazı sorunlar yaşamaktadır. AB'nin normatif değerler ve normatif güç ile birçok alanda öne çıkıyor olması, zamanla siyasi alanda da etkisini göstermeye başlamıştır. Bu anlamda siyasi kimlik oluşturma sürecinin özellikle savunma boyutunda AB normatif değerler üzerinden bir kimlik inşa eğiliminde olduğu için yüksek politika alanına giren ve üye ülkelerin bu çalışmada bahsedilen zorluklar sebebiyle bilhassa savunma alanında konsensüse varamıyor olması akademisyenler tarafından ifade edilmektedir.

Sonuç olarak uluslararası toplum nezdinde AB normlar üzerinden ve küresel değerler haline gelmiş olan normatif değerler ile zikredilmeye başladığından beri savunmadan daha kapsamlı bir kavram olan güvenlik bağlamında da bu değerler ile tanınmakta ve buna göre aksiyon almaktadır. Özellikle çalışmada bahsi geçen yaklaşık 40 ODGP operasyonu göz önüne alındığında bunların birçoğunun sivil operasyonlar olduğu görülmekte ve bu operasyonlar daha önce de AB'nin gündemindeki Petersberg görevleri ile örtüşmektedir. Dolayısıyla AB her ne kadar bir ordu oluşturmak ve bunun finansmanını sağlamak gibi girişimlerde bulunmuş olsa da AB dışarıdan sivil güç olarak algılanmakta, sahada da sivil ve normatif güç bağlamında faaliyet göstermektedir. Değişen uluslararası sistem, güvenlik algıları ve tehditler sebebiyle özellikle önleyici ve caydırıcı karar mekanizmasını güçlendirmesi gereken ODGP'nin, önünde orta ve uzun vadede aşılması mümkün olmayan engeller ile karşı karşıyadır.

Uzun yıllardır, siyasi bağlamda aşılması güç engeller ile karşılaşan AB, normatif ve sivil güç üzerinden güç inşa etme sürecindedir. AB, Wendt ve Adler gibi inşacı teorisyenlerin de ifade ettiği gibi siyasi ve güvenlik kimliğini bir süreç olarak algılamakta hem üye devletler hem de egemenliklerin bir kısmının devredildiği üst otorite olarak AB, dışarıda ve içeride şekillenen sosyal, kültürel, stratejik, ekonomik ve konjonktürel ortama göre bir güvenlik inşası gerçekleştirmektedir. AB'nin 1951 yılından beri sivil, yumuşak ya da normatif güç gibi değerlerin etkisinde olduğu düşünülürse ODGP'nin de yine bu minvalde gelişeceği ve gelecek operasyonlarda da sivil kimliğin öne çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

AB. (1997). Amsterdam EuropeanCouncil. Retrieved April 13, 2020, from http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/032a0006.htm

AB. (2003). EU-NATO: The frame work for permanentrelationsand Berlin plus. Retrieved March 12, 2020, from <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>

ABD. (2002). National Security Strategy. Retrieved September 11, 2020from <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>

Adler,E.(1997), Seizing in themiddle Ground Constructivism in the World polotics, European Journal International Relations, 3, 319-331

Ağca, F.(2006), Avrupa-Akdeniz Ortaklığının Avrupa Birliğinin Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkileri, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 4, 157-172.

Akbaş, Z. ve Arslan Düzgün, Z.(2012),Libya'daki Arap Baharı'na Yönelik Türk Dış Politikasına Konstrüktivist Bir Yaklaşım, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,8(2),57-81.

Akçadağ,E.(2010), Yeni Güvenlik Tehditleri, Avrupa Birliği'nin Geleceğine İlişkin Sonuçları ve Türkiye Faktörü, Bilge Strateji,2(2),73-92.

Aksoy,M. ve Uğur,Ö. (2016),Avrupa Birliği'nin Dış Politikadaki Aktörlüğüne Etki Eden Güç Unsurları: Sivil Güç, Askeri Güç ve Normatif Güç, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(1),213-227.

Apostolidis,D.(1999).Common Foreignand Security Policy: An Aspect of European Political Integration, Boston University:USA.

Aytuğ,H.K.(2008),Bütünleşme Kuramlarının Avrupa Birliği Genişlemesine Bakışı, Yönetim ve Ekonomi,15(1),149-161.

Cassady,A.M.(2018), The Securitization of ForeignAid: The European Union's Strategic Transformation, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi University of North Carolina:ABD.

Cobuccio,M.V.(2014), Is a European Union Foreign Policy Possible?, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, The American University Of Paris:Paris

Çayhan,B.E.(2002), Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,3, 42-55.

Çelik,M.(2007), Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet Krizi: Avrupa Birliği Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

Dembinski,M. ve Joachim,J.(2014), Civil Societyand The European Common Security and Defence Policy , European Security, 23(4), 449-465.

Demetriou, P. (2015, Aralık). For a credible CDSP, the EU needstoovercomeitsmilitaryweakness. Europe’s World. RetrievedJune 2, 2016, from <http://europesworld.org/2015/12/17/credible-csdp-eu-needs-overcomemilitary-weakness/#.V1AzXDdf21t>

Demetriou, P. (2016). NATO & CSDP: Can the EU affordto go solo?.Cogent Social Sciences, 2(1), 1208376.

Demir,S.(2009), Avrupa Güvenlik Mimarisinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’nin Bu Güvenlik Mimarisindeki Yeri, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 09, 9-40.

Demir, S.(2010), Dünden Bugüne Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 11, 27-52.

Dietl, R. (2009). “The Genesis of a European Security and Defence Policy,” In A Companion to Europe Since1945, ed. Klaus Larres. Chichester: Blackwell Publishing Ltd, pp. 327.

Düzgit, S.A. (2011), Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi, Uluslararası İlişkiler, 8(29), 49-70.

Ermağan, İ.(2012), Avrupa Birliği Entegrasyonunda Şüphencilik, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7(2),145-168.

Faleg,G.(2013), The Governance Gap in European Security and Defence. CEPS PolicyBrief, 310, 19December 2013.

Garret,J.(2013), Toward the European Army: Theory, Practiceand Development of a EuropeanDefence Identity, 1945-2004, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Ottawa:Kanada.

Güler, B.Ş.(2011), Küreselleşmenin Merkezi Aktörlerinden Biri Olarak AB,Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 10(2), 47-62.

Howorth, J. (2012). Decision-making in securityanddefensepolicy: Towardssupranationalinter-governmentalism?.Cooperationandconflict, 47(4), 433-453.

Karakoç, J.(2014), Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,28(2),131-160.

Kaya, S.(2009), Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,63(3),83-111.

Kıratlı, O.S.(2016), Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere, Akademik İncelemeler Dergisi, 11(1), 207-224.

Korkmaz,S.(2010), Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği, Ege Akademik Bakış,10(3), 951-980.

Kurt,S.(2015), Toplumsal Güvenliğin Yükseliş, International Journal of SocialScience, 37, 459-476.

Küçük,M.(2009), Uluslararası İlişkiler Kuramında ‘Konstrüktivist Dönüşü’ Anlamak, Ege Akademik Bakış, 9(2),771-795.

Lancaster, C. (2008). Foreignaid: Diplomacy, development, domesticpolitics. University of Chicago Press.

Miş, N.(2011), Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi, Akademik İncelemeler Dergisi,6(2),345-381.

Mor,H.(2010), Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi ,14(1),499-541.

Nováky, N. (2018). The EU’s Permanent Structured Cooperation in defence: keeping sleeping beauty from snoozing. Europeanview, 17(1), 97-104.

Özbıyık, İ. N.(2012), Does Tension Make Greater Integration Possible in the Common Foreignand Security Policy of the European Union? An Analysis Trough the Kosovo Conflict, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, The American University Of Paris.

Öztürk,E.Ç.(2014), Kimlik, Dış Politika ve Uzlaşma: İnşacı Kuram Çerçevesinde Ulusal Kimlikler ve İkili İlişkiler Üzerine Bir Değerlendirme,Yeni Türkiye,60,1-12.

Rice,J.(2011), TheState of European Defence Policyand The Value(S) of Intervention, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Ottawa:Kanada.

Riddervold,M.(2016), (Not) in the Hands of the Member States: How the European Commission Influences EU Security and Defence Policies, Journal of Common Market Studies, 54(2), 353-369.

Sandıklı,A. ve Emekliler,B. (2012), Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm, Atilla Sandıklı (Ed.). Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri (s. 3-71). İstanbul: BİLGESAM Yayınları.

Santos,R.(2014), The European Union As A Global Actor:From A Civilian PowerTo A Military Power, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Georgetown University: Washington

Schmidt,J.R.(2012), TheEuropeanUnion As An Emerging International Military Actor AndIts Legal Relationship With UN Security Council Resolutions, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of Edinburgh

SIPRI Military Expenditure Database | SIPRI. (2021.). Stokholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü. Retrieved August 2, 2021, from <https://www.sipri.org/databases/milex>

Smith, K. (2000). “The End of Civilian Power Europe: A Welcome Demise or Cause for Concern?”. *The International Spectator*, XXXV(2): 11–28.

Şatana, N.S. (2015), Uluslararası İlişkilerde Bilimsellik, Metodoloji ve Yöntem, *Uluslararası İlişkilerde Bilimsellik, Metodoloji ve Yöntem*, Uluslararası İlişkiler, 12(46), 11-33.

Tandoğan, M. (2015), Konstrüktivizm (Sosyal İnşacılık) Kuramı Bağlamında Afrika Birliği, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 634-650.

Tangör, B. ve Sayın, S. (2012), Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı? *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11(1), 85-118.

Tardy, T. (2018), Does European Defence Really Matter Fortunes and Misfortunes of the Common Security and Defence Policy, *European Security*, 27(2), 119-137.

Tiltins, A. ve Savrina, B. (2015), Alternative Military Keynesianism as a Tool of Civil-Military Cooperation in the Framework of the EU Defence Policy, *European Integration Studies*, 9, 20-33.

Tezcan, E. (1999), Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Batı Avrupa Birliği İlişkileri, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1), 143-158.

Walton, N. (Producer). (2010). Mark Leonard on the Deauville summit and ECFR's new security report [AudioPodcast]. ECFR. Oct 15. Reports. Retrieved from: <http://ecfr.eu/page//audio/MarkSpectrePod.mp3>

Waltz, K. (1993). The emerging structure of international politics. *International Security*, 18, 44–79. <http://dx.doi.org/10.2307/2539097>

Wendt, A. (1992), Anarchy is What States Make of It, *International Organization*, 46(2), 391-425.

Yılmaz, S. (2015), (Avrupa) Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, *Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 7(27), 22-35.

Avrupa ordu hayali kuruyor. (2018, Kasım 14). Anadolu Ajansı. Erişim: 29 Temmuz 2021 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupa-ordu-hayali-kuruyor/1310909>

European Council, (2003, December 12) ‘A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy’ Brussels. Erişim: 17 Haziran 2021 <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/>>11 [hereinafter European Security Strategy]

Juncker, J.-C. (2017, June 9). Speech at the ‘Defence and Security Conference Prague: Indefence of Europe’. Prague. Erişim: 20 Temmuz 2021 http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-1581_en.htm.

NTV. (2017, Kasım 13). AB ortak ordusu için 23 üyeden imza. Erişim: 29 Temmuz 2017 <https://www.ntv.com.tr/dunya/ab-ortak-ordusu-icin-23-uyeden-imza,4eVmnWnhNUinEEuZobEBtQ>

The European Parliament: historical back ground, Fact Sheets on the European Union | European Parliament. (2021, Mayıs 1). The European Parliament. Erişim: 29 Temmuz 2021 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/11/the-european-parliament-historical-background>

